

JAN SOMERS
Zee en Landt
REYSE,

Gedaen naer de

LEVANTE,

Als Italien, Candien, Cypres, Egypten, Rhodes, Archipelago, Turckyen: en wederom door Duytslant.

1590.

Waer in vele aenmerckens waerdige saken verhaelt worden.

Desen derden Druck vermeerdert met de maniere van Leven, Godtsdienst, Ceremonien, Wetten, en Krijghs-handel der Turcken; en hoe wreet sy met de Slaven handelen. Beschreven door een Christen Slaaf, die 13 jaer aldaer gevangen heeft geweest: En met Kopere Figuren verciert.

t'AMSTERDAM,

By JACOBUS van den BERGH, Boeck-verkooper, in de Gast-huys Moolen-steegh, in de Amsterdamsche Bibliotheeck, naest de Heere-gracht, 1661.

Zee en Landt REYSE, Van JAN SOMER, Nae de LEVANTE.

DEn 10 November, ben ick Jan Somer hier van Middelburgh naer Vlissingen getrocken / ende van daer 's anderen daeghs ontrent 11 uuren in't Schip van Simon Tack scheep gegaen/ om naer Engelandt te zeylen/ wesende den windt Zuydt-west / soo dat wy 8 dagen onderwegen waren eer wy Engelandt in 't gesichte kregen.

Den 17 dito/ zijn wy aen Margart gekomen ende meenden met het selve getijde over de droogchten te loopen/ maer wierdt ons belet / soo dat wy op de Sanden vast bleven sitten tot het naeste getijde / niet sonder groot perijkel van lijf ende goedt te verliesen/ maer Godt bewaerden ons voor ditmael.

Den 19 dito/ tot London gekomen zijnde/ hebben daer tot den 23 toe vertoeft en des selven daeghs ontrent 1 uure van daer met een goedt Peerdt ghereden / ende 's avonts gekomen tot Cherfort wesende 25 mijlen van London, aldaer des nachts geslapen hebbende/ ben ick 's morgens vroeg op-geseten/ ende 's middaegs tot Colchester mijn maeltijt gehouden/ en des avonts tot Herwits gaen slapen ; alwaer ick vont alle de Schepen op Italien bevracht/ onder welcke was 't Schip/ daer ick mede sou varen / Elizabet genaemt. Ende alsoo de Schepen haer volle ladinge niet en hadden/ maer moesten die verwachten van Jarmuyen, soo isset meer dan een Maent aengeloopen eer wy gereet konden worden.

DECEMBER.

Den 16 dito/ 's morgens is den windt gekomen Noort-west met seer schoon weder/ soo dat de Schepen op hope van beteren windt terstondt zeyl ghegaen zijn / ende den windt soo tot 's anderen daeghs continuerende/ heeft ons tot aen 't baecken van Reye ghebracht/ ende daer is hy ons gants contrarie geworden / zijnde Zuyt-

west met grooten storm / maer door de naerstigheydt van de Schippers hebben wy 's anderen daegs de Haven van Portsmuyen gekregen / waer van wy altemael blyde waren / ende hebben ontrent daer 4 dagen gebleven ; hier naer zijn wy t'zeyl gegaen binnen door het Eylandt Wicht, maer soo haest wy ontrent 10 mylen buyten de Naelde waren / is den windt uyt den Zuydt-oosten ghekomen met Hagel ende Sneeu ; soo dat wy terstondt wederom moesten keeren.

IANUARIUS 1591.

Den 7 dito / wesende den wint Noort-oost zijn wy altesamen t'zeyl gegaen / maer al eer wy te Pleymuyen komen kosten is den wint weder West geloopen.

Immers den 9 dito / zijn wy gesamentlijck tot Pleymuyen inde Haven gekomen / ende overmits het leegh water was / heeft ons Schip in de mont van de Haven aen de grondt geraeckt / ende heeft 2 of 3 groote stooten gegeven / soo dat een yder dochte dat het geborsten was / maer also het water dapper waste / zijn wy daer sonder schade (Godt lof) af gekomen ; nu tot Pleymuyen alle Schippers aen Lant zijnde / hebben een Admirael ende Vice-Admirael ghekooren / wesende in alles 19 Schepen / die in de strate van Gibraltar wilden wesen. Onder den welcke is Admirael gekoosen het Schip den Griffioen groot ontrent 120 lasten / op hebbende 32 stucken gheschut / ende 60 Mannen / den Vice-Admirael het Schip den Dolphijn wat kleender ; Nu alles in goede order zijnde hebben naer den wint lange gewacht.

Den 29 dito / zijn wy met een Noorden wint t'zeyl ghegaen / dewelcke ons in Zee heeft gebracht tot Capo Finistero, alwaer den wint ons contrarie geworden is / met een grooten storm uytten Zuydt-oosten duurende 3 daghen ende 3 nachten / soo dat wy alle van malkanderen gedwaelt zijn.

FEBRUARIUS.

Ons alleen vindende totten 6 February, als wanneer wy den Admirael met noch 6 andere Schepen sagen / ende also den wint Noort-west was / zijn wy den 12 dito gekomen tot Capo St. Vincent, alwaer wy op den achter-middagh ontmoet hebben 14 Spaense Schepen van Oorlogen, die naer ons toequamen / wy onder ons 8 Schepen zijnde hebben te rade gegaen / wat wy doen souden. Ten lesten is in 't gemeen geconsenteert haer te gemoet te varen / en te sien wat voor Schepen dat het waren / 't selve doende / bevonden dat het Spanjaerden waren ; ende onsen Admirael, welcke wel bezeylt was / is daer naer toe ghevaren seer vreesselick schietende / maer is van 3 of 4 soo omcingelt geworden / dat sy hem terstont in den gront geschooten hebben / wy dat siende / hebben ons alle begheven op de vlucht / en onse cours gheset naer de Strate, soo dat den avondt komende / wy haer (Godt lof) uyt het gesichte quamen / ende zijn soo voort gezeylt.

Den 13 dito / zijn wy gekomen in de Straet, ende kosen de kust van Barbaryen, uyt vreese van de Spaensche Galeyen, die wy niet gewaer werden / als van verre tegens den avont. Den 19 dito quamen wy onder het Lant van Spanjen, ende de Schippers beraetslaeghden om aen Landt te gaen ende water te halen / gelijck sy oock deden / ende om dat ick sou moghen segghen dat ick in Hispanjen aen Landt hadde gheweest / ginck ick mede van boort / ende was daer ontrent twee uuren / koopende

wat versch broot ende een Caprijte ofte Jonge Geyte, om voor verversſinge te eten / soo dat ick terstont 't Scheep ginck / ende den wint tegens den avont wat op wayende zijn wy wederom t' zeyl gegaen.

Den 23 dito / quamen wy aen 't Eylant Majorca, den 25 zijn wy aen 't Eylandt Minorca gekomen / ende alsoo ons den wint contrarie quam / zijn wy genootsaeckt geweest de kust van Barbaryen te kiesen liever als de Spaensche, uyt vreese van de Spanjaerden.

Den 26 dito / zijn wy gekomen op de rede van Algiers, alwaer ons van de Turcken groote vrientschap bewesen werdt / ende brochten ons versch vleesch aenboort / van wegen den Koninck, ende wy bedanckten hem met het affschieten van 6 stucken geschut. Den 27 dito / is den wint een weynigh naer 't westen gekomen / ende hebben oorlof genomen aen den Koninck ende alsoo onse zeylen opgelicht / ende naer Livorne onsen cours geset / voorby zeylende 't Eylant Sardinia, ende zijn den lesten dito tot Corsica gekomen / 't welck die van Genua toehoort / het is een seer schoon Eylandeken / producerende van alderley vruchten / als Wijn, Olye ende Terwe, &c. in dit Eylandt sietmen oock groot ende machtigh geberghte, welcke men sien kan 30 duytsche Mijlen in Zee, dit Eylant is gelegen 25 Mijlen van Livorno, ende leyt in de Mondt van de Golf van Lions.

MARTIUS.

Den 1 dito / door de genade Godts zijn wy behouden tot op de rede van Livorno gekomen / ende onse Anckers uyt geleyt hebbende / hebben afgeschoten naer costume 3 stucken geschut / ende doe is ons aenboort ghekomen den Hartooghs boot, om onse Certificatie te visiteren / of wy vry van de peste waren, ende het selve bevonden jae, heeft ons terstont licentie gegeven om aen Lant te komen / 't welck wy oock deden / ende alsoo ick daer eenige affairen hadde ben daer wel 6 weken stil geweest / af ende aenrijdende tot Florencen ende Pisa, om mijne saken te verrichten.

APRILIS.

Ick heb aldaer ende tot Pisa tot den 26 April stil gelegen / als wanneer de Scheppen gedepescheert zijnde van haere vrachten / ende t' zeyl ghegaen zijn / ben ick mede vertrocken.

LIVORNE is een Haven voor kleyne Schepen / als voor Heuden en Galleyen, maer de grote schepen mogen op een vierendeels mijls niet aen de stadt komen. Het is van de groote als de stadt Armuyden in Zeelant, ende den Hertog hout daer sijne Galleyen, welcke mogen wesen ontrent 8 in 't getal / de grootste van 28 bancken / genoemt den Lanteern, Livorne heeft ook een sterk Kasteel liggende op de zee / in 't welke men niet kan komen / maer men moet met een schuyt overgetrocken worden / op de ander zijde heeft het noch een ander nieu Kasteel met een nieuwe Stadt / die ontrent soo groot is als Middelburg in 't begrijp / alwaer men seer begonde te timmeren / ende den Hertogh heeft vele schoone privilegien ghegeven aen die daer willen timmeren / soo datmen meent dat eer lange Livorne een schoone Stadt sal worden.

Het leyt van Pisa ontrent 14 Italiaensche mijlen / een lustighe wegh om te rijden soo te wagen als te paart / neffens bosschagie sonder perijkel. PISA is wat groo-

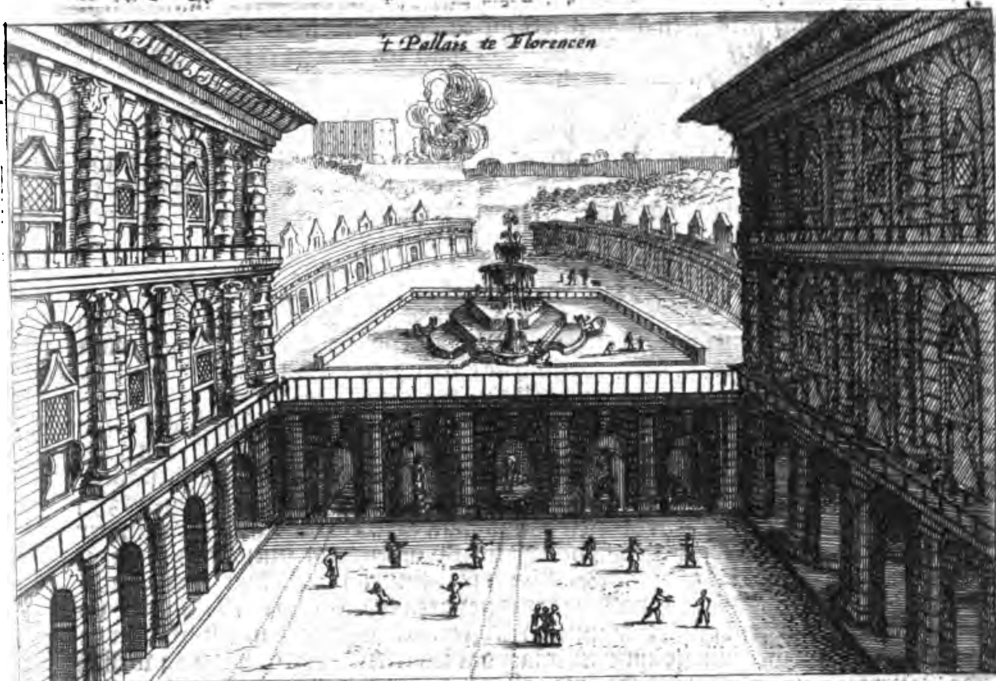
ter als de Stadt Ter Veere, dan heeft veele schoone Huysen / daer loopt door de Stadt een schoone Reviere ghenaemt la Fumere ende komt van Florencen, door de welcke veel koopmanschappen van ende naer Florencen gevaert worden / met kleyne kostkens; tot Pisa is niet weerdighs te sien om te schrijven dan een Toorn, die seer aentijckes gemaeckt is / soo dat een vreemdelingh daer by komende ende siende op den Toorn, is bevreest / dat die op hooft vallen sal; tot Pisa is oock ghehouden de Universiteyt, of hooge Schoole van Toskana, ende veele vremdelingen die daer komen Studeeren. Daer zijn oock verscheyde bancken van koopliedenn die veele met sijde Lakenen om gaen. Pisa wort ghereeckent van Florencen 44 Italiaensche mijlen ende is een plesierigen wech om te rijden / want men passeert vele Speel-huysen ende valleyen / men moet oock voorby / (alsmen den kortsten wegh neemt) Monte Lupi of Wolven-bergh, ende duurt 6 mijlen / wanneermen daer beneden komt / so kanmen Florencen sien leggen / ende wat een schoon gesichte het is te sien / so meenigh hondert / jae duysent fraye Speel-huysen / die rontom de stadt staen / laet ick een yegelijck / die daer geweest is / oordeelen.

Majus.

Den 1 Mey / ben ick tot Florencen gekomen / ende daer ghedaen hebbende mijne dinghen / ben naer Roomen toe-gereyst. Maer voor de Poort komende hebbe moeten wederom keeren niet teghenstaende wat moeyten ende practijck ick dede / jae de Facteurs selve / daer ick brieven aen had / deden soo veel als sy konden / maer te vergeefs de oorsaeck was door die groote dierte die dat Jaer aldaer was / so datter veel 1000 van honger storven. Daarom van den Paus geordoneert was dat gedurende de dierte gheen vremdelingh binnen Roomen mocht komen. Ende alsoo ick noch wat te Florencen te doen had / ben ick weder te rugh ghekomen te Florencen, ende mijne affairen gedaen hebbende ben de Stadt gaen besien.

Florencen is van de groote als Bruyssel met veel groote schoone breede straten / waer in staen seer fraye Palleysen die weerdigh sijn aen te sien. Deselve Reviere la Fumere die door Pisa loopt / loopt oock door dese Stad. Men machFlorencen wel den name gheven van La Belle. Want het is seecker een schoone Stadt. Den Hartogh heeft sijn Palleys op de groote plaetse / het welck schoon is om aen te sien. Voor sijn Paleys staen schoone figuren, so groot als 't selve naer 't leven behoort van Marmor ghemaeckt / oock van Metael diemen seydt veel 1000 Kroonen weerdigh te zijn / om de antiquiteyts wille / daer staet oock voor 't Palleys een Schoone Fonteyne met veel Figuren van Metael verciert / ende 4 Metale Peerden daer in die seer konstigh water gheven. 't Selfde Palleys is seer schoon verciert / ende groot / ende het heeft schoone gaanderyen / die alle verciert zijn met schoone antiquiteyten ende vremdigheden; van het Palleys kan den Hertogh gaen door een gaenderye / (die wel so langh is als van den Dam alhier tot Middelburgh tot de groote merckt /) in een ander Palleys, waer den Hertogh gemeenlijck in is / alwaer hy ook heeft schoone wooningen / Waerranden. Buyten de Stad is een seer groot Casteel, 't welck men noemt Belle Viduto, dat seer groot ende sterck is / waer in zijn 150 Soldaten om dat te bewaren, Ick ginck oock sien veele van des Hertooghs Speel-hooven, als namentlijck Pratolino, 't welck ick hooren prijsen hebbe van veel ende ervaren Edel-luyden ende andere die in Hispanien des Koninks Speel-Huysen gesien hadden / ende oock in Vranckrijck,

rijck, maer noyt en vonden op veel naer desgelijck als Pratolino. Ende ick voor my (die oock de Wercken een weynigh door sien hebbe) en heb narghens van te Constantinopelen het gelijck van Pratolino gevonden/ ende kan daerom niet naerlaten een weynigh daer van te verhalen. Door de groote vrientschap van den Heroghs

Simplicist, ben ick in den selven Hof gekomen! my daer in geleyt hebbende/ heeft hy my eerst gebracht in 't Lichaem van een Reuse, ghemaeckt van sekere Materialen, 't welck buyten seer konstigh van alle kanten water gaf; maer van binnen heb ick gesien dingen/ die my verwonderen deden. Want ick geloove niet dat men eenigh dinck meer in deze mach vinden van vreemdigheden/ van kostelijcke schelpen/ corael/ kleyne gedierten/ gesteenten/ of men sagh 't aldaer/ elck verscheyden sijn water spuytende/ d'eene komt di ander weyn! ende moet bekennen warelijck dat het een heerlijck gesicht is. Daer naer bracht hy my beneden in een ander Water-huys of * Grotte, waer Iuno tegen Mercurium spraeck natuurlijk/ verwijtende dat hy met Dido in overspel geleeft had/ ende heeft hen gedreyght te willen slaen: alle welcke woorden geschieden door sekere Instrumenten daer 't water ende werckte. Noch sagh ick het Badt; daer hier den Herogh Somers in badt/ daer in stondt allerley vier-voetigh gedierte/ soo groot als 't leven/ van Albaster ende kostelijcken Marmor gemaeckt/ ende elck dier gaf hy onder water. Ick sagh oock een Grotte of Water-huys,

* Dit Groot-werck kan men sien in sijn Princelijcke Hoogheyts van Orangien Lust-huys te Rijswijck by den Hage in Hollandt, als mede in 't Hof aldaer, als oock tot Brussel in de Waerrande.

huys, daer in stonden 8 personagien met verscheyden Instrumenten, als Luyt, Harp, Cyter, Klaviersimbael, Violon, Fluyte, ende andere; ende deur 't water speelde elck natuurlijck sijn party/ siende de snaeren met de handen beweeghen/ ende de voyse hoorende singen / met de monde; meer andere kostelijckheden die ick daer sagh souden te langh zijn om te verhalen. Immers dese plaetse is soo vermaert / datmen seyt in gantsch Christenrijck geen desgelijck te wesen. Den selven Hertogh heeft 3 of 4 andere Speelhuysen meer / maer dit is de frayste daer ick van geschreven heb / ende dit is soo veel als Ick van Florencen kan seggen.

Den 14 dito/ ben ick van daer gescheyden/ om naer Venetien te trecken.

Den 16 dito / ben ick tot Bolonien gekomen.

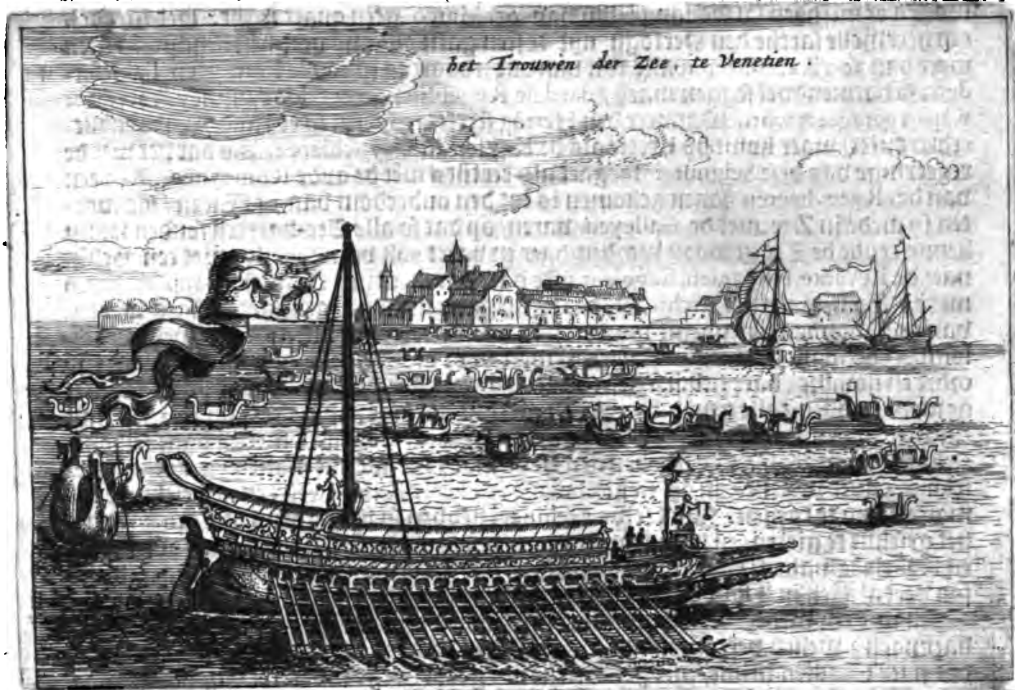
Bolonien, leyt van Florencen ontrent 54 Italiaensche mijlen / waer van ghy moet passeeren ontrent 46 mijlen altijt over het geberghte / het welck moeyelijck en vervaerlijck is / voor de geene die noyt te vooren bergen gesien hebben / tot Bolonien is niet wonderlijcks te sien / dan des Paus Palleys daer nu den legaet in logeert / tot Bolonien vertoefde ick voor mijn eerste reyse maer eenen dagh; en ben so vertrocken naer Ferrara, Alwaer ick den 19 dito / binnen gekomen ben op een koetswagen.

Ferrara Leydt van Bolonien 30 Italiaensche Mijlen; het is de groote van Antwerpen wel ghelijck/ maer niet soo wel bewoont/ende heeft schoone huysen ende straten. Daer woonen oock veel Joden om de Previlegien die den Hartogh van Ferrara haer gegeven heeft.

Den 20 dito/ben ick van daer vertrocken naer Francolma, maer 6 Mijlkens van Ferrara; alwaer wy een bootken huurden om naer Venetien te varen / en zijn noch den selven avont te Chose ghekomen 25 mijlen van Venetien, ende daer gheslapen. Chose leyt in 't water als Venetien en is onder de selve Seignorie/des morgens zijn wy van daer vertrocken / ende ontrent de middagh tot Venetien ghekomen alwaer onse billetten ghevisiteert wierden / die wy tot Bolonien mede ghenomen hadden/ daer by moest blijken/dat wy geen Bandijten of ballingen waré. Dat gedaë zijnde/ hebben sy ons ontslaghen / en zijn inde Stad gevaren en gaen logeren in St. Joris by eenen Hoogh-Duyts, ende alsoo ick ginck sien offer geen Schepen waren/die naer de Levante gingen / wert my geseyt/neen; maer dat ick ten minsten daer noch 3 weken moeste vertoeven / gelijck ick dede; ende alsoo het mijn te kostelijck was / huurden ick een kamercken ende accordeerden met de vrouw dat sy mijn eten soude koocken/ ende sou haer voor de kamer ende bedde met toebehoorten 3 stuyvers daeghs gheven. Terwijl ick tot Venetien was/ quam de vrymarckt van Assension (dat is den dagh van de Hemel-vaert Christi) op handen / dewelcke 15 daghen lanck duurt. Op Assensions dag siet men den Hertogh de Zee gaen trouwen met een gouden rinck/ die hy daer in werpt. Hy sit met sijn principale raet in een Galleye boven overdekt ende schoon vergult / de welcke voort wort getrocken van twee andere Galleyen/ tot aende mont van de Zee. En alsdan soo komt hy boven ende werpt den rinck inde zee / ende daer naer hoortmen vreesselijck veel gheschut afgaen / met ghesanck en allerley Instrumenten: Daer naer gaet hy naer de marckt of plaets St. Marco om de Misse te hooren / en men siet dan op het water meer dan 4 of 5000 Gondelen of schuytkens / die 't volck op ende aen voeren om de triumphe te sien; Op den selven dagh sietmen het tresoor van Venetien daer onder veel kostelijckheydt is: onder andere 2 heele Eenhoorens, weerdigh geacht 150000 goude kroonen; ook sagh ick een Lelye, die kostelijck verciert was met Diamanten, Robijnen ende andere E-

dele

dele Gesteenten, weerdigh 100000 goude kroonen/die haer den Koninck van Vranckrijck schonck/ als hy * uyt Poolen ontloopen was/ en tot Venetien enige dagen stil lagh.

VENETIEN is een heerlijke en schoone Stadt/ waermen meest al met Gondelen of Schuyten die overdeckt zijn te water vaert/ de plaetse van St. Marco is stap en groot/ jae meer dan de Marckt tot Middelburgh tweemael is. Voor de Kercke van St. Marco staen vier Paerden, so groot als 't leven/ die schijnen te loopen/ en zijn

sonder

* *Henricus de Valoys*, Broeder des *Coninghs van Vranckrijck Carolus de IX.* is *Coningh van Poolen* gekoren in 't jaer 1573. Na dat hy ontrent 4 maenden geregeert had, de doodt sijns Broeders die sonder wettige kinderen gestorven was, verstaende, en liever willende Koning in *Vranckrijck* dan in *Poolen* zijn, heeft hy op een avont, sijne naeste Edel-lieden en gevolgh te gaste ghenoot, en droncken laten maken, en is alsoo heymelick met een kleyn geselschap, te Paerde ontvlucht, en uyt *Poolen* door *Silesien*, *Bohemen*, *Oostenrijck*, *Beyeren*, in *Italien* te *Venetien* aen gekomen, en daer na in *Vranckrijck* komende, is in sijn Broeders plaets, Koninck geworden.

Dit wordt de *Polacken*, alsmen hun over haer dronckenschap wil berispen, noch met dese Hoogh-duytsche vaersen verweten.

Die Polen haben sich vol gesauffen,
Das mahl ist ihren König entlauffen.

sonder Croon/ Sabel of Man; * Dat bevind soo mijn gesegt is Vryheyt, dat is soo veel te seggen/ dat een yder die swijgen kan tot Venetien, mach doen wat hy wil/ en heb het selve oock bevonden/ dat Venetien een vrye Stadt is/ en dat u ymant niets vragen of misdoen sal soo lange ghy van St. Marco geen quaet seght. Het is oock een heerlijcke saecke den Hertogh uyt te sien gaen/ hoe hy verghesel schapt is met meer dan 300 Raets-heeren alle wit van ouderdom/ en in roode Fluweelen Tabbaerden, so datmen wel seggen mach/ dat dese Republijcke meer door wijsheydt als door wapen geregeert wort. Wanneer den Hertog sterft/ so kiesen sy een ander/ ende en succedeert niet/ maer komt by electie als de Keysers in Duytschlant: So dat het met de regeeringe van dese Seignorie toegaet als eertijts met de oude Romeynen. Als een van de Raets-heeren sonen gekomen is tot den ouderdom van 14 Jaren/ soo moeten sy mede in Zee met de Galleyen varen/ op dat sy alle Zee-kaerten souden leeren kennen ende de Zee gewoon worden/ daer en vaert ook van Venetien niet een Schip naer de Levante, Hispanien, Engelant, ofte daer varen altijts twee Edel-lup kinderen mede. So vele als het Archinael, dat is het wapen-huys/ aengaet. Mach wel een van de 7 wonderen genoemt worden; in 't selve werchen altijts/ 't zy vrede of oorlogh/ 1500 man/ daer siet men oock geweer voor 150000 man gereet/ en elck in sijn ordre en nombre; daer heb ick gesien 320 Galleyen gereet staen/ die noyt in 't water geweest hadden/ alle genombreert en 't geschut daer toe/ op elcke Galleye 16 metale stucken/ sonder het voorste. Ick heb gesien 33 groote Galiassen, met 54 bancken over elcke zijde/ en 36 Metale stucken aen elcke zijde/ het welcke maken 72 stucken gheschüts, onder welcke zijn op elcke Galiasse, 12 heele Kartouwen, en aen elcke riem 8 mannen om te roepen. In 't selve Archinael hebben sy haer ovens of Fornaysen om het geschut te gieten/ en haer Kamers daer de vrouwen sitten en spinnen om zeylen en Kabels te maken/ soo datmen sou seggen dat het een Stadt besonder waer/ dit is soo veel als ick in 't kort van Venetien hebbe willen schrijven.

Nu wil ick weder keeren tot mijn reyse alsoo ick voren geseydt hebbe moeste ick daer noch 3 weken vertoeven/ daer en tusschen isser een Schip ghereet ghewordden dat naer Candien wilde/ met het welcke my goedt docht te vertrecken.

IUNIUS.

Den 17 dito/ ben ick vertrocken van Venetien, en mijn selven geimbarqueert met noch een Danzicker-man, een Frans-man, en twee Engelsche, op 't Schip van St. Patti, Italiaens Koopman, en geaccordeert 8 Ducaten ter maent voor onse kosten.

Den 18 dito/ zijn wy t' zeyl gegaen met een Noort-westen wint.

Den 19 dito/ zijn wy in 't gesichte gekomen van Histria een deel van Hongaryen, en alsoo ons daer den windt contrarie viel/ hebben wy ons Ancker uytgheworpen/ en

* Sy seggen oock dat doen ter tijt als de *Turcken Venetien* belegert hadden, en geen hope van ontset te verwachten was, dat den *Turckschen Keyser* aen den *Hertog* een *Herault* sondt om de Stadt op te eysschen, daer by voegende, dat so sy niet en wilde, hy van de *Venetiaensche Edel-lieden* soude *Sacke-dragers* maecken, van de Marckt een Acker, en van de Kerck *St. Marco* een Peerde-stal, de Edel-luyden antwoorden, dat sy ghereet waeren, Sacke-draghers van de *Keyser* te zijn, indien hy selve die haer quam helpen opheffen, 't Welk waerlick schijnt, overmits den Adel noch huydendaegs Sacken over haer schouders dragen, ende de Marckt is geleyt ackerschewijs met vooren, in *St. Marco* staet een back daer de Paerden uyt drincken; tot gedachtenisse dat sy van de *Turck* verlost zijn.

en zijn daer aen Lant gegaen in een Stadt ghenaemt Parentie om de maniere van 't Landt en volck te sien / en bevondt dat sy een spraeck op haer selven spraecken / noch Slavoens noch Italiaens noch Pools, het volck gaet gekleet op de Slavoense manier / en zijn seer vuyl over haer selven / soo dat ick het beter in 't Schip als aen Landt bevondt.

Den 20 dito / den wint een weynig naer 't N. W. draeyende zijn wy t'zeyl gegaen / maer 't heeft niet lange geduurt / ofte den windt is ons contrarie geworden / eer wy boven de voorsz Provintie konden geraken / soo dat wy weder ons ancker lieten vallen. Ende alsoo den schrijvent aen lant ginck met seeckere andere / den ick oock inde boot ghevallen / en aen landt komende hebben wy gevonden een Stadt Rugna ghcheeten / alwaer wy herberghe sochten om dien nacht te slapen / want wy den stierman by ons hadden / waer door wy wel versekert waren / dat / al quam den wint goet / den schipper niet soude t'zeyl gaen. Soo dat wy daer herberghe vonden en bleven.

Ende alsoo de Weerdin kreupel ginck met vier van haer dienstmaeghden / waren wy seer verwondert / en vraeghden den Weert / waer sijn huysvrou dat ongeluk gehaelt had en oock sijne Maeghden. Soo antwoordt hy ons in 't Italiaensch, dat hy van sijn leven noyt binnen de Stadt een vrouw of vrou-welyck kint gesien had of waren alle kreupel gebooren. En tot bevestinghe / van dien bracht hy ons wel 14 ofte 15 Meyskens voor / maer waeren al kreupel / wy vraeghden hoe langhe dat 't geduurt had / hy seyde dat hy 't van ouders tot ouders ghevraecht hadde / maer een yeghelijck seyde dat sy haers ghedenckens geen ander vrouws-persoon ghe-weest hadde als kreupel van boven inde rechter heupe. Wy dachten noch dat de Weert / met ons spotte / en zijn des anderen daeghs ghebleven tot ten 10 uren aen lant / om de vrouwen te sien / en te vraeghen / maer een yegelijck seyde ons gelijck den weert verklaert had / en bevonden 't oock also aen de vrouwen / die langs strate ginghen. Voorts wy zijn aen boort gegaen / denckende het selve onsen schipper te vertellen / maer hy seyde dat hy 't wel over 24 jaer ghesien hadde. En bevestighde het selven als booven.

Het scheen dat de windt wederom met de Son wilde naer 't W. komen / soo hebben wy alle preparatie gemaeckt om t'zeyl te gaen; maer 't en duurde niet langhe / want teghens den avont quam de wint weder Z. O. en hadden ontrendt 12 Italiaensche mylen gezeylt doen wy ons ancker weder moesten laten vallen / voor een stadt genaemt Polla inde Provintie van Histria, alwaer ick niet weerdigs sagh om te noteeren van een schoon Theatrum of Schouburgh, dat de Romeynen daer geset hadden ten tyden van Mercus Aurelius om het volck daer op te doen staen / als sy eenighe triumphe maeckten.

Den 22 zijn wy van Polla ghegaen / ende alsoo den wint N. O. was / hebben wy ons vry in zee begeven nae de kust van Italien, genaemt Poulle.

Den 23 dito / zijn wy gekomen voor Ancona Romagna, en 't selve laten liggen op de slincker-hant / en zijn soo voort ghevaeren met halven wint tot den 25 dito / en zijn so hooge inde Golf gekomen / tot aen 't eylant genaemt Saseglo, alwaer ons den wint contrarie is geworden / met eenen grooten storm / soo dat wy ghenootsaeckt waren Z. waerts aen te gaen / om een haeven te soecken / als wy deeden en quamen in Dalmatia aen een Stadt ghenaemt Spada, 't welck den Venetianen toe komt / alhier hebben sy twee stercke Casteelen / overmits den Turck daer ontrent de Stad

een:

een stercke ghemaeckt heeft / soo dat aen die stadt de Venetianen veel geleghen is / sy houden daer in oock gemeenlijck 28 Galeyen al ghemonteert soo van gheweer en ammonitie als van soldaten en boots-ghesellen / oock hebben sy daer in ontrent de 3000 Soldaten / men spreeckter veel Italiaens onder de Mannen / maer de Vrouwen spreken Slavoens / dan gaen op de Venetiaensche maniere gekleet. Dese stadt is soo groot als Middelburgh, maer is wonderlick sterck; de Seignorie hebben daer haren Rector of Stadthouder met 2 Raets-heeren die daer absolutelijck gouverneeren / doende recht alles in de naem van de Seignorie van Venetien.

Den 28 dito / zijn wy van daer t'zeyl gegaen en hielden soo twee dagen en nachten de kust van Dalmatia, overmits den wint niet seer goet was / immers wy wonnen meer als wy verlooren.

Den 30 dito / hebbende den wint een weynigh breeder / zijn wy dieper in Zee geloopen / en ons is tegen komen drijven 7 of 8 mannen die verdroncken waren / mitsgaders een overdeck van een schip / so dat wy wel konden mercken datter een schip moeste overgeset zijn / met sijn zeylen; want men moet weten dat de Venetiaensche Golf seer gevaerlijck is met een N. O. wint / daerom de Schippers die daer varen / hebben altijt een man expresselijck tot dien eynde / in de mast / op dat hy anders niet doen en soude / als sijn ooghe hebben / wanneer eenighe donckerheydt ofte wolcken uytter N. O. op-komen / datmen terstondt alle zeylen magh strijcken; de oorsaecke hier van is / dat het Hongersche geberghte hoogh wesende den wint soo subytelijck afstupt / dat in dien de Schippers hare zeylen in tijts niet neer konnen krijgen / het Schip om wert gesmeten of gedreven aen de kuste van Calabrien daer geen havenen zijn / en alsoo komt ghy licht met Schip en goet met alles om hals / gelijck ten selve dage bleeck by exempel / want alsoo ons dat verdroncken volck teghens quam ghedreven uyten Z. O. hebben wy van de compagnie ghewaer ghewordenin Zee / als offer een boot dreef / maer was verre van ons / dan also wy den wint ruym hadden / gebood den Schipper datmen den cours soude setten naer den selven boot / en naerder komende / bevonden wy dattet een schip was dat met de kiel om hoogh lagh; daer by ghekomen zijnde bevonden dat het een schip was van meer dan 300 vaten / welcke schepen de Venetianen noemen Marcilinen, om dat sy op de Marseyische maniere gemaeckt zijn. Doen wy heel naer quamen / sagen wy dat het Schip met sijn staende zeylen recht contrarie in de zee stont / en vonden ontrent de 18 persoonen ontrent het Schip drijvende mitsgaders een jongen die sijn selven aen 't roer vast ghemaeckt hadde / denckende alsoo sijn selven te salveren / vele van onse boots-ghesellen baden den Schipper / om te moghen een gat in de kiel maecken / en te sien wat het Schip gheladen hadde / maer was langh eer hy daer toe verstaen woude / maer ten lesten door raet van den Stierman heeft hy hem sulcks toegestaen / en zijn terstondt in de boot gesprongen elck met een byle / en op de kiel van 't schip geklommen zijnde / hebben daer metter haest een gat in gemaeckt / en bevonden 't met olye geladen / doen den schipper dat sag / gaf ordre datmen 't gat grooter soude maken / op dat men seker olie mochte uytlichten / 't welck terstont gedaen wiert / ons schip is doen so na gekomen datmen de zeylen ghestreken hebbende met de takels daer 36 pijpen met olye uyt gelicht heeft / en also den avont aen quam en wy naer de kust van Pouglia gedreven zijnde / docht den schipper daer niet langer te blijven / maer geboot alle man aen boort te komen / en ons zeylen opgehaelt hebbende / hebben onsen cours ghehouden naer de kust van Albanien uyt breese van N. O. windt / ten leed geen 3 uuren / daer

naer

naer zijnde ontrent 9 uuren/ oft daer ontstont sulcken grooten donder/weerligt/met een slagh-regen / upten N. O. soo dat wy alle onse zeylen streken/ en lieten de wint over ons gaen. Maer 't duurde soo langhe en soo vreesselijck / dat de stengh van de voorste mast af waeyde / soo datter begon murmeratie te komen onder het Bootsvolk/ seggende/ dat ons de Heere wilde straffen, om dat wy de olye uyt het ander Schip genomen hadde, en vele waren van sin/ datmen die buyten boort sou werpen/ maer den Schipper onderhieltse met soete woorden: en ontrent te 3 uuren 's morghens begondet te stillen/ en schoon weder te worden met een N. W. wint/ so dat wy ons zeylen optrocken en hebben onsen cours recht gestelt/ daer wy wilden wesen. In't op gaen van de Sonne sagen wy de kust van Calabrien soo dat wy hoogher ophielden naer Albanien, en saghen van verre een boot roepen/ die naer ons toequam/ wy denckende dat het sou mogen wesen een Turcx Fregat met Roovers/hebben ons geschut gereet ghemaeckt of het noot ware / maer de boot naerder komende wierden gewaer datter maer 5 menschen in waren; soo dat wy ons top-zeyl gestreken hebben/ om te weten/ wat het bedieden wilde. Ten lesten is de boot soo naer gekomen/ dat wy gewaer wierden dat het een Sloep van een Schip was/ daer Christenen in waren/ en tegen ons spraken in 't Italiaens, en baden dat wy haer wilden innemen/ en haer lijf salveeren / dat het den vierden dagh was dat sy daer in geseten hadden/ en haer selven ghebergt uyt seker Schip dat met olye was gheladen / 't welck met een N. O. wint subijtelijck omgekapt was/ welke olye sy in Calabria geladen hadden. Nu alsoo wy haer innamen / was het den Kock / Schipper en Konstabel / en twee Bootsgesellen/ en seyden ons dat sy 38 mannen op 't selve Schip geweest waren / en naer Venetien meenden te zeylen. Soo datmen haer eten voorsette / en waren het selve volck van 't Schip daer wy den olye uytgenomen hadden; maer den Capiteyn verboot een yegelijck/ daer van aen haer L. niet te vermanen.

IULIUS.

Dit alles geschiede den 1 Iuly, sy seyden oock dat sy in Zee ghevonden hadden 2 andere kleyne Scheepliens/ die oock overgeset waren met den N. O. wint/ dewelcke den 28 Iuny haer so subijtelijk overvallen had/op welcken dag wy noch te Spada in Dalmatia lagen maer gingen dien selven avondt t'zeyl / en vernamen geen N. O. wint / overmits wy binnens lants gelegen hadden. 't Selve volck gaf ons ook te kennen van 5 Turcksche Roovers, die inde Golf waren op de kusten van Cicilien, so dat wy ons daer tegen gereet maeckten.

Den 2 dito/ zijn wy gekomen tot aen twee Eylanden Cassi, en Cassel, die te midden in de Golf liggen/ 1 half duytsche mijle van den andere/ tusschen welcke eylanden wy gewaer wierden 7 Galleyen, soo dat wy al te samen seer verbaest wierden/ overmits sy ons soo naer waren/ eer wy haer in 't gesichte konden krijghen/ soo dat wy alle preperatie maeckten om te vechten. Maer in 't leste gewaer wordende dat op 't zeyl van de Lanteerne een zwart kruys stont/ so merckten wy dat het Christenen waren/ en hebben 3 schooten geschooten en soo voort gevaren.

Den 3 dito/ is ons den wint weder contrarie geworden met groot onweder/ soo dat wy in een haven gheloopen zijn ghenaemt Ligina in Slavonien, maer onder des Venetiaens gebiet/ alsoo sy daer haren Rector en 2 Raets-heeren hadden.

Den 4 dito/ meenden wy t'zeyl te gaen/ maer den Rector heeft onsen Schipper en

Schrijvent

Schrijvent by hem ontboden / doch den Schipper en wilde niet gaen maer sandt den Schrijvent / als hy by den Rector quam / vraeghde hy naer de olye / die wy upt het Schip genomen hadden dat onder sijn ghebiet geprijkeliteert was / den Schrijvent meende het te ontkennen / maer wist soo veel litteekens by te brengen datmen't niet ontkennen konde / en heeft de helft van de olye ge-eyscht / en of wy wilden of niet wy moesten 10 pijpen losen en ghelijcks hem indien wy vertrecken wilden: Ontrent de middag alles ghereet zijnde hebben wy ons zeylen opgehaelt / en dien selven avont gekomen in een Haven ghenaemt Corsola onder het Venetiaens ghebiet. In welck Eylant geen Mans geweer moogen dragen / maer vrouwen wel upt dese oorsake: Ten tijden dat Don Jean van Ostenrijck de victorie had tegen de Turcken, in 't Jaer 1571 in de Levant, soo quamen de Turcken hier voor / de mans gaven strax de moet verloren / en verlieten de sterckte; de vrouwen dat siende hebben hare mans wapenen aengedaen en daer mede op de wal geloopen / hebben soo vromelijck ghevochten / dat sy de Turcken weder verdreven / van dier tijt aen hebben de Vrouwen de overhant gehadt; dit is waer / en mach waerlijck voortgeseyt worden.

Den 4 dito / zijn wy weder t' zeyl gegaen en hebben den wint goet gehad 3 dagen langh.

Den 8 dito / zijn wy voor een Eylant ghekomen ghenaemt Fano, daer veel wilde menschen woonen / houden hun noch Venetiaens noch Turcks, maer op hun selven / en doen op de Golf veel quaets.

Den 9 dito / zijn wy soo hoogh ghekomen als het Eylant Corfou de sleutel van't Christenrijck, en alsoo wy daer aen lant gingen / om versch water te halen / hebbe ik niet konnen naerlaten te nooteeren 't geen ick daer gesien hebbe / soo van vremdigheden als sterckten / want aen dit Eylant gantsch Italien hanght.

Corfou de Stadt is kleyn / daer het Eylant ook sijn naem van heeft / de stadt leyt onder een steenrotse en te midden daer op hebben de Venetiaenen een sterck en machtig Casteel, daer ick op telden 260 Metale stucken, die ick van verre konde sien / en op 't Casteel, zijn continueerlijck 225 Soldaten zijnde Italianen, sonder de boschschieters en andere persoonen / so datmen estimeert daer op te zijn over de 800 strijtbare mannen / behalven dat Casteel is noch een ander / datmen acht veel grooter en stercker te weesen / wy meenden op de selve Casteelen te gaen / maer alsoo daer niemant 't zy Venetiaen of ander op mach gaen / ten zy hy brieven van den Hertogh van Venetien brengt / was het ons niet toegelate. Het is 't eerste Eylant van Griekelant, en leyt op de Golf van Venetien, het brenght sonderlingh geen vruchten voort / maer den besten Olye diemen in de werelt vint / en is so klaer als eenigen Rijnschen Wijn, maer soo dier dat de Pijp voor 13 kroonen verkocht wort / maer luttel datter upt mach / want het Eylant en Casteelen houdent voor haer eygen provisie.

Den 11 dito / zijn wy t' zeyl gegaen en in 't gesichte gekomen van't Eylant Slaffoloma, liggende N. O. van ons / alwaer wy niet aen lant gingen / want alsoo den wint goet was voeren wy voorby en sagen van daer branden den Berg Ethna in Cicilien, en zijn soo behouden upt den Golf gescheyden.

Den 12 dito / quamen wy aen 't Eylant Cesare, 't welckmen nu noemt Malta, hadden 't aen de slinckerhant en aen de rechterhant het Eylant Zante, waer de Corenten van daen komen; en alsoo den wint ons niet dienen wilde / hebben wy onsen cours geset na Zante, en daer aen lant gegaen / daer ick niet besonders gesien hebbe

Zante is 1400 mijlen van Venetien, en 400 mijlen van Corfou, van Candien 200

Ita-

Italiaensche mijlen/ het hoort onder de Venetiaen, maer daer woonen Griecken en daer zijn twee havens om in te loopen naer dat den windt is.

Den 14 dito/ zijn wy van Zante met een ander Schip gevaren naer Candien.

Den 16 dito/ quamen in 't gesichte van 't Eylandt Sorigoso.

Den 17 dito/ sagen wy 't Eylant Sorigoso 40 mijlē van Candien, en alsso daer een sterk tye van water gaet dat uyt dē Archipellago komt/ hebbē wy niet eer als den 19 dito Candien konnen bekomen en den wint wesende Z. W. hebben wy niet konnen Capo Spade passeeren/ 't welk seer zwaer is/ met contrarie wint voorby te varen/ so dat wy genootsaekt waren in een blinde haven te lopen/ daer geen huysen stonden/ maer men sieter een groot sterck Kasteel/ van de Venetianen daer gemaeckt/ en staet op een steenrotze/ wel so hoog als den toorn van 't Stad-huys te Middelburg in Zeelant, en is genaemt Garbouge, en daer zijn Venetiaensche soldaten op. Hier sietmen den bergh/ daer Dedalus sijne Sone Icarus * leerde vliegen: in de selve haven lagen wy drie daghen / ende den Gouverneur van 't Kasteel noode den Schipper en Passagiers te gast/ maer overmits 't soo hooge was / en ginck ick niet. Van 't Kasteel kanmen sien Morea ofte Peloponesus in Turckyen, en leght recht teghen de plaetse daer de Venetianen lest de victorie hadden teghen de Turcken, waer van ick hier naer breeder mentie sal maken/ alsso ick weder komende daer ruste.

Den 23 dito/ zijn wy uyt Garbouge ghescheyden en zijn Capo Spada ghepasseert/ niet sonder perijkel/ en des avondts in de stadt La Canea gekomen/ en alsoo het late was/ zijn dien avondt niet aen landt gegaen.

Den 24 dito/ zijn wy uyte scheepe gegaen naer de stadt.

Canea is soo groot als Arnemuyden in Zeelant, ick sagh daer een Fonteyn die seer konstigh op de merckt water gaf/ en een Palleys van witte marmor ghemaeckt daer den Rector in woont/ 12 mijlen van den stadt Canea, naer de stadt Candien toe staet noch een ander Kasteel ghenaemt Suda, 't welck is een haven voor meer dan 1500 Galleyen, en is het sterckste Kasteel dat de Venetianen in dat Eylant hebben / ter oorsake/ om dat den Turck dickwils aen den Venetianen versocht heeft/ om dese haven te hebben/ maer alsoo de Stadt en 't heele Eylandt daer aen hanght/ hebben 't hem geweygert/ soo datmen vreest/ dat het den Turck noch eenmael met fortse sal sien te krijgen/ want het is de schoonste haven van de Levante, en daerom heeft de Seignorie daer veel geschut en soldaten op. Het leyt midden in 't water op een steenrotze ghetimmert/ en neffens 't water staen vensteren / die vol groote metale stucken ligghen/ men seght dat de Seignorie daer op heeft meer als 600 Soldaten/ ick was daer in/ maer mocht niet alleen gaen/ noch ontrent het geschut komen / het is wonderlijck sterck/ van binnen met drie dubbele rampaerden en andere valsche bol-wercken; soo dat het qualijck voor den Turck te winnen sal wesen / van daer ben ick weder naer † Canea gegaen.

Den 26 dito/ naer dat ons schip daer eenige waren gelost had/ zijn wy van Canea naer de Stadt Candien gevaren/ 32 mijlen van Canea gelegen.

Den 27 dito/ zijn wy te Candien gekomen/ en terstont aen lant gegaen/ en hebben daer een Duytsch en Engelsch schip gevonden/ die van de Engelsche bevracht waren/ om na Mossadel te varen en Candye Olye te halen; Ick was seer blijde daer van / en

* Van dit vliegen kan men lesen by *Ovidius* in *Metamor.* het 8 Boeck.

† Dese Stadt *Canea* heeft den Turck voor 5. of 6 jaren de *Seignorie van Venetien* afgenomen.

en sogt herberge om te logeren. Daer en tusschen is mijn de schipper van't Duytsch Schip teghen ghekoomen / en alsoo hy sagh dat ick sijn lantsman was / in so verre landen malkanderen gemoetende / heeft op mijn begeert / ick sou binnen een half uur op sijn Schip koomen ontbyten / hy wilde my goet Londens bier gheven en aberdaen met boter / het was kost die ick in langh niet ghegheten hadt en daer naer verlanghde / so dat ick herbergh vindende een kamer voor 4 a 5 dagen gehuurt hebbe en mijn bagagie daer in gheset / en ick met noch een Dantsicker, die met mijn van Venetien gekomen was / zijn terstont naer 't Schip gegaen / meenende daer t'ontbijten / maer het geviel anders uyt / want soo ick docht op het Schip te klimmen / en alrede boven was / heeft den bootsman sijn hant te vroegh laeten gaen en ick ben so tusschen Schip en Boot in 't water ghevallen / en terstont sijn mijn twee naer ghesprongen / maer alsoo ick niet swemmen kost / was tot onder 't Schip toegedreven dan die my naer sprongen waeren seer langhe eer sy my krijgen konden / ten lesten hebben sy my noch voor doot uyt gekregen: alsoo de son daer heet scheen / hebben sy mijn terstont ontkleet / en op een orhooft met de buyck omleegh ghelept en soo gerolt tot datter veel waters uyt mijn buyk liep / en ben een weynig tot mijn selven ghekoomen: soo dat sy mijn terstont aen lant droeghen in mijn herberghe te bedde leyden. Des anderen daeghs was ick beter en ginck weeder naer het Schip / voor den lust dien ick had om bier te drincken / en onbeeten daer wel. Des achter-middaegs gink ick vernemen offer geen schepen naer Constantinopolen wilden / verstont neen / maer datter drie gereet waren in de haven van Rettimo, 60 mijlen van Candyen, dan dattet noch wel 8 dagen soude aen loopen / eer sy gereet souden zijn. Dit hoorende docht het my goet daerentusschen de Stadt en handel te sien diemen binnen Candyen drijft en oock te platten lande / om de vremdigheden / die ick van 't selve Eylant gehoort ende gelesen hebbe.

Candia de Stadt / daer van't geheele eylant dat eertijts Creta plag te heeten / de naem heeft / mach soo groot wesen / als Middelburgh nu is / of wat meerder / men siet binnen de Stadt niet wonderlijcks om te noteeren / dan een sterck Casteel, dat in 't in-komen van de haven staet. Inde stadt heeft eens een grooten brant gewreest soo datmen sint dier tijt de stadt niet veel betimmert heeft / de straten zijn seer leelijck ongheskassijt en meestendeel de huysen staen van malkanderen / soo dat de Stadt schier is van weesen als een verdestrueert Troyen. Op de merckt heeft den Hertogh sijn Palleys, welcke is een Venetiaen, die sy daer senden als den Hertogh voor 30 maenden / en regeert daer absoluytelijck als een Prince / en andere Rectors staen onder hen / en is noch een ander over het Krijghs-volck; den Hertogh en gaet noyt uyt sonder groote pompe en met 30 Musijckslingers; Inde Stadt geschiet sonderling geen grooten handel / als Musquedel, Malvazyen, en Was, 't welck het eylant veel produceert / den Musquedel verkochtmen daer voor 22 goude kroonen 't vat / vry aen boort / sy maecken oock een seeckeren wijn / die sy heeten Liatico, die seer kostelijk is / men vinter ooch veel af te Venetien, die van Candia der gesonden wordt / welcken sy verkochten voor 36 goude kroonen 't vat / de Malvazye voor 18 kroonen 't vat; maer ghy moet weten datmen te Rettimo den besten Musquedel maeckt / maer te Candien den besten Malvazye en Liatico.

Den 29 zijn wy met ons drien op Muyl-ezels uyt ghereden om de Labyrinthus of Dool-hof te sien / welcke leydt 30 mijlen van Candien, en daer gekomen zijnde hebben den man gaen soecken / die ons daer in leyden soude / den welcken gevon-

gebonden hebbende/ons daer niet in en wilde leyden voor al eer wy met hem veraccordeert hadden/ hoe veel men hem betalen souden/ gelijck wy deden. Voorts heeft hy 3 of 4 kaerssen ontsteken en mede genomen: voor den Labyrinthus komende heeft hy ons met een touwe in de middel gebonden/ en d'een voor en d'ander naer in 't gat laten sincken/'t welck een weynigh verbaerlijk was/ hy verboot ons/beneden zijnde / niet een voet te versetten / maer stil te blijven staen/ tot dat hy selver daer in ware / en heeft ons elck een kaers in de hant gegeven. Nu hy met groote moyte selver beneden komende/ heeft uyt seker gat eenige wasse toortsen gehaeldt / die ontsteken / en heeft sijn selven vast doen maecken om sijn middel met het selve touwe / en die vast gemaeckt aen sekeren grooten yseren haeck / die neffens het gat stondt daer wy in gekomen waren/ en heeft ons doe bevolen/ dat d'een voor / d'ander naer / de hant aen de koorde soude slaen/ en hem volgen/het welke wy deden/ en heeft ons gebracht seer diepe in de gront van de aerde / alwaer stonden veel schoone Marbere en Albaster Pylaren/ en veel diversche kamers afgheschut met kley en andere Materialen/ die wonderlijck ghemaeckt waren/ en was soo getimmert / dat ick het niet kan beschrijven/ want elcke kamer was sonder deur/ en nochtans quamen wy daer in en uyt/ en wisten niet op wat manieren. Hy heeft ons voorder gebracht in een stal met groote metale tralien rontomme beset / in 't midden stondt een grooten yseren back / ghelijck daer de Verckens uyt eten/ en aen elcke zijde van den back was een peseren kettingh vast ghemaeckt / in dese stal seyden my de Griecken dat den Minotaurum ghestaen hadde/ hy leyde ons voorder/ en saghen vier Cellen ghelijck daer de Munnicken in woonen/daer in stonden bedsteden van marmor gemaeckt/ 'twelk fraey te sien was. In 't uytgaen bracht hy ons een anderen wegh / daer wy sagen hangen aen de muuren sekere hoofden van menschen / die seer groot waren / oock de schenkels van de beenen en handen/ dattet wonder om sien was; hy seyde ons dattet gebeente waren van sekere Reusen, die daer over lange Jaren gewoont hadden; wy souden noch andere antiquiteyten (soo hy seyde) gesien hebben / maer alsoo een van ons qualijck wert door den damp / moesten wy daer uyt gaen / en moesten den man eerst uyt laeten / die ons daer naer met groote moeyte uyttrock. Men seydt dat de † Labyrinthus of Dool-hof, wel meer als 150 mijlen onder de aerde gaet/ maer dattet niemandt verder en durft avonturen/ uyt vreese van eenige fenijnige Beesten, die hun daer onthouden mochten.

† De Poëten verhalen, dat *Phasiphaë*, de vrouw van *Minos*, Koninck van *Creta*, nu *Candien* genoemt, op een Stier verliefde, om dese liefde te ghenieten, maeckte haer den konstigen *Dædalus* een houte Koe, waer in *Pasiphaë* kruypende, en haer tot de lust voegende, van den Stier, (die een natuurlicke Koe by hen meende te hebben,) besprongen wierdt, hier af wierdt sy bevrucht, en baerde den *Minotaurus* dat was een monster, boven mensch, en onder stier, voor dit monster wiert desen *Dool-hof* door *Dædalus* soo konstigh gemaeckt, dat hy 'er selfs qualick uyt kost komen; dese *Minotaurus* of *Stiere-kindt* is daer na van *Theseus* getemt geworden, die door raedt van *Ariadne* Koninck *Minos* dochter, met een kluwen garen in den *Dool-hof* ginck, en door die middel daer wederom, sonder te verdwalen uytquam. Hier van kanmen lesen by *Ovidius Metamorphosis* in 't 8 Boeck, als volght.

ALs Minos, *zegenrijck met 's vyandts roof beladen*
De Goden had gedanckt, toen wiert hem dit geraden,
Dat hy het Stiere-kindt (*op hoop*) *van beter rust,*
Sou roeyen uyt het Landt, schoon 't door de heete lust
Sijns vrouws was voort-geteelt, hy zocht het dier te bannen
In eenen Dool-hof *met zijn* Dædaal *aangespannen.*
Dit dier moest alle jaer nootwendigh zijn gevoedt,
Met 't alderbraafste puyck van het Atheensche Bloedt:
Maer toen dit lot op 't lest op Theseus *was gekomen,*
Toen heeft hy 't wreede dier het leven voort benomen;
Soo wiert Athenen *vry door* Theseus *kloecke strijdt,*
En Ariadnes *kunst, van hem soo langh gevrijdt.*

Den konstigen *Dædalus* heeft desen *Dool-hof* in Creta nu *Candia* genaemt, gemaekt na de gelijckenis van den *Dool-hof* die in *Egypten*, by de Stadt der *Crocodillen* was, waer van hy d'afbeeldinge hadde, desen *Egyptenschen Dool-hof* werdt by *Herodotus*, in sijn tweede Boeck Euterpe, aldus beschreven.

Ick heb dit werck-stuck gesien, (*seyt hy*) waerlik 't is treffelicker dan men kan uytdrucken, want somen de gebouwen en sloten die in Grieckenlant zijn, wil overleggen, men sal die van veel minder kosten en wercken bevinden als desen Dool-hof; ick weet wel dat den *Tempel t'Ephesen* en te *Samos* wel waerdigh zijn, hoog geacht te worden, maer de *Pyramiden* souden tonghen en pennen ontbreken, om hun lof uyt te brallen, die grooter is alsmen sou kennen seggen of gelooven, want een van haer, mach wel tegen al de Grieckschē gebouwē vergeleken worden, maer desen *Doolhof* overtreft noch de *Pyramiden*, want eerst zijn daer 12 gewelfde zalen, wiens deuren tegen over malkanderen staen, ses staen tegen 't Noorden, en 6 tegen 't Zuyden, dicht aen malkanderen volgende, en al te samen in d'omringh van een muur beslooten, al de vertrecken zijn dubbelt, d'een onder d'aerde, en d'ander met d'aerde gelijck, yder van dese verdiepingen is verdeelt, in 1500 vertrecken, dese 2 verdiepinghen, d'een onder, en d'ander boven d'aerde, maken dan te samen 3000 vertrecken, 't welk zijn de verdelingen der Salen, Kameren, Cabinetten, Portalen, Galleryen en Gangen. Ick heb al 't geene dat boven d'aerde is, doorwandelt en omgegaen, en vertelle 't geen ick selve gesien heb; van de onderste verdieping, spreeck ik maer, van horen seggen, overmits de Capiteynen en Bewaerders daer van al 't gene dat in d'onderaertsche verdieping was, my geensins wilden laten sien, seggende, dat in d'onderste vertrecken de graf-steden waren, van de *Coningen* die desen *Dool-hof* hadden laten bouwen, als ook *Geheylighde Crocodillen.* Het bovenste deel hebben wy voor 't Aldertreffelijckste werck-stuck aenghesien, dat van sterffelicke menschen handen sou konnen ghemaekt worden: want de deuren door de welffels in de kamers, gangen en omgangen, uyt d'eene zael in d'ander van alle zijden met menighten doorgaende, baren een diepe verwondering; uyt de portalen komtmen in de zalen, uyt de zalen in de kamers, uyt de kamers inde cabinetten, van daer wederom door de galleryē in andere zaletten en welffels,

De stoffe van 't geheele werk is al te samen steen, de muuren, so wel als de gewelven van al de vertrecken zijn meest uytgehouwen met veelderley slag van half-ront beelt-werk, elck van dese zalen is (behalven sijn poortael) aen d'uyt en ingank, met groote pylaren van witte steen, seer net gebouwen, en suyver gepolijst, omset. Voorts aen den krommen omgank, daer den *Doolhof* eyndigt, besluyt een *Pyramide*, die 40 vademen hoog vierkant is, en met groote beelden van beesten uytgehouwen, 't geheele werck, waer in men niet komen kan, dan van onder d'aerde. Dus veer beschrijft den *Griecksche Herodotus* sijn wonderlicken *Egyptischen Dool-hof*, naer welck voorbeeldt dien van *Candien* door den konstigen *Dædalus* sou na gebouwt zijn. Van al 't gene dat boven d'aerde sou gheweest zijn, en *Herodotus* seyt gesien te hebben, en is nu niet meer te vinden, ghelijck onsen Autheur daer oock geen gewach af maeckt, *P. Bellon*, die mede op *Candien* geweest is, seyt, dat dit een valsche *Dool-hof* is, en niet den rechten, hoewel het de inwoonders noch daer voor houden, en hem oock so noemen, maer het is (seyt hy) een steen gravery daer menighte van schoonen harden steen in voortijden, uyt gehaelt is, ten tijde datmen de steen *Gottina* en *Gnosos* begon te bouwen, 't is wel waer, dat daer veel gaten, holen en gangen binnen zijn, die hier en daer slincks en rechts door malkanderen heen loopen, gelijck in een *Dool-hof*, die naer de kunst gemaeckt is, vereyst wort, maer dit zijn al te samen gaten en holen, daer de steen uyt ghehouwen is, om dese voornoemde steden te bouwen, die mede op *Candia*, niet verre daer van daen gelegen hebben, doch nu t'eenemael vervallen zijn, gelijckmen aen de overblyffels van de selve noch sien kan.

Den 30 dito/ ben ick van daer gereden naer Monte Iovis, dat is Iupiters Bergh, * daer ick in een spelonche gesien hebbe wonderlijcke lampen/ en andere Kerckelijcke waren seer antijcks gemaeckt/ en laghen seer diep onder de aerde/ soo dat niemandt yets daer van daen konde brengen; van daer reden wy naer Monte Mercury, dat is/ Mercurius berg, van daer naer Monte Ida de welke men seyt een van de 4 hooghste bergen te zijn/ van de werelt/ want wy waren anderhalven dag steyl opgaende/ so veel als een muyl konde voortgaen/ en 2 dagen in 't wederkomen/ van desen berg sietmen den Archipello van de Eylanden / en het uyterste Eylant Scio, 't welck is van Candien 300 Italiaense mijlen. Op Monte Ida sagen wy niet sonderling/ als veel schoone bloemen/ als Tulupan, witte Pione, Roosen, en Pinxterbloemen en meer andere/ die wel een simplicist souden geleken hebben; ick heb my laten seggen/ datter geen Eylant in de werelt is/ daer so veel bloemen wassen/ als in Candien op Monte Ida: en dit is soo veel als ick in 't kort van dit Eylandt heb willen verhalen.

AUGUSTUS.

Den 3 dito/ zijn wy wederom binnen Candien ghekomen/ en alsoo ick des selven daeghs het Pleuris kreegh/ lagh ick twee daghen lanck te bedde/ soo dat ick seeckerlijck daer docht te sterven / en alsoo daer een Paep van St. Franciscus order was/ van Uytrecht, soo hy seyde/ die my dagheljcks quam besoecken/ ende versocht mijn seer om te Biechten/ waer over ick by nacht van daer naer de Stadt Rettimo vertrock/ daer de Schepen van Constantinopolen lagen/ om daer mede/ indien my Godt gesontheyt gave/ te vertrecken.

Den 7 dito/ ben ick binnen Rettimo gekomen/ een weynigh beter te passe zijnde/ en

* Welcken Iupiter sy seggen daer gebooren en Koninck geweest te zijn; en oock daer begraven, lanck zijnde 40 cubitus, of 60 voeten.

en hebben daer met ons twee een Soldaets kamerken gehuurt / en vernomen wat Schepen naer Constantinopolen wilden / soo hebben wy daer drie ghevonden, maer waren gearresteert van wegen den Rector, op datse haere wijnen souden ontladen / overmits het nieu gewas dat Jaer qualijck geslagen was. Immers sy accordeerden metten Rector, te ontladen upt elck Schip seeckere quantitept / en kregen alsoo verlof om t' zeyl te gaen. Ick accordeerden strax met een vande Schippers voor mijn vracht/en sou mijn kost selve doen/ 't welck hy my consenteerden mits hem betalende 5 goude Kroonen voor mijn vracht. Nu was den wint ons contrarie / wesende N. W. en wy moesten eenen Z. O. windt hebben / die daer niet beginnen te wayen als half September of daer ontrent / so dat ik my daer-en-tusschen ter school bestelden om Vulgair Griecx te leeren.

Rettimo is een stadt daer niet weerdighs om te sien is / dan inde stadt staen schoone Fonteynen / die haer water daer van 't ghebergte werpen / soo dat het een ghesonde plaetse is om te woonen / den Turck over 19 Jaren * doen hy Cypres innam/verbrande de heele Stad schier/en de de Grieken onthielden haer in't gebergte. Dit Eylant van Candien wort geseyt 700 mijlen in't ronde te wesen/het is jammer dattet soo bergachtig is/ 't sou anders een vande vruchtbaerste wesen diemen vint.

September.

Den 1 dito/den wint Z. O. wesende / zijn wy t' zeyl gegaen/niet seer wayende/ so dat wy dien dagh maer 15 mijlen in Zee quamen / en ontrent den middernacht is den wint heel W. ghewoorden met een grooten storm / soo dat wy geen zeyl voeren konden voor dat den dagh aen quam/en doen wast doncker regenachtigh weder/ so dat wy niet en kosten bekennen hoe naer wy aen Landt waren. Waer over den Schipper goet vont weder na Candien te loopen/maer also den windt gantsch van 't N. niet en hadde/was het ons onmogelijck 't selve Eylant te krijgen / soo dat wy alsoo vande baren hier en daer ghesmeten wierden / en vande golven die daer seer kort gaen/ons roer ontstucken sloegh ; en alsoo wy sonder zeyl laghen/wierden wy het niet ghewaer / voor dat het schoon dagh was ; als wanneer den stier-man dat siende wert/en een pegelijck dat hoorende wiert/seer verschrickt/ want dochten alle om hals te zijn/wy konden in 3 dagen geen lant gewaer worden om dat het so duyster en nevelachtigh was.

Den 5 dito sagen wy voor ons Schip wat wits blinken/en het begonde wat op te klaren/soo dat wy bescheydelijck lant konden sien/maer niemant wiste wat voor lant dattet was/d' eene seyde 't is Milo, de andere het is Rhodis, maer ten lesten bevonden wy dattet Cypris‡ was/waer van den Schipper bedroeft was/om dat wy 300 Italiaensche mijlen verzeylt waren/ dan de gasten/ blijde zijnde dat sy haer lijf geberght hadden/gaven den Schipper goeden moet / seyden dat hy sou loopen inde haven genaemt Famaguste, liggende in 't Eylant Cypris, gelijck hy dede.

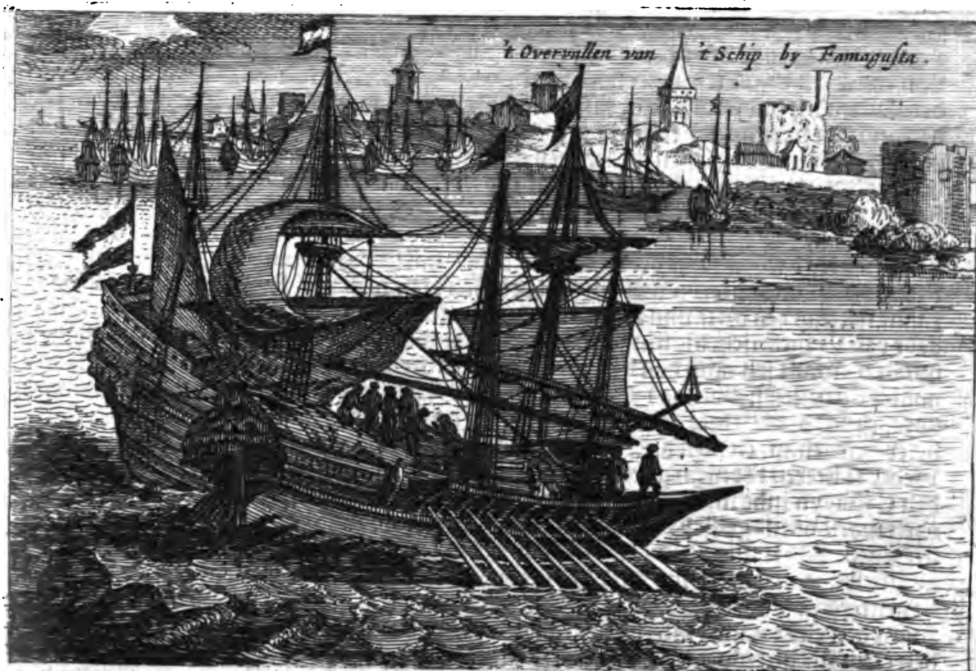
* Anno 1570. heeft *Solyman Cypris* ingenomen.

‡ Het Eylant *Cypris*, dat den tijtel van *Koninkrijk* voert, is't vermaertste van de gantsche *Middelantsche Zee*, geweest, 't heeft de naem van *Cypres* behoudē, om datter so veel *Cypresse Boomen* wassen, het is in voortijden wel bewoont geweest, had 15 steden en 850 Dorpen, daer zijn geen landen onder 't gebiet van *den Grooten Turck*, die so dapper belast worden als dit Eylant d'Inwoonders levender meest van een vrucht, de boonen ghelijck, die sy

Caro-

Carobes noemen, en op dit Eylandt met menighte wassen; elck hooft geeft jaerlicks aen den *Grooten* Heer 20 gulden, behalven dat, moeten sy het vijfde deel van hun gewas aen den *Bassæ* geven, dit is voor de vryheydt van hun gewissen. Alle de sterckten op dit Eylandt zijn geslecht behalven de Stadt *Famagusta*.

FAMAGUSTA is een schoone Stadt / wel bewoont soo van Turcken als van Griecken. Dese Stadt mach van groote wesen als Amsterdam * maer niet soo betimmert en bewoont / dit Eylant is wonder vruchtbaer van Suycker, Olye en Kattoen, maer 't isser een pestilentiale lucht, en veel vremdelingen daer blijvende / worden lichtelick sieck; alhier wassen de Bloem-koolen in 't wilde / gelijck ick met mijn eygen oogen gesien heb / en dat seer overvloedig / overmits de Griecken die niet en weten te koken / of niet geern eten; So haest ick de stadt gesien had / denckende des anderen daegs de hooft-stadt te gaen besien genaemt Nicosia, die leyt 34 Italiaensche mijlen in 't lant / ben naer het schip gegaen / om in de Stadt niet te verteeren / en gegheten hebbende / ben ick ontrent te 11 uuren naer mijn koy ghegaen om te rusten; Als wanneer ick een groot getier van hacken met koutelassen op 't Schip hoorde / soo dat ick en die geene die by my waren / terstondt zijn uytghesprongen om te sien watter gaens was: maer als ick uytquam waren daer twee Turcken met bloote

* Verstaet, als Amsterdam in 't jaer 1590. De Stadt *Famagusta* heeft in voortijde *Salamis* geheeten, de Stadt is wel gebout, met schoone wijde straten; op veel plaetsen daer

 vint-

vintmen noch 't advijs van *Venetien*, daer by een *Leeuw* met een *Boeck*, aldus *Pax tibi Marce, Euangelista Meus*, dat is, *Vrede zyn Marcus, mijn Euangelist*, de *Christenen* moghen daer niet vernachten, maer woonen in een Dorp, ontrent een schoot weeghs van de Stad, hier overwinteren ghemeenlijk vijf *Turcksche Galleyen*, door dien op 't gantsche Eylant anders geen bequame haven voor de selve is, op dit Eylant heeft noch een vermaerde Stadt gheleghen, die genaemt was *Paphos*, die nu *Baffa* heet, daer teghenwoordigh meer vervallen ghebouwen, dan bewoonde Huysen zijn, daer uyt men kan dencken wat voor een groote en weelderighe Stadt het in voortijden geweest is, dat de Historien oock genoeghsaem betuygen.

sabels inde hant/ die ons boven deden komen/ boven komende worden terstont in een Galleye gelaten en geboeyt. Ick wist niet wat ick bedreven had/ en was seer verslagen/ ick sagh oock onsen Schipper op de Galleye, soo dat ick my verstoute te vraghen aen een slave/ die aende selve banck sat/ dat ick aen was/ waerom wy Venetianen of onder haer gebiet ghevangen waren, hy antwoorde my in 't Griecks, dat het was/ om dat den Schipper hem gedeffendeert had teghen des Grooten Turcks Galleye: en alsoo ick seer droevig was/ gaven my de slaven goeden moet/ seggende dat ick des anderen daegs los sou komen. Maer het gheschiede wel anders; want den Capiteyn vande Galley liet den Schipper vry/ om dat hy een Venetiaen was/ maer hiel ons met ons 7 onder welke waren 5 Slavoenen, een Dansicker en ick. De slaven vraeghden my van waer ick was/ ick antwoorde uyt Vranckrijck/ het welck my Godt in gaf/ anders denck ick dat ick op dese reyse noch niet vry gheweest sou zijn. Nu als ick docht des anderen daeghs vry te komen, soo begon men inde morgen vroegh/ te roepen/ dat elck op sijn riem sou passen/ maer men seyde niet waer heenen/ maer daer waren slaven die 't wel wisten/ en seyden/ dat wy naer Alexandria gaen souden/ om seeckere brieven te bestellen aende Viceroy van Cayro. Doen werd ick heel mismoedig en weenende/ soo datter een slave/ 't welk was een out man die oock 33 Jaer op de Galley had gheseten/ my altoos vertrooste/ en seyde/ datter te Alexandria, een Consul vande Françoysen was/ die my wel sou sien te lossen; ick wist wel datter een Consul was/ want ick had een brief van recommandatie aen hem van sekeren secreten Ambassadeur van Vranckrijck, die binnen de Stadt Candien, dewijl ick daer was/ subytelijck overleet/ want ick nam den brief by provisie/ overmits ick inden sin had (Constantinopolen ghesien hebbende) door Natolia of kleyn Asien naer Egypten te trecken/ met de reygers/ die alle drie maenden komen en gaen/ want van Constantinopolen valt beter geselschap/ en men besiet oock 't geheele lant tot in Judea of Palestina toe. Nu om weder te keeren tot mijn ghevanghenis op de Galley, soo haest den dag opginck was den Capiteyn inde weer/ en begonden de Galley uyt de haven te trecken/ soo dat ick oock moest doen/ gelijck een ander/ en heb mijn hant voor de eerste mael aen de riem gestagen. Maer alsoo den Capiteyn sagh/ dat ick niet gewent was veel te roeyen/ en qualijck gaende/ deede my een plaetse geven/ daermen alderminst arbeydt/ te weten de achtersten banck op 3 ofte 4 vaer/ en oock den achtersten persoon vande banck/ want aen elcke banck saten 5 persoonen soo dat den geene die voor aen t' eynde van den riem sit/ den alder meesten arbeyt moet doen/ en t' elcker reyse opstaen/ maer den achtersten maer sijn arm op en neer doet gaen/ sonder arbeyt: wy uyt de haven zijnde/ zijn den 6 September/ met een N. W. wint t' zeyl gegaen.

Den 8 dito/ zijn wy ghekomen tot voor de stadt Alexandrien, 't welk was ontrent

5 uren

5 uren 's achtermiddags. Het eerste datmen gewaer wort naer Alexandrien toe zeylende / eer ghy lant kon sien / is een groote columne / diemen segt Alexander Magnus daer geset te hebben/en staet binnen de stad / andere segghen datse Pompeus daer geset heeft/so datmen geen recht bescheyt daer van en weet; Tot Alexandria gekomē zijnde / is de Galley inde haven gheloopen / en haer geset aende kape ende de ganckbanck uytgeset zijnde / is den Capiteyn aen lant gegaen / en dese voorschreven oude slave is by ghekoomen en ghevraeght indien ick hem yet wilde bevelen / hy wildet geern doen / so bad ick hem/ my een penne en weynich inckt te krijgen/het welck hy dede / en ick schreef daer in aenden Consul van Alexandrien, welcke ghenaemt was Monsr. de Casa van Marceillen, en gaf hem te kennen/dat ik een brief van recommandatie aen hem hadde/van een Edelman/die noch te Candien was/en dat ick een Nederlander was/maer mijn selven aende Turcken voor een Fransman uyt gaf/om door dien middel eer los te raeken / biddende hem om Gods wille / my hier in te willen behulpsaem zijn/dit briefken geschreven hebbende gaf ick het de slave om te bestellen / want hy ongeteken / slechts met een yseren boey aende voeten ginck / en mochte uyt en in de Galley gaen/ om dat hy een van d' outste was / die altijdt groot voordeel op de Gallyen hebben / soo dat ick dese slaaf beloofde een kroon 2 of 3/ indien hy my hier in getrouw ware / en my konde met den Franschen Consul doen spreecken.

De slave is terstont naer de stadt ghegaen / en heeft den Consul selfs den brief in handen ghegeven / en hy wachtende om bescheyt / heeft hem den Consul gheantwoordt / dat hy stillekens naer de Galley voor uyt sou gaen / hy wilde binnen een half uur volghen om mijn te spreecken / en dat ick goeden moet sou hebben / alle dingen souden wel gaen. De slaven my dit seggende verblijde my een weynigh/ overmits my niet veel blijdtschap over 't herte ginck / weesende soo verre van huys / en qualijck ter ganck / met weynigh geldt inde buerse / maer Godt versterckte my in mijn gemoedt / dickmael / waer van ick hem Eeuwigh te dancken hebbe. Den Consul is gekomen/ghelijck hy geseyd had/ en was nu ontrent 7 uuren inden avondt aenden Galley komende / heeft nae den Capiteyn ghevraecht / den bootsman antwoorde/ hem / dat hy aen landt was by de Bassa vande Stadt. Doen vraeghde hem den Consul offer gheen Fransen op de Galley waeren / ghelijck hy verstaen hadt / wilde geern met hen spreecken / om wat nieus van sijn landt te hooren/ den Bootsman seyde datter gheen Fransche slaven waren / en dat hy met den Capiteyn daer van spreecken soude. Alsoo is den Consul terstont wech ghegaen / en heb hem niet meer van dien avont gesien / soo dat ick seer bevout was; maer den Capiteyn ontrent te 9 uuren op de Galley komende / is by my ghekoomen / op my seer tierende in de Turcksche tale, soo dat ick hem niet verstondt/ maer hy nam een Italiaen van Napels, die 't my soude in 't Italiaens overseggen. Ick hiel my selven als of ick vanden Consul niet wiste / hy dreyghde my te smijten / willende/ dat ick hem segghen sou/wie voor my aen lant geweest had. Ick seyde niemant / op dat ick de slave niet sou beklappen / die voor my op een ander tijt weer wat sou doen / oock sou men hem weer met ketenen geboeyt hebben / ghelijck ick was; maer ick had voorghenoomen niet te seggen / al had hy my doodt gheslagen; immers hy is van my gescheyden met groote verbloeckingen / my Hont heetende / sonder my te slaen: en wanneer hy wech was ghegaen naer sijn kamer om te slaepen / was ick blijde/ verseeckert zijnde / dat den Consul met hem gesproocken had; ende de slaven preesen

my/ dat ick niet ghcklapt had / en gaven my goeden moet. Nu soo wasser een Dansicker mede op de Galley, die met my van Venetien ghekomen was/aen den welcken ick een brieffken schreef / dat / of hy / ondervraeght wiert / segghen soude/ dat ick een Fransman was/en ick dan los wesende/sou voor hem Sollicitteeren.

Des anderen daeghs wesende den 9 dito / is den Consul ghekomen ontrent te 6 uren inde morghen/ en heeft den Capiteyn ghesproken/die seer begon te sweeren by Godt en haren propheet Mahomet, hy soude my niet los laten/ segghende / al is hy kreupel van beenen / ick weeter raet meede / wanneer hy tot Constantinopolen sal wesen / sal ick hem wel anderfins als op een galey gebrúycken. Den Consul siende dat met den Capiteyn geen hope was / is vande Galley ghegaen. Terstont daer aen isser een Swarten moor ghekomen seggende/dat den Capiteyn by den Bassa moest komen/ hy is ghegaen/op my seer tierende: 't En leet gheen half uur oft den Capiteyn met den Consul is op de Galley ghekomen/en hebben my ghevraeght/van wat stadt dat ick was; ick seyde van Diepe in Normandien: voorts of ick een koopman was; ick antwoorde jae; of ick Vader en Moeder hadt / ick seyde neen; maer dat ick een arm jonckman was/ komende sien / offer niet te winnen was / overmidts wy in ons lant groote oorlogh hadden / soo dat wy ghenootsaeckt waren vreemde landen te soecken om wat te winnen. De Capiteyn seyde het wel ghedaen was / en begon my goede woorden te geven/ en gheboot den Smit vande Galley , dat hy my de ketting en boeyen van 't been soude slaen: dat ghedaen zijnde / heeft my bevoolen met den Consul te gaen wandelen/en soo opgestaen/ en (Godt lof) vande Galley geraeckt: des middaeghs is den Capiteyn by den Consul komen eten / ick moeste hem vereeren 20 Chequini, bedragende 25 goude kroonen ; voorts alsoo wy begonden te spreecken vanden Dansicker, wilde hy daer toe niet verstaen / dan doen den wijn in 't hooft quam (want hy heymelijck wijn dronck 't welck de Turcken verbooden is /) gaf hy ons goeden moet/ maer hy moest meer van rantsoen geven / overmits hy goede prijs en gheen Francops was / soo dat ick seer verblijdt was van mijn verlossingh / den Dansicker wert eerst den 3 dagh daer naer los/ met groote moeyte/ betalende 41 goude kroonen, indien hy wat Frans ghekost had/ soo haddet gheen noot geweest/ maer konde anders gheen tael dan sijn moeders en Pools, 't welck hem beyde niet te passe quam/ immers/ wy raeckten (Godt zy lof) van dat Vagevier. Des anderen daegs heb ick de Grieckſche slaef ghecontenteert / en de Galley ginck t' zeyl ontrent ten 11 uren op den middagh naer Tripoli in Siria, en wy bleven tot Alexandrien tot naerder gelegentheyt.

ALEXANDRIA * is grooter als Candien, maer seer verwoest vande wilde Mooren, die 2 of 3 mael de Stadt aen brant ghesteecken hebben / het stinckter seer/ en is niet vreemts om te sien / als sekere muren van Albast en Marmer, daermen seydt dat Alexander de Groot sijn Palleys had / ende de Columne voornoemt die van roden Marmor gemaeckt is / voorts als wy daer 4 of 5 daghen stil gelegen hadden / wierd ons geraden/nademael wy konden langs de Reviere Nilus in 6 of 7 dagen tot Cayro komen / dat wy die Stadt souden gaen besien / als een van de voornaemste Steden vande Weereldt/ en daer men veel vreemdigheden siet / oock grooten handel drijft. Soo dat wy ons van andere Fransen , die dagheliicks gaen en komen van Cayro naer Alexandrien, lieten ghesegghen ; en alsoo den Consul te doen had / om seekere

Scheepen

* Dese Stadt is vanden grooten Alexander, Koninck van Macedonien , en soon van Philippus, gesticht, daer af sy den naem ontfangen en behouden heeft.

Scheepen te laden tot Rosette een Haven inde Egyptische Zee, die haer cours naer den Nyl neemt / soo dat alle die geene / die naer Cayro willen / is noodt reysen naer Rosette, alwaermen menichte van booten vindt / die dagelijcks naer Cayro gaen / alsoo dat wy den Guide of geleyder gingen spreecken die ons ghepont soude / het welc- ke is een Janitzer, en men geeft hem 3 Madini, elck Madijn maeckt 3 aspers in Con- stantinopolen, en elcken Asper is een blanck en een duyt / sonder desen leyder / en moogt ghy niet reysen / wanneer gy vertreckt / soo brenght hy u voor den Cadi, dat is de Ju- stitie, en daer teltmen hem sijn gelt / den Cadi teyckende onse namen neven / en den leyts- man beloofden dat hy ons sal leveren / 't zy levendigh of doot, aen den Cadi van Ro- sette. Dit moeten sy doen / want daer geschiet dickwaels groote schelmerye / en men wordt schier altijdt vervolght vande Mooren uyt Arabien, die veel volcx vermoor- den en affetten; maer dese leytsman heeft seecker volck op de Fronrieren, die de Reysi- gers daer voor beschermen. Want soo wanneer daer ymant doot blijft / wert den leyder scherp ondervraeght / en indien men bevint / dat hy sijn beste niet ghenoeg ghe- daen heeft / in 't volk te beschermen / moet voor elck mensch die wegh blijft / 100 kroo- nen geven / en afgeset van sijn Officie, en wordt in 't gevangen-huys gesteken / tot hy alles voldaen heeft / indien hy de macht niet en heeft / hangtmen hem aen een ysere haeck / en leeft daer nae 4 of 5 dagen / want den haeck brengense door 't dicke van 't been ofte schouder-bladeren / soo dat sy 't hert niet geraken / en in die manieren leven de menschen seer lange / ick sou meer van haer Justitien en wreedigheydt schrijven / maer het sal hier naer beter te passe komen / want te Constantinopolen komende / heb veele en verscheyde soorten van Justitien aldaer gesien. Dese leytsman moetmen vry houden van alle kosten.

Den 15 dito / alle dingen gereet zijnde / zijn wy naer Rosetto vertrocken / en gingen des achtermiddags / doe de meeste hitte over was / te paerde sitten / en reeden alle den nacht tot ontrent 3 uren 's morgens / daer wy een Herberge vonden / en aten een wey- nigh harde eyeren en ongesuurde koecke onder de asse ghebacken / soo datse altijdt warm voor u komen / doen wy ghegheten hadden / saten weder om te paerdt / en ree- den tot ontrent te 9 uren inde morgen / en om dat de Sonne te heet wiert / so gingen wy slapen in een spelончke gemaeckt als Kelders / die welck seer koel zijn / en men slaep- ter seer wel in / want daer goede matten op de gront leggen / soo dat u de vochtigheyt niet en let / daer in / lagen wy tot ontrent te 4 uren achtermiddaegs / en hebbende wat verschen Honingh ghegheten / zijn weder te perrde geklommen. 's Anderdaeghs den 17 dito / zijn wy te Rosetto gekomen / een leyder heeft ons terstont den Cadi overghe- levert / die de biljetten siende / heeft ons laten gaen waer wy wilden.

ROSETTE is een haven ontrent so groot / als tot Vlissingen in voortijden was / maer weynich bewoont / de haven leyt aende mont van de Zee / soo dattet ghevaer- lijck is / uyt of inde haven met booten te komen / hier komen alle groote schepen die haer ladinghe van Cayro verwachten / en liggen op de Ree / want de haven niet soo diep en is / datter groote Schepen in komen konnen. Tot Rosette waren wy twee daghen en een half / en vonden gheselschap om een Schuyt te vollen te huuren.

Den 20 dito / zijn wy naer Cayro ghevaren langhs de Reviere den Nyl, en moe- sten betalen elck voor sijn hooft 2 gulden en een half / wy souden beter koop ghevae- ren hebben / maer den Nyl stont noch stil / want het water noch viel / van dat hy het lant bevochtight had. Dese Revier mach wesen een weynich breeder als den Rijn,

 of

o ontrent soo breedt als de Schelde voor Antwerpen, en is het beste water dat ick van mijn leven gedroncken heb/ en soo klaer als een silver / op de zijde van Asia en Africa staen alle 6 of 7 mijlen seeckere Steden/sommighe groot sommige middelbaer / daer ghy alle avont herberghe hebt en slaept; aende kant vande Reviere staet vol Suycker-riet seer schoon / ock waster Riet, daer sy Pampier van maecken / het welck een schoon en hoogh ghewas is / boven aen offet een kroone hadde ; en daer staen oock Vijgboomen en Dadel-boomen, en is een geneuchlijcke vaert/ om op en af van Cayro te komen: Dan ghy moet altoos voorsichtigh zijn / datter een de wacht hout / op dat ghy niet besprongen wort vande Mooren die uyt Arabia komen/ en legghen 60 of 70 op de Nyl om u te bespringhen/ en indien sy u krijgen / brenghen u om den hals/ en nemen wat ghy hebt. Dan wanneer mense siet en datmen haer maer een Roer toont/ soo sullen sy niet aenkomen / want sy daer seer verbaert voort zijn. Op de Nyl siet men meenichte van Fenynighe beesten, en principael Crocodillen, die daer overvloedigh zijn ' ick hebse ghesien met 8 of 9 t'effens na malkanderen loopen achter het riet / waer onder dat'er waren wel van 18/ 19/ of 20 voeten lanck/ en waer sy loopen of gaen/ hebbense altijdt den mont open/ daer veel vlieghen uyt en in vliegen/ dat my wonder dacht / ick hoorde oock vande Mooren en Arabiers segghen / dat sy man en peert vernielen / wanneer sy yemant alleen vinden / maer men moet een Lancie hebben en hen daer mede inden mont stooten/ want daer gequest zijnde/ sal hy u vlieden.

Alsoo het juyst doenmaels de tijdt was/ dat den Nyl niet over 8 of 10 daghen meer te vallen had/ en dat het Lant noch seer versch was/ saghen wy Slangen en Echdissen met meenichten.

Hier op het lant zijn oock menigte van Papegaykens met scherpe staerten/ die op de Nyl komen met honderden het Suyker picken/ en zijn daer goeden koop / want om 2 Schellingen sult ghyder 2 of 3 hebben/en daer wordender oock veel geschoten/want sy groote schade in 't Suycker doen. Daer wort oock goeden visch gevangen inden Nyl, en zijn meest al/als de See-Hanen diemen in Seelant vangt/en veel meer andere visch/ die seer goet zijn om te eten. Ick sagh op den Nyl ter sijden van een Stadt ghenaemt Bathaffa een huysken als een Capelle / maer was seer vreemt en antijcx gemaeckt in 't riet vanden Nyl, en alsoo wy daer voorby voeren / vraegden ick een François wat dat huysken te bedieden had: hy antwoorde my / dat men in Egypten seyde / dat daer de selve plaetse was/ daer Moses in geworpen was/ jonck zijnde. En alsoo ick wert lacchende/ warender twee witte Mooren die gram werden / en hadden verstaen wat wy spraken/ want ik gemeenlijck Italiaens sprack/ en vraechden my of ick daer mede geckte dat Moses daer gevonden was/ ick wilde geen questie maken met haer/en seyde dat ick om een andere oorsaeck lachte/ hier op seyden sy/ waren wy so wel van andere saecken/ die de Schrifture staen/ verseeckert / als wy verseeckert zijn/ dat Moses daer op de plaetse gheworpen was/ soo souden sy seer blijd zijn; immers een yegelijck wildet my met reden bevestigen.

Bathaffa is een vermaerde Stadt ten tijden van Pharao geweest / want Pharao daer dickmaels quam om hof te houden. Dit Bathaffa is ontrent 120 Italiaensche mijlen van Cayro ; want daeghs daer naer ontrent te 2 uren inden achtermiddagh/ quamen wy tot Hahagar, acht Italiaensche mijlen van Cayro, alwaer de Nilus ter zijden naer Arabien sijn cours neemt / soo dat ghy van Hahagar met Esels en muylen naer Cayro rijt.

Hahagat is een Stadt soo groot als Delft, en is een seer oude Stadt/ de huysen

sen zijn al van ticchelsteenen gemaeckt/hier stetnen een Palleys van Marmer, dat seer out is/ en zijn niet meer dan de muren en de vensteren over ghebleven / daer sy seggen dat Pharao sijn meeste hof hiel.

Den 24 quamen wy tot Cayro. Al eer ick vande Reviere Nilo scheyde / most dit niet achterlaten te seggen / dat de Nilus begint te wassen alle Jaren/den 27 Junij, en duurt soo 40 dagen/ 't welk sou wesen tot ontrent den 7 of 8 Augusti, als wanneer die wederom 40 dagen besich is in 't vallen / het welck sou wesen ontrent den 22 ofte 23 September, soo dat ick jupst binnen Cayro quam / op 't leste van 't vallen vanden Nilus, op den selven tijt/ altijt den 22 September beginnen sy daer feest te houden/eten en drincken langhs de straten/ en singhen Liedekens ter eeren Godes, dat het voor dat Jaer/met het wassen vande Nilus soo wel uytgevallen is. *

Alsulcken voornoemden feest duurt 8 daghen lanck/ en een yeder mach komen eten en drincken in wat huys hy wil/ en gedurende dese feest maken sy op hare torens de geheele nacht vieren/ ook maken sy groote Triumphe van Musijck en Fluyten, op haer manier spelende en singende. Dit heb ick binnen Cayro ghesien/ en sy vertelden my daer/ dat wanneer de Nilus wascht / over de 13 Brasli dat is drie vierendeel van een elle/ soo gater een roeper lanks de straten verkondighende/dat het volck tot Godt sou roepen en van sonden afstaen/ dat den Nilus seer hoog wast/ soo dat alleman droevig is en veranderen hare kleederen/ want sy vreesen wanneer den Nyl hooger wast dan 12 Brasli , dattet landt en Steden onderloopen sal/ oock weten sy voor seker soo veel Brasli als 't hooger komt als de 12/ dat de mate terwe soo veel 20 Mardini dierder sal wesen. Den Nyl heeft ordinaris 12 Brasli te wassen/wanneer hy daer over komt bederft alle het Kooren en andere vruchten. Ick hoorde daer Françoisen segghen / die daer 16 en 18 Jaer ghewoont hadden / dat sy ghesien hadden dat den Nyl was ghe-weest tot 18 Brasli, op welcken tijt in gantsch Egypten ‡ sulken dierte was dat de menschen met menichte storven / also het vee en alles op het velt vergaen was / en waren soo benaut dat d'een den anderen wel sou gegeten hebben.

Den 24 September, te Cayro komende gelijck ick gesept heb/ quam ick eerst aende poorte van Bersahar, dan eer ghy inde binnen Stadt komt / soo moet ghy voorby des Bassas Palleys,'t welk een heerlijck stuck is om aen te sien/het is getimmiert van Bruynen Marmor, en gestelt op 40 Calomnen soo antijcx als mogelijck is/ de vensteren zijn al van Cederen-Hout seer schoon verciert met gulden letteren / immers het is het schoonste Palleys dat ick gesien heb en yemant sal sien. Dit Palleys is getimmiert ten tijden datter een Soudaen was/ en eer Cayro onder de Turcken stont.

Van daer rijdt men inde groote Stadt Cayro, en daer ginck ick logheeren by den Consul vande Françoische Natie, alle dage rijdende langs de straten/ om de Stadt en manieren wat aen te merken/ dan konde binnen den tijt van 4 dagen niet veele sien. Want alwaer 't datter yemant 2 maenden bleve/en dagelijcks niet dede/als gaen besien/ soo sou hy de helft noch niet gesien hebben.

Den 29 September, zijn wy gereden om de Rode-Zee te gaen besien/en hebben den eersten nacht gheslapen tot Aprodithopolis , des anderen daeghs tot Ethan , den der-

* Dese Reviere *Nilus*, om dat het in *Egypten* noyt regent , bevochtight het Landt, en maeckt het vruchtbaer.

‡ Van sodanighen dierte in *Egypten* leestmen oock in *Genesis* cap. 41. daer Joseph den droom van Pharao, van 7 vette en 7 maghere Koeyen uytleyde , de welcke 7 Jaren overvloet en 7 Jaren dierte beteyckende.

derden dagh tot Puhacheret, en den 4 tot Baltsophin, alwaer de Roode Zee-aenkomt/ ick heb die aldaer ghesien / en de plaetse daer de kinderen van Israel doorpasseerden/ waer sekere 2 Pilaren staen tot een gedachtenis / wy zijn daer niet langh ghebleven/ want er groot perijckel is vande Mooren, die over 't geberghte komen/ u vangende en dan tot slaven maken/ wy zijn door een andere wegh getrocken naer Ramses, van Ramses nae Babelis, en van daer wederom naer Cayro. Dit Ramses was de eerste Stadt daer de kinderen Israels upt-togen/doen sy na 't beloofde lant gingen.

Ramses is een vermaerde Stadt in Egypten, en Pharao die Joseph tot een Heere maeckte heeft daer sijn principale hof gehouden / gelijck de Egyptenaren my daer te verstaen gaven. Sy bedrijven daer groote Afgoderye / en bidden meer sommige gedierten aen / als dat sy Mahomet kennen.

October.

Den 7 dito / tot Cayro weder komende / hebben daer die nacht gerust.

Den 8 dito / zijn wy gegaen om de Memphi of † Piramiden te sien/ de welcke niet voorder dan 12 Italiaensche mijlen van Cayro staen / daer staender 3 teghens overmalkanderen; dan daer is maer een daer men op kan gaen/ dat is de grootste/ men sept van 334 schreden breet / maer een van onse gheselschap heeft 't selve versicht/ vont maer 260 schreeden breet. De hooghste is wonderlijck en schijnt heel scherp boven te zijn/ nochtans heb ick tot 16 persoonen daer op sien staen / het was my te hooghe soo dat ick niet voorder ginck als tot aende duer van't Graf/ 't welck is ontrent halfwege/ en daer ginghen wy in meer dan 160 stappen naer beneden/ daer in komende/ sagen wy daer een schoon Graf van Albaster vergult / oock 8 pylaren van Marmer, daer 't Graf op ruste/ was kostelijck besneden van Scepters, Kroonen en andere Koninckliijcke Cieragie, daer stont geschreven in een Tafel seer out en antijck in Heebreuse tale: Die met droefheyt in dit Graf komt, die gater weder met blijschap uyt. Also de Moor ons seyde/ die wel Italiaens konde/ dese Hebreeusche Letteren zijn niet alsmen nu ten dage maeckt/ maer zijn alle Figuren van Menschen, Beesten en andere conterfeptselen / so dattet konstig sou wesen/ om lesen tegens den hedensdaeghse Hebreeusche Letters.

Wanneer wy wederom uptquamen / saghen wy hoedat sy de * Mommi daer upt-graven / en ick sagh 2 mans lichamen op esels leggen / die sy daer gevonden/ en veel hondert Jaren daer gelegen hadden / en sy sagen so versch als ofse levendich waren / sy verkoopen dese Mommi tegens 400 of 500 goude kroonen 't stuck / naer dat sy wel ghebalsent hebben gheweest. ‡ Daer is een ander soorte van Mommi, die upt de Sant-See koomen / van persoonen die daer versmoort zijn / maer deese is maer geconterfept / dan men bedrieghter veel volcks mede. Dese valsche Mommi komt upt de Zant-See de welcke lept tusschen Egypten en Arabien, men reyst hier maer eens 's Jaers / want 't is een repse van 60 daghen lanck sonder hupsen als een wildernis. Soo dat den 24 Junij die van Egypten trecken op / en die van Arabi-

† Dese *Pyramiden* of Egyptische Naelden worden voor een vande 7 wonderwercken des werelts gehouden.

* De *Mommi*, of *verdrooghde mensche vleys* wort inde *Apoteeken* gevonden, inde *Medecijnen* gebruyckt en in kassen geheel *Christenryck* door gevoert.

‡ Dit wort even also van den voornoemden *P. Bellon*, in 't tweede Boeck beschreven.

Arabien komen af / wanneer nu geduurende de 60 dagen daer een windt oprijst / soo versmooren alle dat volck daer in het zant / dat hen als berghen over 't hooft smijt / dan het gebeurt selden in den Somer. Dit sant soo heet zijnde van de Son / hout de lichaemen droogh sonder rotten / en wanneer nu den windt contrary komt / soo worden sy ontdekt en vande reysigers opgenomen en voor Mommi verkocht. Wanneer sy dese reyse alle jaren doen / soo komen en gaen meer als 5000 menschen te samen / en nemen so veel beschupt en levendige Buffels en Schapen mede / die sy voor hun drijven / om dagelijcks af te leven; dese beesten moeten wijn / water en hun eygen voerasie dragen / want in 44 dagen sien sy huys noch staeck / maer anders niet dan sant.

Dit alles is mijn van verstandighe Arabiers, die de reyse verscheyden malen ghedaen hadden, voor de waerheyt vertelt / en soo sy 't mijn gheseydt hebben / hebbe ick niet konnen nae-laeten dit te setten par memorie. De Sant-zee begint 8 mijlen van Alexandrien Noortwaerts op, en ghy kondtse van een van de Turcksche Mosqueos seer wel sien / gelijck ick gedaen heb.

Dewijl d'Autheur van dese reyse op 't opperste van dese *Pyramide* niet gheweest is; soo sullen wy verhalen, 't ghene P. *Bellon*, *in observat:* daer van seght, die ontrent 't jaer 1548. daer op, en in geweest is; Want nademael dat dese *Pyramiden*, of *Egyptische Naelden*, de eenighste van de seven wonder-wercken des werelt zijn, die noch van de nijdighey-

heyt destijdts, oorloghs en verwoestinge zijn overgebleven, daar al d'ander 6 door haer klauwen om vergeruckt zijn, soo hebben wy niet ondienstigh gheacht, (om de lust van een naukeurigen Reyser en Lief hebber der outheden, tot het besoecken deser overoude *Egyptische Pyramiden* aen te porren) een naeder beschrijvinghe hier af te maaken, tot ter tijdt, dat ons eens netter vertooninghe of afteekeninghe naer 't leven, ter handen sal komen. Niet te min worden de Beschrijvingen van desen voornoemden *P. Bellon*: van de ghene die sijne schriften kennen, voor gheloofwaerdigh en waerachtigh geoordeelt. Hy seydt dan aldus in sijn tweede Boeck.

De Romeynsche Gebouwen en Outheden en sullen sich niet belgen, dat ick segh, dat sy by de grootsheydt en kostelheydt der *Pyramiden* niet halen konnen, *d'Egyptenaers* verwachtende de Wederopstandingh der dooden, hadden voor een manier, de ghestorven lichamen (op datse van de Wormen, in d'Aerde begraven zijnde, niet verslonden souden worden) te balsemen, om die tot inder eeuwigheyt te doen duren: Dit is 't geen wy noch heden Mummie noemen. De doode lichamen dan gebalsemt zijnde, besloten sy die in Graf-steden onder groote stucken steen. Tot dese Graven wierden d'alderonvruchrbaerste plaetsen die sy vinden konden verkooren, soo dat de plaets, daer de *Pyramiden* staen, seer wilt en woest is, zijnde aen d'ander zijde van de Revier den *Nijl*, ontrent 4. mijlen van *Cayro*. De *Mooren*, woonende in't naeste Dorp, wesen ons den wegh om op de *Pyramiden* te klimmen, sy zijn seer verre van Zee, doch maer ontrent 3 steen worpen, van 't water des *Nijls* gelegen. De *Pyramiden* schijnen in 't aensien Bergen van onmetelijcke groote te zijn; oock zijnse aldaer, met overgroote moeyte en arbeydt der menschen ghemaeckt, de plaets daerse ghesticht zijn, is seer zandigh en onvruchtbaer. d'Aldergrootste *Pyramide*, om dat hy op een leger gront, dan d'andere staet, schijnt van verre de kleynste te zijn, maer na by komende, vertoont hem ongelijck grooter. Sy zijn waerachtigh veel wonderlijcker, als d'Historie-schrijvers haer beschreven hebben; d'aldergrootste is met trappen van buyten op ghemaeckt; Hy is vier hoeckigh, en wy zijn *Basis* of *Voet* metende, vonden die *drie hondert vier en twintigh passen* van d'een hoeck tot d'ander breedt: en beginnende te tellen van d'onderste deser *Pyramide*, vonden wy ontrent *twee hondert en vyftigh trappen*, tot boven toe, yder van dese trappen hoogh zijnde, vijf voeten, en elcke voet schoon lanck neghen steeck: boven den top komende, saghen wy de Stadt *Cayro* aen d'ander zijde des *Nyls* wel klaerlijck legghen. Desen opperlten top hout twee passen in sijn *Diameter*, dat is twee passen breedt, en twee passen langh, soo dat'er vijftig Mannen boven op souden konnen staen. Als wy de Noordzijde deser *Pyramide*, besagen, bevonden wy, dat die veel meerder dan d'ander zijden geschent was; d'oorsaek hier van is dese, dat de vochtigheyt, so vande nacht-dauw, als vande *Nyl*, door de Noorde winden voortghedreven, dit deel meer als d'andere beschadight, want de andere zijden naer 't Oosten en Zuyden van dese vochtigheyt onbesmet blijvende, ook niet bedorven zijn: dewijl de Noorde-wint in Egypten vochtigh, en in tegendeel in andere landen verdroogende is. Dit is so veel aengaet de beschrijvinge van het buytenste deel der voornoemde grootste *Pyramide*, nu willen wy van sijn binnenste deelen beginnen te spreecken. Wy gingen door een vierkante gangh, waer in men niet als nederbuckende gaen kon: binnen komende, hielden wy elck een brandende Wasse-kaers inde handt, en konden niet meer als een t'seffens, om d'engte van 't binnenste gat, in de holligheydt komen, alwaer wy ter nauwer noodt door kruypen kosten. Als wy nu in de *Pyramide* ghekomen waren, vonden wy een leedige plaets; van daer ter slincker-handt afgaende, saghen een andere ruymte, met een ingaende vierkante Gaendery, seer net uytgehouwen, die van beneden opwaerts gingh,

ging, daer een man recht over eynde kon door gaen, dewijl die ruym en hoogh genoegh was: Zijnde dese Gaendery sonder trappen, en met groote breede steenen wel effen en glat gepolijst, gevloert. Maer men houdt sich aen de leuningen, die aen beyde zijden zijn, om te gemackelijcker op te klimmen. Alsmen 15 of 16 passen voortgeklommen is, dan kommen in een schoone vierkante Kamer, ontrent 6 passen langh en 4 passen breedt, en tusschen 4 en 6 Vademen hoogh. Hier in vonden wy een swart marmor Koffer, uyt een stuck gemaeckt, nae de wijse van een Kas, 12 voeten langh, 5 voet hoog, en oock so breedt, sijnde sonder decksel. Dit was de Graf-stede van een *Egyptische Koninck*, om wiens wille dese *Pyramide* gesticht was, dit swart Marmor Graf was in de voornoemde Kamer gebracht, terwijl datmen dese *Pyramide* metselde. Wederom uytgaende, ginghen wy de voornoemde wyde gangh af, streckende naer 't Noorden, en daer buyten komende keerden na de slincker zijde, alwaer wy een Put vonden, die bykans vol Steenen was. Als wy weder in d'eerste hollicheyt gekomen waren, en een weynig vorder gingen, sagen sekere kleyne ruymte, ter slinker zijde, die daer uytgebrooken is, want al de rest noch geheel vast was. Dese *Pyramide* gaet al d' andere te boven, soo in grootheydt als kostelheyt, ghelijck die ook van alle oude schrijvers wonderbaerlijck in den hoogsten graed geacht is geweest. Een goet schutter opden top deser *Pyramide* staende, sou ter nauwer noot met een Pijl over den voet deses gebouws konnen schieten, of de Pijl sou een van de trappen neder vallen, want gelijk wy geseyt hebben, de selve is van een onmetelijke breete.

De tweede *Pyramide* is veel kleynder dan d'eerste, deselve heeft geen trapen van buyten, over sulks kanmen daer niet op klimmen, en om dat hy op een hoger gront, als d'eerste staet, schijnt hy van verre groter, maer daer by komende, vintmen het tegendeel, hy is vierkant ghelijck d'eerste, en spits op gaende, tot boven toe, so dat den top so scherp is, datter gheen man alleen sou konnen op staen: van buyten is hy met Ciment bestreeken: de Noort-zijde is bykans vergaen van de vochtigheyt, daar hier vooren af gesproken is.

De derde *Pyramide* is veel kleynder dan de twee eerste, hy is noch geheel, men kan geen teycken van vervallingh aen hem sien; hy is een derdendeel grooter, als die ghene die by *Monte Testaceo* te *Romen* op den wegh van *Ostia* staet. Aen dit gantsch gebouw sietmen geen meer openinge, dan of het eerst gemackt was, want de steen daer van het ghemaekt is, is een soort van *Marmor* genaemt *Basalten*, of anders *Lapis Æthiopicus*, en is veel harder als 't fijnste Yser. Dese aert van Steen is meest by *d'Egyptenaers* ghebruyckt in de Beeldhouwery, gelijckmen te *Romen* op 't *Capitolium* kan sien, 't welk in voortijden van *de Egyptenaers* uytgehouwen is.

Al-hoewel de *Pyramide* te *Roomen*, ghelijck als die in *Egypten*, met 50 orders van witte *Marmor-steen*, wel blinckend gepolijst, van buyten bedekt is, nochtans heeft den werckmeester daer van so heel groten arbeyt hier in niet betoont, ten aensien van d' alderminste die in *Egypten* is, van alsulcke sietmen meer als 100, so hier als daer ontrent dese plaetse: maer daer en is niet een van al dese die soo seer vervallen is, als die te *Romen*, dewelke men oock wel, ten aensien van d'andere, *Modern*, dat is, *van desen tijt*, noemen mach: want het binnenste is anders niet dan Ciment, dat van Tichelen, Kalck en Sant ghemaeckt is: 'twelck op de aerd nedergevallen zijnde, met Marmer bekleetsel so daper te samen heeft doen prangē, dat de vier kanten op de 4 hoekē al vervallen zijn, daer veelderley kruyden en groente, hun Wortelen tusschen de qualijck ghevoeghde en gebroocken reeten, in geschoten hebben: en ten ware, dat de steenen met Yser en Loot, in malkandren verbonden waren, sy hadden al lang om verre gevallē geweest. Bovē de 3 voornoemde, sagen wy een groot getal die kleynder waren, al-te-samen op dese plaets, hier en daer staende, onder de

welc-

welcke heel kleyne van slechte stoffe, en Graf-steden van verscheyde maecksels waren, zijnde elck naer hun staet en rijckdom, voor de gebalsemde lichamen gemaeckt, ja men vonter niemant so arm, of hadden ten minsten eenige kleyne steenen, tot hun Graf-steden, te samen geraept. De plaetse daer al dese Graf-steden staen, is soo wilt en ongelegen, dat niemant daer ontrent sou konnen woonen, planten of zayen. Wy verwonderden ons over de *Egyptenaers* wercken, doen wy wel te degen een seer groot steenen hooft besien hadden, 't welck dicht aen 't water des *Nyls*, niet verre van de grootste *Pyramide*, ter rechter-zijde Oostwaerts afstont. Dit noemt *Plinius Sphinx, Herodotus, Androsphinx*: Dese steen is op een ses-kantigh voetstuck gheset, zijnde een groot uytghehouwen aensicht, dat teghen *Cayro* staet, welcks ghestaltenis, soo van aengesicht, als Neus, Oogen, Mondt, Voorhooft, Kin en andere deelen so wel waergenomen zijn, dat men niet ontkennen kan, dat het met groote konst gemaeckt is. Het is uyt een enckele vaste steen gemaeckt, en een Hooft sonder meer, hoogh zijnde 63 voeten. Dus verre, P. *Bellon*.

Dit hebben wy goet gedacht, ten aensien vande *Pyramiden* hier by te voegen, C. *Plinius* beschrijft de maet deser *Pyramiden* ook wel, maer men kan soodanige groote nu niet vinden, daerom gaen wy de beschrijvinge van hem, *Herodotus, Diodorus* en andere voorby, en volgen alsulcke, die onlangs dese gebouwen gesien hebben; dewelke seyt, dat de grootste 250 trappen hoog is, elcke trap van malkander staende 5 voet, van 9 steeck elcke voet, 't welck gheen Stroo-breet minder is, als een Amsterdamsche Stadts hout-voet van 11 Duym; volgens dien sou dese *Pyramide* hoogh zijn, 1250 hout-voeten.

Ick heb oock vergeten te seggen/ hoe dat den Moor, die ons in de Pyramide leyde/ seyde dattet selve graf doen maken is by Pharao, die de kinderen Israels najaegde/ en in de roode Zee verdronck.

Nu om wederom tot Cayro te komen.

Den 10 dito zijn wy wederom/ alle dinghen ghesien hebbende/ tot Cayro ghekomen/ en daer niet langer gebleven als tot 's anderen daeghs / en zijn soo vertrocken en gekomen tot een stadt Ony genaemt/ en van daer langs de reviere Bumascicus tot Damiata ghekomen/ welcke een haven is op de Hebreeusche Zee / maer eer ick kome op mijn vertreck/ wil een weynigh schrijven noch van Cayro.

† Cayro of Alcair, is een seer schoone stadt/men seyt datse sonder haer voorborghte/ sou lank zijn 12 duytsche mijlen/ en met haer voorborghten 18 mijlen. De Francoysche die daer woonen en van Parijs zijn / achten Cayro binnen sijn muren tweemael soo groot als Parijs met sijn voorsteden.

Ick heb van vele gehoort/ dat dit Cayro en Mexico in Westindien, de twee grootste steden zijn diemen in de werelt vint. Men doet hier schoonen handel van Specerye en kostelicke gesteenten, oock veel zijde, die alles van Indien daer komt; daer en is in de werelt niet/ soo ick meene/ of men vintet te Cayro.

Ick heb ghesien een straet / dewelcke anderhalf uur rijden is / daermen niet van alderley kostelijckheyt van Goudt en Silver en verkoopt / en is genaemt in Arabis, Fuxie Rie. En een ander straet voortkomende/ die veel langer was dan de voorgemelde/ en die streeckt tot de Poort te Finai, sagh ick daer niet dan Iuweliers, en die ick ghesien heb / daer men alleenlijck eenderhande goedt verkoopt/ als de Strate van Specerye, van zijde Waeren, de Strate van Wisselinge en andersins/ oock de Kleermakers,

† *Cairo* heeft eertijts *Memphis* geheten, daer de Koningh *Pharao* sijn Hof hielt.

makers, Schoenmaeckers, Smeden, en alle Ambachtsluyden hebben haer straten byfonder: dan het meeste wonder datmen daer siet / is het quartier daer de Cabareten of gaer-keukens staen / dit is grooter (so my dunkt) als Middelburgh in sijn begrijp / ende daer sietmen wondere dingen / hoe sy daer staen alle in witte hemden / en anders niet aen. De oorsaeck waerom datter so veel zijn / is / dat den gemeenen man niet selver en koockt / maer doen 't daer kooken.

Ende alsoo daer binnen Cayro geen ander brant en is / als gedrooghde dreck van peerden en muylen / dallet swaer / een yegelijck sijn eygen Eten te koocken. De mannen besorgen dattet Eten altijt ontrent de middagh daer al gereet inkomt.

De vrouwen moeyen haer selfs nerghens mede / als haer selven te vercieren en schoon te maecken / sommige moghen wercken eenighe fraybeyt / neusdoecken of hemdden / maer ten geschiet niet veel / dat de vrouwen daer wat doen. De Vrouwen zijn overschoon / en waer ick gereyst heb / en heb noyt haers ghelijck gesien op verre nae. Sy en hebben daer geen maniere van blancketten ofte schilderen / als sy hier doen / maer zijn alle van naturen so wit en klaer als de Son. Sy zijn oock van een redelijcke stature / en spreecken al Arabis en weynich Turcks, dan daer zijn oock Turcksche Vrouwen, maer ick spreecke vande rechte Alkairsche vrouwen, diemen kent aen haer rijden en kledinghe / en meest aen het stellen van haer hooft-doeken. Sy zijn wonder hooghmoedich of hoveerdich / want al is 't maer een Smidts vrouw, so salmen haer sien / als sy uyt-rijt met den Esel, of in Silver of in zijde Laeken-rocken, rijden ten minsten met 5 Slavinnen en 2 gesne of Gelubde Mooren, die op haer wachten. Nu de vrouwen van meerder qualiteyt / heb ick gesien met 80 tae hondert en meer Slavinnen of Meyskens; die 10 gesneden Mooren met haer hadden / die alle op haer wachten / haer Esels zijn ghemeenlijck achter bedeckt met een kleet van Goudt en Silver-draet gemaeckt.

Sy zijn alle vermomt datmen haer aenghesicht niet en kan sien / maer alsoo het lijwaet dun is / konnen sy alleman wel sien / maer niemant haer. Ja al quam haer eygen man haer teghen / soo en souden sy haer niet ontdecken / en houden 't voor een van de oneerlijckste dingen / die een vrou doen kan / haer aenghesicht te ontdecken.

My wert daer geseyt te Cayro, waerom de vrouwen soo beschroomt zijn om haer aensicht te toonen / de oorsake is dese / dat al eer Cayro onder den Turck was / so regeerder een Soudaen, als tot Babilonien dede / dewelke had sekere Soldaten, die hieten Mamelucken, dewelke ick noch sagh binnen Cayro, dese om dat sy den Soudaen soo getrou waren in alle sijn Oorlogen / gaf hem de vryheyt dat sy mochten handelen en verkeeren met een ygelijcks vrou / die sy op de straet vonden. Soo dat de vrouwen van dien tijt aen / haer aengesicht begonnen te bedecken / op dat dese Mamelucken niet souden weeten of sy schoon of leelijck waren. De Mamelucken wierden so stout / dat sy vrouwen ontdeckten op volle straten om te sien / of sy schoon of leelijck / out of jonck waren / het welck dagelijcks groote oproer in Stadt bracht.

Waer door den Soudaen dede verbieden dat geen Mameluken, en soude mogen ontdecken de vrouwen haer aensicht / 't zy of sy met haer te doen hadden ofte niet / so dat de Mamelucken beter toesagen hoe zy een vrou aenveerden; want wanneer hy haer al schoon van de straten genomen had / ende in sijn huys gebracht / soo en mocht hy haer aengesicht niet sien / ten zy sy 't consenteerde / en indien een vrou verklaerde / dat hy met kracht haer aengesicht ontdeckt had / soo moest hy daer voor sterven. So dat

dese vrouwen in gheen manieren haer willen ontdecken / ten zy dat sy met eenighe Christenen alleen zijn/ die/ sy/ soo ick heb hooren segghen/ seer beminnen. Dit gheslacht van de Mamelucken zijnder noch veel in Turckyen, maer soo haest den Turck de overhandt kreegh / nam hy haer de selve vryheydt / en sy moghen noch heden ten dage geen echte vrouwen nemen/ op dat sy haer gheslacht niet en souden vermeerderen/ soo datmen noch sommige siet/maer weynigh. Sy gaen gekleedt als de andere Turcken en Arabiers, maer dragen op haer hooft een Tulbant, gemaeckt op de wijse van de Jenitsers Caproenen, op datmense kennen sou. In Cayro zijn verscheyden religien/ nochtans geloven sy al in Mahomet, maer van de Godtheyt hebben sy verscheyden gevoelen/ en moghen malkanderen van de Religie niet verwijten/ op pene van 't lijf te verliesen.

De Stadt Cayro is wonderlijck schoon betimmert / veel Huysen en Pallëysen van marmer gebout op het Venetiaens. Het heeft breede straten en altijt schoon om gaen / maer men sieter weynigh volck langhs de straten gaen / maer al rijden 't zy Mans of Vrouwen / slaven of andere / en dat om dat sy te eer van d'een plaets in de ander wesen souden / want eer sy in 2 of 3 straten bootschappen doen / soo gaet den dagh door. In dier manieren konnen sy over nacht niet t'huys komen / want 's nachts mach niemandt langhs de straten zijn / 't zy ryen of gaen / en daer werdt scherp wacht ghehouden / op dat gheen winckels by nacht souden open ghebroken worden. Dit is soo veel ick in 't korte tot Cayro ghehoort en ghesien heb. Nu keer ick wederom tot myn reyse. Dese Reviere van Bumashais is wat breeder na dat ick kon mercken als den Nyl, daer is oock alderley slach van visch / maer ick sagh daer soo veel soorte van gedierte niet / oock geen Suycker-riet wassen. De Reviere is periculeus / uyt vreese van de Arabiers, soo dat ghy hier nimmermeer met geruster herten kondt eten/ drincken/ noch slapen.

Wy zijn den 11 dito met gesontheyt te Damiata gekomen.

Damiata * is maer een kleen stedeken / en leydt ghelijck ick boven verhaelt heb / in een haven aen de Hebreeusche Zee, daer bleven wy maer een dagh want daer was een schip dat na Tripol in Syria wilde / wy zijn met den Schipper

* In 't jaer 1188. is dese Stadt *Damiata* van den *Christenen* ingenomen. Daer die van *Haerlem* de meeste eere van hadden, want de *Turcken* hadden de mont van de Haven met ysere ketenen ghesloten. *Willem* een Soon van *Floris* de derde, de 13 Grave van *Hollant*, met hulpe van die van *Haerlem*, practiseerden een stale Sage, aen de Voor-steven ende de kiel van een swaer Schip, waer mede sy met een stijve voor-wint op de ketenen zeylende, de selve door-sneden, en alsoo met die gantsche *Christen-Vloot* in de Haven gekomen zijn, en de Stadt inghenomen hebben, de *Keyser* begifte des Graven Soon hier voor seer rijckelijck, en maeckte hem Ridder. Aen die van *Haerlem* vereerde hy by de vier Sterren in hun wapen, een silver Swaert, den *Patriarch* van *Ierusalem* dede daer boven setten een Kruys, soo als sy dat noch heden voeren, met het *Symbolum, Vicit vim Virtus*. Dat is, *Deugt verwint Kracht*. Die van *Haerlem* brachten oock mede twee Klockjens van *Corintisch Kooper*, die men noch de *Damiaetjes* aldaerom noemt, en alle daghen gheluyt worden, by dese *Kruys-vaert was Fredericus Barbarossa, Roomsch Keyser, Philips, Koningh van Vranckrijck, Richard, Koningh van Engelandt, de Hertogen van Beyren, Saxen en Oostenrijck.* Met meer andere Princen, Graven, en Heeren. Siet hier van breeder in de *Hollandtsche Chronijck*, divis. 13. cap. 12. oock in de Beschrijvinghe van *Haerlem*, door *S. Ampsing*.

per veraccordeert en met hem 't zeyl ghegaen.

Den 17 dito/ zijn wy tot Tripoli ghekomen / en dochten neerwaerts te gaen door Damasco naer Jerusalem over den bergh Libanum, gelijck wy oock begonden te doen/ en namen Janitsers, die ons gheleyden souden: Maer doen wy op den bergh quamen/ ontmoeten ons 2 andere Genitsers, die seyden ons dattet niet goet sou zijn/ voorder te gaen/ overmits des Grooten Turcx leger/ van Babilonien uyt Persien quam en legerden hem te Jerusalem, Bethulien en andere plaetsen ten plaeten lande / soo dattet voor ons seer periculeus sou zijn voort te reysen / overmits het leger groot was/ en sy om hals ghebracht hadden seeckeren Jonghen Heere met noch 2 ofte 3 die oock dien selven wegh wilden/ welcke ick terstont wel kennende wiert/ en dede de Genitsers vragen of sy niet soo en soo ghekleet waren/ sy seyden jae; soo dat het my terstont in viel wie dattet was / en was den sone vanden Grave van Oversteyn, die t'Antwerpen van een vande brugghen inde nieuwe stadt spronck en verdronck inde Spaensche Furie/ in 't Jaer 1576. welcken Jonghe Graef met my naer Venetien trock/en daer wesende vertrock 8 dagen voor my naer Tripoli. Soo haest wy dat hoorden/zijn wy by nachte en by dage haestelijck te rugh getrocken / en altemets in eenige spelonckeu wat gerust. Wy leefden vande Druyven/ diemen daer op dien Bergh vint / die seer kostelijck en medicinael zijn, Wy zijn dan met behouden lijve te Tripoli wederom gekomen.

Libanum, Den bergh schicktmen hooge te zijn ontrent 8 Italiaensche mijlen/ en is een schoon aensien/ want de Cederboomen daer wassen / en veel andere / oock Dadelboomen, en ander schoon ghewas / van desen bergh kont ghy mackelijck sien de Stadt Damasco.

Die wy sagen leggen ter syden vanden bergh Z. W. maer alsoo wy niet voorder dorsten trecken/ waeren wy daer niet in. So Tripolis leyt aen dese syde vanden berg Libanum, so leyt Damasco juyst aen de andere zijde. Tot Tripolis ghekomen zijnde/ hadden wy allen nochtans grooten sin om Ierusalem te besien so het mogelijk waer. Maer eerst wilden wy naer Alleppo gaen / 't welk is een van de Frontiersteden van Persien, en leyt maer 3 dag-reysens van Tripoli, wy hebben ons Kemels gehuurt en derwaerts gereden. Daer komende/ hebben wy daer ghevonden veele Engelschen, Françoysen, Italianen, en alle soorten van natien/ die daer alle het goet ophoopen/dat van Indien daer aenkomt.

Aleppo is de eerste en principaelste Stadt/ daer het goet van India eerst aenkomt. Hier siet men alle dagen de Karovanen ofte Reysigers komen met 2 of 3 duysent teffens / alle haer goet gheladen hebbende op Kemels en Muylen. Hier sietmen alle daghe allerley soorten van speceryen met groote menichte verhandelen / oock Paerlen met soo groote veelheyt/ dat het een wonder is / sy draghen de Paerlen op de schouderen in leere sacken van 't een huys in 't andere / ghelijckmen hier het kooren doet. Hier komt alderleye zijde/goud en silver-laken te koop/ en die hier gereet gelt geeft / mach groot profijt doen. Het volck dat daer naturael en gebooren zijn/ zijn alle swart / en gaen op de Turcksche maniere, maer bidden de Son en Maen aen/ hoewel sy nochtans onder den Grooten Turck zijn/ sy zijn seer valsch in 't verkoopen en ghelt ontfanghen / soo dat een Christen daer niet en mach doen of moet een Moor en Christen voor ghetuyghe nemen, De Stadt Aleppo is wel soo groot als de Stadt Middelburgh nu is / maer niet soo sterck / soo datmen by nacht en by dagh daer uyt en in mach gaen of rijden. Van dese Stadt is den naesten wegh om naer

Babilon te reysen / ick was wel van sin / maer alsoo de Winter op handen quam / dochtet my niet goedt. Tot Aleppa zijn wy 2 dagen stil geweest / en om dien grooten lust dien ick had / om Constantinopolen te sien / en konde ick op een plaetse niet lange blijven; Soo dat ick in 't gheselschap resolveerden / nademael daer niet meer te sien was / wederom naer Tripoli te reysen / als wy deden / en zijn des avondts opgheseten en al de nacht ghereden / wesende in ons gheselschap 2 Italianen, en 7 of 8 van Babilonien, en oock Persianen, die alle naer Cayro wilden met haer koopmanschappen / indien sy die tot Tripoli niet konden verkoopen. Ick had gheern ghesprooken op den wegh met de Indianen, maer wy konden malkanderen niet verstaen.

Dan daer was een Jongen ontrent de 20 jaren oudt / die oock een Indiaen was / die redelijck wel Portugijs sprack / daer ick kennis mee maeckte om den tijdt met praten door te brengen. Op den weg vertelde hy my veel dingen van sijn lant en dat het lant van Syria of Egypten daer niet by te gelijcken was / en datmen dagelijks sagh dat wanneer een vreemdelingh daer quam woonen voor 2 ofte 3 jaren / maer 100 kroonen met hem brenghende / maeckt hem selven daer mede rijck. Daer en tegen seyde hy dat binnen dit landt / meenende Egypten, men 100 kroonen alle maenden schier moet verteeren aen eten en drincken. Hy vertelde my veel schoone dingen van sijn lant / so van den handel / als van de manieren van haer leven en anderssins / en alsoo hy my seyde / waren sy al te samen van een stad genaemt Ormus niet verre van daermen Paerlen uyt seekere Reviere in Oesters vindt. Ick sou hier moghen noteren een weynigh van 't geene hy my vertelde / maer alsoo de Historien van Indien hier soo openbaer en gemeen zijn / acht ick den selven arbeydt onnoodigh. Den derden dagh quamen wy alle met gesontheydt tot Tripoli, en logeerden al t'samen in een huys / maer alsoo ons geselschap niet lange en wilden staen / om dat te Tripoli geen Schepen en waren om na Constantinopolen te reysen / vonden wy goedt nae Ioppe of Iaffa te gaen.

Maer eer ick tottet vertrecken kome wil een luttel van Tripoli noteeren.

TRIPOLI is gelegen in Syria, of Assyria, soo men 't best wil noemen / is niet seer groot / en is een Haven aen de Zee / daer meest al de Schepen uyt Westen en Ponten komen / als Venetianen, Marcellianen en Engelschen, die komen daer om haer ladinghe te hebben / maer het quaetste is datter een Ree is seer quaedt om daer te leggen / met een westen en noot-westen wint / die u plat op 't lant smijt. Daer is binnen Tripoli wel een Haven / maer wanneer een schip grooter is als van 30 lasten / so en isser geen diepte genoeg om in de haven te loopen. Tripoli is de leste haven van de Middellandtsche Zee, soo dat de Zee daer een eynde heeft / en haer verspreyt in veel verscheyden Revieren. Het ingheboren volck zijn meest zwarten en niet veel beter als die van Aleppo, de Vrouwen gaen al op de Turckse manieren, so doen oock de mans / want sy onder den Turck zijn.

De Stadt leydt onder den Bergh Libanum, daer worden veel Cederen Boomen van daer ghevoert naer Constantinopolen. Den handel diemen hier drijft / is meest van rauw zijde, Cattoen en Galnoten, ook veel Speceryen, maer meest Peper en Kruytnagelen. Wy hoorden seggen binnen Tripoli, dat de selve Indianen, die met ons van Aleppo gekomen waren / meer dan voor acht hondert duysent kroonen Paerlen mede gebracht hadden / wy hadden wel gesien / dat hunne Kemels wel geladen waren met tonnekens over weder-zijden / met leer overdeckt / maer en dochten niet dattet al Paerlen waren.

Wy

Wy zijn van Tripoli gevaren met een kleen scheepken/dat Hebreeusch volck was/ naer Jaffa of Joppe, en alsoo den wint goet was/ quamen wy des anderen daeghs inden avont te Joppe, en gingen niet eer voor's morghens aen landt / wy daer zijnde/ meenden terstont naer Jerusalem te trecken ,/, maer ontrent de middagh werden wy ontboden by den Patriarch van Ierusalem, die vier dagen voor ons daer gekomen was/ wy by hem komende/ heeft ons van veele saecken ondervraeght/ wat wy voor volck waren/ en wat nieus datter was in onse Landen/ en hoe den Oorloge in Vranckrijk al ginck. Wy antwoorden dat wy goet vonden / ten lesten heeft hy ons ghevraeght/ wat wy daer deden/ en waerom wy daer gekomen waren/ zoo antwoorden wy/ dat wy geern naer Ierusalem trecken souden / om sulcke waerdighe plaetsen te sien / daer onser Salichmaker Christus zo lange gewandelt/ ge-evangeliseert/ende ten lesten voor alle onse sonden ghestorven was / het behaeghde den Patriarch seer wel/ dat wy zoo spraecken/ en seyde dat hy ons seer lief had / bemerckende dat wy seer goede Christenen waren / maer zoo veel als aenginck tot Ierusalem te gaen op dien tijdt en kond hy 't ons niet raden/ want hy selve met sijne Caldieren of Monniken waren van daer ghegaen niet dat de Turcken hun quaet souden doen / maer alzoo daer veelderhande sorten van volcken waren/ als Arabiers, Zarazijnen, Persianen, Mooren van Arabia, Felix, die seer wreet zijn/ soo dat hy vreesde die selve by nacht hen / met de sijne mochten/ eenigen overlast aen doen: en te meer om dat den grooten Bassa, die van weghen den grooten Turck tot Ierusalem als Koninck leyt/ hen daer toe geraden had/ zoo dat op dien tijdt Ierusalem heel vol van 't leger was/ en konde in sijn conscientie niet vinden / ons daer toe te raden / dan wilden wy daer by hen een Maent of ses weecken/ blijven/ zoo mochten wy met hem gaen. En seyde ons noch meer/ dat den Vicari van den Paus oock van Ierusalem naer Tripoli getrocken was.

So dat schoon wy tot Ierusalem gingen of waren / wy niet en souden konnen sien/ wanter luttel Christenen waren/ die ons souden eenighe dinghen van importantie konnen toonen/ en dattet principaelste was/ dat het graf van onsen Heere Iesus Christus opghesloten was / zoo datter niemant voor sijn wederkomst in en sou moghen komen/ dat alles ghehoort hebbende / hebben wy met aller eerbiedigheydt hem voor sijnen goeden raet bedanckt/ en seyden dattet ons niet ghelegen ware/ daer zoo lange te vertoeven / overmits wy geerne nae Constantinopolen souden trecken / eer den winter heel op handen quam / om te mogen / dewijl het noch goet weer was / de Golf van Cittalia te passeren/ als oock den Archipellago. Hoe gevaerlijk die inde winter te passeren zijn/ wiste sijn Reverentie wel: hy seyde/ het was waer/ en indien wy wilden nae Constantinopolen, datter hoogh tijdt was te vertrecken/ want over 14 dagen of een Maent voorder/ en soudemen gheen Scheepen vinden in heel Egypten, die/ voor dat den winter ghepasseert ware/ soude willen varen / overmits het gevaer van zoo veel Eylanden. Wy hem wederom bedanckende / heeft ons dien avont genoot/ om met hem wat breeder te spreecken.

Hy wilde ons elck wat vande heylighevdt van Ierusalem vereeren / wy dorsten hem niet weygeren / maer hebben het selve aenvaert / en zoo van hem oorlof ghenomen / tot den avont toe/ alzoo zijn wy gegaen om de Stadt en manieren te sien/ oock vernomen offer geen Schepen waren/ om naer de Archipellago te varen / maer vonden geen. Daerentusschen is de avont op handen ghekomen / en wy zijn naer den Patriarch toegegaen/ niet denkende aen sijn eygen tafel te eeten / dan alleene met sijne Caldieren, 't welk zijn als Bisschoppen of Diakens, en also wy binnen sijn Palleys ge-

komen waeren/ soo zijn sommighe van sijn volck hem 't selve gaen te kennen geven/ en weder komende hebben ons in een kamer ghebrocht en ghesepdt / wy souden een weynigh vertoeven / dat sijne reverentie met seecker andere persoonen te doen had/ het welck wy deden/ en het lede niet langh of men ontboot ons/en wy voor hem gekomen zijnde / in een schoone groote Zale/vonden daer meer als 100 persoonen van verschepde natie/ Hy heeft ons doen ondervraeght van wat Stadt wy inde Nederlanden waren ? Ick gaf my altijdts uyt, van Antwerpen te wesen/teghens de Christenen,om de Religie wille.

d'Andre sepden 't gene hun goet docht/hy wilde ons beginnen te ondervragen uyt de Schrifture. Wy antwoorde hem kort / en sepden / wy waren reysende Jonghmans/en lieten voor onse zielen sorgen/de gene die daer last af hadden/ behalven dat wy deden/'t geene ons bey de Kercke bevolen wert.

Hy vraeghde ons / wat Kercke? wy sepden de Roomsche Kercke, doen begonden veel te lacchen en vraeghden my of ick tot Roomen oock den Paus ghesien had? Ick sepde : Neen. Doen sepde een van de Bisschoppen, waerom ick soo verre quam ? en had Christi Vicaty niet ghesien/ en begonden alsso met den Paus te spotten. Wy hielden ons stantvastig en antwoorden: dat wy noch niet ghedaen hebben / konden wy noch wel doen/ want wy verhoopten van Constantionopolen door Italien wederom naer huys te trecken/ als dan dochten wy naer Roomen te gaen sijne Heyligheyds voeten te kussen / en sijn seghen soo met ons naer huys te nemen. Doen werden sy noch al meer in haer selven lacchende / dan den Patriarch hiel hem heel statigh naer sijn staet/en sepde hy sagh wel/dat wy goede Roomsche Christenen waren.

En vraeghden ons/ wat wy van hun Religie hielden? wy antwoorden / dat wy reysende Jonck-mans waren / en gingen langhs de werelt om te hooren en te sien/ so dat wy ons geen andere Religie aen en trocken/doe sweegh yder een langhe wijl/ soo deden wy oock.

Ten lesten wert gevraecht of alles ghereet was om te gaen eeten ? Men sepde Ja. So is den Patriarch opgestaen / en uyt de Saele gegaen in een ander / daer een lange Tafel met silvere Teljoren daer opgedeckt stont / hy heeft sijne handen ghewassen in een vergult becken / en de Benedictie in 't Grieck al staende gesept/ en ons bevolen dat wy souden komen aensitten/ wy hebben water genomen/en zijn so gaen sitten / de derde persoon / van hem/aen dese Tafel saten ontrent 30 of 36 persoonen/ en hy aen 't een eynde/ en also het Dinghsdagh was / nae mijn beste onthout/nochtans wert anders niet over Tafel ghebrocht als Visch / en dat in verschepden gerechten al met Olye ghekoocht / dan seer kostelijcke saussen / al uyt silver-vergulde Schootelen. In 't leste isser veel Confituren en suycker / op de Egyptische manier gemaeckt / op Tafel gebrocht.

Men heeft ons niet aengesprooken alle desen tijt / dan wanneer men de Tafel opghenomen had. So vraeghde den Patriarch, of wy wel gegeten hadden? Wy jae seggende / hem hoogelijck bedanckende vraeghde hy ons offet ons geen wonder gave op een Dinghsdagh / aen sijn Tafel niet dan Visch te eten ? Wy wisten niet wat wy antwoorden souden / maer ten lesten sepde een van ons/ dat het wel macht vastendagh zijn / dat wy 't niet wisten. Doen sepde een van de Bisschoppen neen/ maer dat den Patriarch nimmermeer / in dit offitie zijnde Vleesch / Boter / of Kaes/ eten mach / dan alleen op den selven dagh/dat onsen Heere Jesus Christus ghebooren was/en voort niet meer dat heel Jaer / noch gheene van sijn Tafel dan de Vremdelingen

lingen als wy waren. Sy begonden ons wederom te vragen van den Paus, of hy oock wel vleesch at? wy seyden jae/ naer hooren seggen/ maer dat wy 't selven niet gesien hadden. Doen wasser een Oud-man / die ons seer minnelijck aensprack inde Italiaensche tael, en vraeghde ons/ naer de Religie van desen lande? Want/ seyde hy/ sy zijn niet alle onder de gehoorsaemheyt van den Paus. Wy antwoorden als voo-ren/ en wilden van geen ander Religie weten.

Doen sey den ouden man teghens my / ick sie wel dat ghy een rechten Nederlander zijt/ want/ick tot Venetien en Romen veel Nederlanders gesien heb/ende hadden u conditie. Daerom ick begeere op u/ uyt den naem van den Patriarch, dat ghy ons een weynig daer van wilt vertellen/ hoe wel/ seyde hy/ dat hy wel wiste dat ick van hun geloove niet en was/ maer dat ick wel had hooren segghen/ wat hun geloof in hiel. Ick antwoorde hen vriymoedighlijk dattet myn saeck noyt geweest had/ van Religien te spreken of my mede te moyen. Daerom badt ick den Patriarch en hem my daer in te verschoonen / want ick gheensins hem daer in konde voldoen. Doen beval den Patriarch sijnen Dienaer sekere dingen in't heymelijck/ die is uytgegaen/ en heeft hem sekere dingen gegeven / doen heeft den Patriarch geseydt: Overmits wy soo goede Roomsche Christenen waren/ wilde ons elck wat vereeren/ en gaf my seker snoer/ seggende/ dat het de lenghde van Christus Graf was/ dat hy 't selve met sijn eygen handt gemeten had / en gaf my daer en boven noch een Pater Noster daer het teecken van onse Heer Christi Kruyce af was.

Also gaf hy de andere/ die by my waren/ insgelijcks wat. Wy hem hertelijk seer bedanckende / heeft ons oorlof gegeven, Mits dat wy des anderen daegs by hem souden komen / indien wy niet vertrocken / hy wilde ons op seeckere plaetse brengen/ daer Christus binnen Ioppe 2 nachten gerust had/ en in den dag met sijn Discipulen het volck gheleert ende onderwesen had. Des anderen daeghs 's morghens vroegh/ zijn wy opgestaen om wederom naer eenige Schepen te vernemen. Maer en vonden geene/ dan alleen een Turcks Karmousal, de welk zijn als onse Heuden of Smack-schepen/ en varen oock seer wel tegens de wint. Dit Schipken wilden niet voorder wesen dan in het Eylant Rhodis, soo dat het des selven daeghs des achter-middaeghs wilde vertrecken. Wy zijn terstont naer den Patriarch gegaen om oor-lof te nemen/ daer komende/ verdroot het hem seer / dat wy naer Rhodis moesten/ en waerschoude ons/ dat wy voor ons sien souden voor gevangen te worden/ want de Guarde van de Grooten Turck tot Rhodis ghemeenlijck leydt / en ons kussende heeft den Heere voor ons ghebeden/ en ons oorlof ghevende/ heeft een van sijn Dienaers met ons ghesonden om Ioppe te gaen besien/ en de plaetse daer Christus ghepredicht had.

Op welcke plaetse wy gekomen zijn / daer staet nu een schoone Kercke of Capel-le ghemaeckt / en de plaetse daer Christus op sat en ruste / was van Albaster, en daer stont in geschreven/ in't Hebreeusch, Griex en Latijn, hoe dat Christus daer gepredickt had, en hoe veel menschen so mans als vrouwen haer tot sijn leeringe begaven, wy alles gesien hebbende / datter te sien was / hebben den Dienaer een stuck geldts gegeven en laten gaen/ en zijn terstont wederom gegaen / om te accordeeren voor onse vracht tot Rhodis, also wy deden. Want den Schipper/ al was hy een Turck, een seer vriendelijck man was/ en ginck met ons voor de Cadi, dat is de Iustitie, en beloofde ons met hulpe Godts te Rhodis te leveren/ 't zy levendigh of doot/ dat gedaen zijnde/ hebben wy wat eten gaen koopen / om provisie voor ons in 't Schip te hebben / wy

zijn zoo/ ontrent de klocke een uure / naer 't Schip toe gegaen/ en ons bevolen inde handen van den Almachtighen Godt. Eer ick tot ons vertreck kome / vinde ick goet / een weynig te schrijven / wat Ioppe voor een Stedeken/en hoe het gelegen is.

IOPPE is een Stedeken of Haven inde Hebreeusche Zee, ghelegthen in 't rechte Lant van Beloften, ghenaemt Canaan, daer den Patriarch Iacob woonde/ wanneer sijn Soon Ioseph verkocht werdt van sijne Broederen / en ten lesten by Pharao tot een Heere gemaeckt wert. Dit is het rechte Lant van Beloften, dat de Heere de kinderen van Israël toeseyde / wanneer hy en uyt Egypten voerde. Ioppe is niet verder van Ierusalem, als een dagh en een half/ of het meeste twee dagen reysens/maer alsomen 't al met Kemels rijdt/ die uyt haren pas niet gaen en willen / is den wegh ordinaris twee daghen/dan met een goet Paert, soudemen 't min als in een dagh rijden / want het meeste dat een Kemel des daeghs wil gaen/ is 20 Italiaensche Mijlen, of van onse Nederlantsche 6/ zoo datmen met een goet Peert noch eens zoo veel kan doen / want naer dat ick verstaen konde/ is Ierusalem maer van Ioppe 38 Italiaensche Mijlen/die maecken 12 vande onse.

Dit Ioppe is de eenighe plaetse voor alle de gene die naer Ierusalem willen gaen/ om van Cypres haren wegh daer te nemen / want het leyt recht over Cypres, en is maer 20 Duytsche Mijlen zeylens / zoo datmen altijdt in een dagh en nacht kan over zeylen / indien anders den wint wil dienen. Ioppe mach wesen vande groote als ter Veere, in Zeelant, de vrouwen gaen al op de Ierusalemsche maniere zoo sy my daer seyden/ sy gaen oock bedeckt met een fijnen doeck voor het aenghesicht / die heel lanck tot op haer voeten hanghen/sy gaen luttel te voet/ maer rijden al op Esels, daer zijn meest al witte Vrouwen, en oock swarte, het man volck is seer frap/lanck/en gaen alle op de Turcksche maniere, men doet hier luttel of geen handel / dan het volck gheneert hen meest met Visch te vanghen/ en versend die na Ierusalem en andere Steden daer ontrent / dit is zoo veel als ick goet gevonden heb/ te schrijven/van mijn reyse in Egypten, Syria, en Iudea.

Van een dingh heb ick vergheten te schrijven/ van de vremde slagh van Muysen, die ick ghesien heb in Egypten, en voornemelijck inde Stadt ghenaemt Habagar, als oock / doen ick naer de Roode-See reysde dese Muysen quamen ons al-te-mets in onse slaep-steden bespringhen/sy zijn zoo groot als eenighe Katten van desen Lande/ en hebben 't selve hair als de Muysen alhier, met langhe staerten. Inder waerheydt het is een seer vreesselijck ghesicht / sy vernielen de menschen in haere slaep / sy eten oock niet dan rauw vleesch / 't geene sy op 't velt konnen krijghen. Het volck van Egypten seyden ons / dattet vande selve Muysen zijn / die Godt sant / om Pharao mede te quellen. Daer was geen dinck/ wanneer ick ginck slapen / dat ick meerder vreesde als die selve Muysen, want hun gesicht maeckt een man vervaert. Wanneer een man alleen is/ zoo sullen sy niet van u loopen/ maer siende twee of drie / sullen u blieden. Men moetse met stricken vangen/ sy zijn seer loos daer op. Nu wil ick weer komen op mijne reyse naer Constantinopolen, en verlaten Egypten voor dit mael.

Alzoo zijn wy van Ioppe t' zeyl ghegaen met het selve Scheepken / als ick u vooren gheseydt heb / den wint was Oost-Zuyd-Oost / maer seer stil / dan teghens de nacht is den wint wat vermeerdert en zijn zoo redelijck voortgegaen.

Des anderen daeghs ontrent de middagh hebben wy Ciprus wederom in 't ghesicht ghekregen/ en het selve laten leggen op de rechterhant/zijnder zoo tegens den avont verby gezelt/ al den nacht heeft ons den wint seer voorspoedelijck ghedient upten

ten Zuyt-oosten/ soo dat wy ons vonden des anderen daeghs in de Golf van Citalia, en den wint wat komende naer het Zuyt-westen / heeft ons een weynigh verachtert. Van des avonts is den wint met den onderganck van de Son heel Oostelijck ghekomen/ met groote koelte/ soo dat onse zeylen gheminderdt werden/ het heeft soo passelijck den heelen nacht voort gegaen/ en des morgens vroegh zijn wy Rhodis seer na by gewaer geworden/ en ontrent de middagh in de Haven geloopen/ wy vonden daer maer 3 Turcksche Galleyen, want al de andere naer Constantinopolen geloopen waren/ om te overwinteren.

Die Galleyen/ die daer waren/ misdeden noch en misseyden ons niet/ dan vraegden ons/ waer wy wilden wesen ? wy antwoorden / naer Constantinopolen, daer mede was alles wel / wy huurden daer een Kamerken van een Turck dat ter zijden sijn huys stont/ en naer mijn onthout/ moesten wy 4 Aspers daeghs geven/ mits dat hy ons sou geven 2 Matten om op te slapen/ so hy dede/ tot Rhodis hadden wy geen sin om lang te blijven/ vernamen terstont naer eenige schepen / die in eenige Eylanden van den Archipellago wilden wesen. Wy vonden aldaer een scheepken met Griecken en Turcken dat naer Scio wilde/ 't welck niet meer als 300 Italiaensche mijlen van Constantinopolen is/ wy waren daer van wel blijde/ en maeckten ons ghereet om daer mede te vertrecken. De Schipper was een Turck, en begeerde van ons geen gelt/ dan 3 kroonen voor vracht van yder Man / en soo veel de kost aenginck / wilde hy ons schencken/ wy waren daer wel in te vreden/ en bedanckten hem seer.

Ten leet geen 3 dagen / dat wy daer geweest hadden / of het Schipken was gereet/ en wy ons reys-tuygh daer in doende/ gingen te scheep. Nu wil ick een weynigh seggen/ wat ick daer te Rhodis sagh.

RHODES * is een Eylant, en leyt maer 3 Duytsche mijlen van het vaste Lant genaemt kleyn Asia, en juyst teghen over het Koninckrijck van Antiochia. Het Eylant is groot / ontrent 8 Duytsche mijlen in de langhte / en 30 in de breete. Dit is het selve Eylandt / daer Alexander Magnus des grooten Colossus dede setten / die van Metael gemaeckt was/ die met een been op de eene zijde / en met het ander been op de andere zijde van de Haven stondt / en de Schepen zeylden soo met volle zeylen daer onder/ en tusschen door. Dese Haven van Rhodis mach so breet zijn als de Haven van Vlissingen of noch wat wyder. Van den selven Colossus is niet meer te sien als een vinger/ en de groote teen of toon. Den vinger weeght 2800 ponden / en de teen weegt 3468 ponden van dat gewicht aldaer/ 't welck luttel verscheelt van ons gewicht/ ja geen anderhalf pont/ op 't hondert/ dat ons grooter is.

* In de eerste Eeuwen hebben de oude Griecken dit Eylant *Rhodes* de *Son* toegewijt, geloovende dat hy daer een bysondere sorge voor droegh, uyt oorsaecke, dat daer gheen dagh in 't gantsche jaer voorby gingh, sonder dat de *Son* dit Eylant bescheen, waer over oock het groot metalen Beeldt, dat hier gestaen heeft, *Colossus Solis*, dat is, *Sonnen-beeldt* of *Sonnen-reus*, genaemt was. De straten der Stadt zijn heel recht, de huysen wel getimmert, maer dapper vervallen. Dit Eylant is van de dwinghlandy der *Sarasijnen*, ontrent 't jaer 1300 door de *Ridders* van *Sint Ian van Ierusalem* verlost, de welcke 't selve tot in 't jaer 1522 beheerscht hebben, wanneer *Sultan Soliman* haer dat ontweldigde, op dit gantsche Eylandt zijn maer ontrent 1200 *Turcken* en 200 *Ioden*, d'andere Inwoonders houden hun aen *de Griecksche Kerck*, uytgenomen eenige *Roomsch-geleerden*, die alder slaven waren, maer nu vrye Inwoonders zijn. Hier worden de schoonste Schepen van gantsch *Turckyen* gemaeckt.

Dese twee stucken hangen met machtige groote ketenen vast gemaeckt/ tusschen 2 Pylaren in een seecker groot huys/ als een schuure/ waer in men seyde dat de Romeynen haer Paerden geset hadden. Hier sietmen oock 't Afbeeltsel van Marcus Au-

Men vindt ghe schreven, dat dit Beeldt een Lampe in sijn eene handt had, dewelcke 's nachts brandende, de Schepen voor een baken in See diende, het was 70 cubiten hoog, yeder cubit ghereeckent op ontrent anderhalf voet, dat is in alles, 105 voeten hoogh. Sommige schrijven, dat dit beelt een Spiegel op sijn borst had hangen, in de rechterhant een Spies, en in de slincke een Swaert, dat het de *Son* was toegewijt, en daerom genoemt wiert *Colossus Solis*. Den Opper-meester deses wercks, was *Cares*, een leerlinck van *Lysippus*, dese, met verscheyde goede werck-baesen, bracht 12 jaren met dit stuck-wercks door, eer het volmaeckt was, het kosten 300 talenten, dit Beeldt heeft niet meer, als 56 jaren over eynd gestaen, want in't jaer, na de Scheppinge der werelt, 3742 of na de 139 *Olimpiade*, is het door een aertbevinghe omvergestoten, waer over dat veel menschen, (ja self ten tijde dat *Plinius* leefde) hier na toe reysden, om dit wonder te sien, daer quamender weynigh, die den duym van dit Beelt kosten om vatten, aldus bleef dit tweede wonderwerck een wijle tijdts alsoo vervallen leggen, ja tot de Regeeringe van den *Paus Martinus*, de eerste van dien naem, in 't jaer 600, na *Christus* geboorte, wanneer den groten *Soudaen* van *Egypten* met een machtigh Leger die van *Rhodes* overviel, en al het overblijffel dat hy van desen *Colossus* vinden kon, dede wech voeren, soo datter met dit *metael* 900 *Kamelen* beladen werden.

relius

relius, niet doen hy Keyser was/maer Orator of redenaer / en doen het Lant van Egypten hem ten deel viel/om te regeeren/ en alsoo Rhodis een schoone plaetse is/ en een zeer soete lucht/ jae/ soo ick hoorde segghen / wasser geen beter lucht in gheheel de Levante oft in 't Oosten. En daerom / soo den Grooten Turck eenige Galleyen heeft / die besmet zijn met de pest / die worden alle tot Rhodis ghesonden en gheneesen terstont. Want soo ick voor seecker ghehoort heb/ is'er noyt pest by hen selven gekomen. Soo dat Marcus Aurelius seer dickmaels daer ginck / wanneer hy niet wel was / of om hem te vermaecken. Dese Afbeeldingh was oock van Metael, en is soo groot / als een middelbaer Man / daer stont opgheschreven in 't Hebreeusch, Griecx en Latijn, MARCUS AURELIUS DICTATOR ROMAN. daer stont noch in de selve Talen opgheschreven. Dat niemandt met droefheyt tot hem gekomen was, of hy was met blijschap van hem gegaen.

Desen Colossus boven vermelt / is ghehouden voor een vande 7 wonderen der werelt / ghelijck oock de Nemphi of Pyramides in Egypten, en sommighe willen het Archinael of Wapen-Huys van Venetien oock een daer van maecken. Soo dat / indien het selve een daer van sou zijn/ soo sou ick 3 vande 7 wonderen des werelts ghesien hebben. Dit Eylant is wonder groeysaem van Beesten/ als Ossen en Schapen, daerom komen daer veel Françoysen huyden koopen. Men werckt hier kostelijcke Tapyten op sijn Turcks, en zijn de beste van gheheel Turckyen. Het geeft oock / voor so veel als 't selve van doen heeft/ Kooren, Olye en Wijn. So datmen van alles daer vint tot nootdruft vande menschen. Het is effen Lant/en niet berghachtigh/brenght veel fruyt van Citroenen en Orangie-Appelen voort. De wijl wy daer lagen so lieten wy ons op 't vaste Lant setten/ om wat te sien van 't Koninckrijck van Antiochien, en quamen in een Stadt genaemt Bargillia, een dagh reysens van Antiochien. Maer alsoo wy verstonden dat tot Antiochien niet te sien/ en de Stadt geheel vernielt was/ zoo ginghen wy niet vorder. Te meer wy moesten oppassen/ dat het Schip niet sonder ons en vertrock/ anders hadden wy mogen daer blijven overwinteren / 't welck ons qualijck te pas sou ghekomen hebben in veele ghelegentheden / zoo dat wy ons met een kleyn Bootken lieten wederom aen Rhodis setten / en alzoo wy des avonts quamen/ was den Schipper gereet om des morgens te varen/gelijck wy deden/hebbende den wint Suyden/ het waeyde redelijck wel/zoo dat wy al dien dach en nacht voorspoedelijck voort gingen tot 's morgens vroegh toe/dat wy quamen in 't gesicht van 't Eylant Milo, alwaer ons den wint Noort-Oost gekomen is/ met stilte. Soo dat den Schipper vervaert wert/ om dat hy ontrent de Archipellago was / want indien daer een storm had op-gekomen/ wy alle om hals souden geweest zijn / zoo heeft hy geordineert/ datmen met de Boot het Schip souw voort roepen/ om te sien/of wy Milo konden krijgen. Waer over een yder sijn best doende/ begonden wy wat te winnen. Soo dat wy noch door de genade des Heeren onder 't voorschreven Landt quamen. Dit is het eerste Eylant van den Archipellago, en hier sagen wy root en wit Corael vissen/ maer meest root.

'T CORAEL groyt op klippen en steenen inde Zee/ zo datmen 't qualijck kan sien/ dan de duyckers brachten 't boven met een lijnen schoot / die sy om haer middel hadden/als 't eerst uyt de Zee komt/is 't zoo slap als een stroo/ maer wort terstont vande lucht hart.

MILO noemtmen dit Eylandt / hier heeft den Grooten Turck een Gout-Mijne, daer

daer dagelijcks veel volck aen werckt. Den gront is heel Solferachtigh, en daer wast niet dan Cattoen, Wijn en Koren, maer luttel. Hier sijn menighte van Patrijsen, wy kochten 12 Patrijsen om 4 Aspers maken 3 stuyvers en een half. Torteldujven, 3 koppelen voor een aspers, soo dat ick noyt desghelijck en hoorde ofte sagh / van sulcke menighte van Patrijsen en Torteldujven, als in dit Eylandt; In dit Eylant is maer een Stadt ghenaemt naer het Eylandt Milo. Hier in woonen gheen mans anders niet dan vrouwen / sy generen met alle vremdelingen / die daer komen / die ook niet meer als 2 daegen aen lant mogen komen. Ick hebbe mijn laten seggen van veel personen / dat dese vrouwen zijn vande *AMASONES, die ten tijden van Alexander Magnus met haer Koningin ter oorloghe trocken.

Wanneer sy knechtkens voortbrengen die houdense 3 of 4 Jaren / en sendense dan naer den Grooten Turck. Maer de Meyskens houdense al by hen. Sy zijn schoon van gestalte / ik en sag noyt vreemder kleedinge als sy hebben. Het is schier op de Waterlantsche maniere / maer soo die haer kleederen onder kort zijn / zijn oock de haare boven kort / soo dat ghy altijdt den navel boven den rock siet: haere hemden zijn aerdigh gefronst met kleene ploypckens / en gewerckt met goutdraet.

Sy zijn alle van naturen wit van handen / het van aengesicht. Hier is een Cadi van den Grooten Turck om het Eylandt te rechten wanneer daer twist onder de vrouwen komt / of oock onder de vreemde schippers / die daer koomen ligghen naer den wint wachten / hier vonden wy onder het lant leggen 2 schepen / die van Mancilien uyt Vranckrijck quamen / en wilden naer het Eylant van Scio, om te sien of sy daer heymelijck eenigh koren konden laden / en daer mede naer Venetien loopen. Het waren al Francoysen die daer op waren / en soo wy by hen quamen / ginck den Schipper aenboort van d'een, om te sien wat het voor volck en scheepen waren / wederkomende gaf ons te verstaen / dattet van ons lants volck was.

So ginghen wy aenboort van d' een / en bleven 's avonts by hen ten eten / die gaf ons sulken nieuws vande Koninck van Navarre als hy best wist / als wy ge-eten hadden / ginghen wy wederom aenboordt van ons schip. Des morghens quam den wint uyt het Oosten en Zuyden / soo dat wy t'Zeyl gingen / en passeerden het Eylant genaemt Ceruo, en quamen des avonts aen 't Eylant genaemt Pario. Alsso den Schipper daer seecker van zijn vrienden had woonen / ginghen wy des anderen daeghs niet t' zeyl. Terwijl gingen wy oock aen lant / om het lant te sien en de manieren van het volck.

PARIO heet het Eylant / het volck zijn Griecken en gaen op de Cyprische maniere ghekleet. Ick wert daer terstont versocht om een kint ten doop te heffen / en also ick het niet en dorst ontseggen / moest ick met haer inde Kercke gaen / en blijven tot dattet al gedaen was / ende des avondt met haer gaen eten.

Hier is veel antijquiteyt te sien / van Marmer, den Grooten Turck doet alle sijn Marmer, die hy van doen heeft / uyt dit Eylant komen. Hier staet het huys van den Philosoph Socrates; daer de Griecken, overmits sijn groote gheleertheyt / veel van hielden.

Alsoo wy daer een dagh gelegen hadden / gingen wy des anderen daeghs vroegh t'Zeyl / en passeerden veel verscheyden Eylanden / tot dat wy des avonts quamen aen 't Eylant genoemt Nicaria, daer wy niet aen lant en gingen / overmits daer acht Turcksche

* Van den oorspronck, leven, maniere, handel en oorlogen deser oude *Amasonen*, kan men lesen by *Trog*: in *Pomp*: *Iustin*: het 2 Boeck.

Turckſche Galeyen laghen/ die ons mochten eenige haperinghe aenghedaen hebben/ soo dat wy ons stil in 't Schip hielden.

Over dit Eylandt leght noch een ander genaemt Metilene, en hoort de Venetiaen toe/ waer op hy een Kasteel heeft/ dat soo hoogh staet/ dat 't schier onmogelijck is te winnen/ ja te sien/ anders haddet den Turck al onder sijn gehoorsaemheyt.

Metilene noemtmen dit Eylandt/ leyt 400 Italiaenſche Mijlen van Conſtantinopolen, ende daerom heeft den Turck soo veel moeyte ghedaen om 't selve te winnen/ maer is al om niet. Want het Eylant steenrotsich is/ en altijdt voor 6 of 7 Jaren gespijst/ somtijts 's nachts komen de Venetiaenſche Galeyen, het fuysighen/ dat 't de Turckſche Galeyen niet en weten. Van Nicaria ginghen wy t' Zeyl/ ontrent de middernacht met een lichte Maen/ om dien dag noch te mogen raken tot het Eylant Scio, daer het Schip wilde wesen/ gelijk wy oock deden door de Genade Gods, want na de middagh ontrent te twee uren quamen wy voor de haven/ alwaer ons schip een ongeluck kreegh en stiet tegens een rots/ soo dat het berste/ en een yegelijck inden Boot sprongh om hem te bergen/ oock zijnder Boten gekomen van Scio, want sy het wel konde sien/ dat wy een ongeluck gekregen hadden.

Als wy alle uyt het Schip waren met ons reys-tuygh/ zijn wy tot Scio, aengekomen; Den Schipper wilde van sijn Schip niet komen/ want het sulcken grooten noot niet had/ als wy eerst wel meenden/ soo dat het Schip noch binnen de Haven ghebracht wierdt en ghecalfatert. Hier vonden wy een Françoyſche Conſul, oock een Engelſchen, en werden seer wel onthaelt/ wy gingen logeren ten huyse vanden Françoyſche Conſul. Hier docht my half/ dat ik in Chriſtenrijck ghekomen was/ om de goetaerdigheydt des volcks aldaer/ de vrouwen gaender met ongedeckte hoofde of aengesicht/ en spreecken teghens alle vremdelinghen. Hier vonden wy goet Broot en Wijn, oock Vleyſch en andersins/ al op sijn Chriſtens toe-gemaeckt.

Scio is dit Eylant genaemt/ het is het schoonste Eylant datmen mach vinden/ hier wast/ dat nergens meer en wast/ als den Maſtijck, die van daer met kassen naer Indien en Italien gesonden wordt.

Hier wast oock Suycker, Honingh, Was, schoon Koren, exelente Wijn om te drincken. Daer staen gheen wilde bomen in dit Eylandt/ al de hagen zijn van Limoenen of Orangie-appelen. Ick mach met de waerheyt segghen/ dat ick in dit Eylant Citroenen heb sien wassen/ soo groot als de Pompoenen hier te Lande zijn.

Men mach dit Eylant houden voor een Paradijs, het wort oock soo van veele gheheeten. Het isser nimmermeer kout/ maer altijt ghetempert. Het volck hout daer Patrijſen alsmen hier te lant Duyden doet/ jae noch veel ghemeender/ en zijn soo tam/ dat sy broot uyt u hant komen eten. Het zijn Griecken die hier woonen/ en oock Turcken, wy waren hier 4 dagen/ en werden alle dage/ 't zy tot de eene of d'andere genoot/ soo lief als sy de vremdelingen hebben/ is niet uyt te spreken. De groote van dit Eylant mach wesen driemael soo groot als 't Eylant Walcheren. De principale stadt leyt aende Zee/ is naer het Eylant genaemt Scio, het heeft toebehoort de Genevoyſen, over 150 Jaren/ maer nu is 't onder den Grooten Turck. Het is ghelegen van Conſtantinopolen ontrent 300 Italiaenſche mijlen by water.

Van dese plaetse vint men dagelijcks goede ghelegentheyt om naer Conſtatinopolen te varen. Dit Eylant is niet meer als 6 mijlen van 't vaste lant Aſia, en leyt teghens over Epheſen. Hier ontrent leyt des Turcks oudsten Sone als Koninck van Antiochien. Maer/ om terstont gereet te wesen/ of sijn Vader haestelijck quam te

sterven/

sterven / soo hout hy hem in een Stadt Laulra ghenaemt / maer dewijl wy daer Scheepen ghereet vonden / en dat wy moede waren van reysen / verlangden wy seer naer Constantinopolen om daer zijnde/wat te mogen rusten.

Soo dat wy oorlof namen van den Consul en andere Christenen aldaer / en accordeerden met den Grieck, die ons tot Constantinopolen sou brenghen / daer waren 3. Scheepen die naer Constantinopolen wilde vaeren / Soo dat wy moesten betalen voor onse vracht 2 goude Chequinen, welcke hier maecken 25 Schellingen vlaems, en mosten onsen kost besorgen.

Den 28 October oude stijl/ ginghen wy t' Zeyl / en quamen 's morghens aenden Hellespontus daer wy ankerden/om upt seeckere Scheepen die daer gebleven waren eenigh goet te vissen.

Maer over wy niet eer van daer t'zeyl gegaen zijn / voor den naesten morghen/ ontrent 8 uuren / met een seer schoon weder en Zuyd-Oosten Wint / soo dat wy Troya in 't ghesichte kregen ontrent ten een uuren inde achtermiddag / en alsoo over Troya een kleyn Eylandeken leght / dat Tenedos heet / setten wy onse kours daer naer toe/ om daer te anckeren / want wy maer 30 Italiaensche mijlen van het Canal van Constantinopolen waren/ alwaermen by nacht niet en kan/ noch niet mach inkomen ; So dat wy ontrent dit Eylant Tenedos ons ancker lieten vallen/ met de 2 andere Schepen / om 's morgens het Canal in te loopen. Maer het wert ons belet door God almachtigh. Want ontrent de middernacht isser sulcken storm upt den Noorden gekomen met een regen / dat terstont onse Kabel is gebroocken / en eer wy konden / ons andere anckers laten vallen / zijn wy soo op groote diepte gheweest/ datse niet wilden vatten. Soo dat wy met den Wint ghedreven zijn tot aen't lant van Troyen, en daer op de Steen-rotsen is het Schip aen stucken gestooten.

Soo dat een yder hem bergde / soo hy best konde / en quamen alle aen lant te Troya, verlatende Schip en goet. Maer den wint smeet het schip op 't lant of de steenrotse / soo dat het gheen steenworp van het landt en was / en daer als een miraekel bleef het sitten / maer was terstont vol waeters : wy daerentusschen wesende nat en kout / liepen sien / offer nergens huysen waren om in te schuylen / maer vonden niet soo veel als een boom / datmen sijn selven soude moghen hebben onder berghen. Soo dat wy al dien nacht / daer soo nat en kout moesten blijven sitten op het Landt / en het wayde en regende soo veel / als ick mijn leven gesien heb ; onse Tabbaerts/ Mantels/ en reysmaelkens waren al in 't schip ghebleven. Soo dat wy daer soo kout moesten sitten al die nacht door / wesende een nacht soo duyster/ dat wy malkanderen niet en kenden/ dan aen de spraeck.

De meeste vreese die wy hadden / was / dat wy van ons eyghen volck mochten vermoort worden / om te sien of wy veel gelts by ons hadden / en dan te segghen/ dat wy verdroncken waren geweest.

Ghelijck wy gehoort hadden / dat sy ghemeenlijck doen / wanneer sy vreemdelingen in haer schip hebben / en haer schip dan een ongheluck krijght / soo vermoorden sy die / en seggen dat sy verdroncken zijn. Soo dat wy ons ginghen versteecken / alleen / ontrent een quartier van een Italiaensche mijle ver / tot dat den dagh aenquam / als wanneer wy by hen-lieden quamen / en saghen ons schip daer op de steenrotse sitten ; een van ons volck ginck daer in / om te sien offet moghelijck waer : 't geene wy daer in gelaten hadden / te krijghen. Wy kreghen elck noch ons goet maer al nat en bedorven / en saghen gheen huysen / om ons selven/

en

en ons goedt/ te droogen. Alsoo bleven wy daer/ verwachtende eenige scheepkens/ die van Tenedos, daer wy 's avondts geancker hadden / naer Troya souden komen / om ons te haelen / want op de plaetse daer wy waeren aenghedreeven / konden men in gheen vijftigh Italiaensche mijlen aen huysen komen. Soo dat wy daer in groote benaeuwtheydt saten/ en al ons eten/ dat wy in't schip hadden/ was nat/ en men konder niet by / wy waeren oock seer nat en vuyl aen ons lichaem / en hongerigh en dorstigh.

Somma wy moesten daer noch alle dien dagh patientie nemen/ tot des anderen daeghs ontrent te 10 uuren/ dat wy van 't Eylant een schipken saghen komen/ elck maeckte hen gereet om de eerste te wesen. Dit eylant leyt van Troya essen inde wijde als Vlissingen van Vlaenderen. Het schipken by ons gekomen zijnde/zijn wy al te saemen daer in ghegaen/ het waren Turcken; dese gaeven ons te kennen / dat de twee andere Schepen oock gebleven waren/ en luttel volcks af gheberght was. Wy danckten Godt Almachtigh voor sijn genade / dat hy ons noch soo ghenadelijck ghespaert had/ en vraeghden terstondt/ of den Schipper gheen broodt en had ? hy antwoorde neen/ maer dat wy in't Eylant broot genoegh souden vinden. Soo dat wy alle verlanghden om aen landt te zijn/ het welcke duurde niet lange / want het over een uure varens niet en is. Wy daer ghekomen zijnde / hebben van een Turck een kleyn kamerken gehuurt/ en terstont Broot, Wijn, en wat Groene Vygen ghe-

kocht/

kocht/aten zoo onſen buyck vol/daer na gingen wy ons goet droogen/ voor 't vuur/ en ons veranderen van kleederen en hemden/ die eenige hadden. Terſtont zijn wy ghegaen om te ſien naer eenighe ſchepen / die naer Conſtantinopolen wilden weſen/ en accordeerden met een Karmouſael te varen / 't welck waren al Turcken. Want ick voor my/ mijn ſelven altijt beter onder de Turcken avontuurde/ als onder de Griecken.

Dan alzoo den wint contrarie was/ moeſten wy daer twee daghen patientie hebben / eer wy t' zeyl ginghen. Op een donderdagh 's morghens ſetten wy zeyl. Dan eer ick voorder vare / ſal eerſt dit eylandt beſchrijven zoo veel als ick daer ſagh.

Tenedos werdt dit Eylandt ghenaemt / mach groot zijn 5 duytſche mylen inde lenghte/ en ontrent 2 inde breedte. Hier is geen zaeylant van Kooren, maer al het landeken is met Druyven beplant / al haer Kooren krijghen ſy van Conſtantinopolen, het zijn al Turcken die hier woonen. In dit Eylandt is mijn ghebeurt een vreemde ſake. Ontrent een halve duytſche mijle buyten de ſtadt ſtaet een born-put/ met witte marmor-ſteenen rontom beſet / waer in ſtont gheſchreven / dat die geene die in den put een ſteen ſou werpen met bedroefder herten, veel blijder ſou zijn, dan ſijn droefheyt was, wanneer hy die daer weer uyt nam. Daer waren verſcheyden Griecken by my / die my aenporden / dat ick inde put een ſteen ſoude werpen / maer wat ick dan hoorde / dat ick toch niet wech ſoude loopen/maer den ſteen terſtont wederom uyt nemen. Ick was langhe eer ick 't ſelve wilde doen/ vreeſende dat zy met mijn ſouden gecken. Immers door langhe aenporringhe liet ick mijn geſegghen/ nam een witte keye/ die daer ontrent lagh/en ginck totten put die vol waters was/ zoo dat men 't altijdt met den arm kan bereycken / ick ſmeet den ſteen daer in. Maer zoo haeſt ick den ſteen daer in geſmeten had / quam alſulcken ‡ Getier daer uyt./ al haddet ghedondert/ ick wert heel doof en blint/en wiſt niet wat ick dede/of waer ick was/ſoo tierde den Born-put/daer over wilde ick wechloopen. Maer daer was een Grieck, die my byderhant nam/en ſprak in mijn oore/dat/zoo lief ick mijn ſelven had/ zoo

‡ Dit ſchijnt vreemt te zijn, doch *Francoys de Belleforeſt* in het 3 Boeck ſijner wereldtbeſchrijvinghe, verhaelt yet dierghelijck, Ick weet ſeecker, (ſeyt hy) dat'er in 't *Pyreneeſche gebergbte* eenighe meeren zijn, van ſoodanighen aert, dat, zoo yemant, met voorweten, een ſteen daer in werpt, zoo mach hy wel verdacht zijn, dat hy binnen een vierendeel van een uure daer na, met Onweder, Donder, en gruwelijcke Slagh-reghen ſal overvallen worden. *Geerardt Boodt, S. Goulardt, P. Boaſteau* in hun wonderlijcke geſchiedeniſſen of hiſtorien, verhalen van meer dierghelijcke natuur van wateren, als, die door 't fluyten bobbelen en overloopen, die met een woort te ſpreecken, de lucht vol onweders, donder en ſlagh-regen maken, oock van ſeecker over ouden Altaer in 't ſelve gebergbte, met vreemde *Caracters* beſchreven, by de welcke men wel mocht komen en ſeggen, wat men goet docht, doch den ſelven aen te raken, wierdt alle reſigers van d'inwoonders verboden, 't welck van den *Paep* beſpot zijnde, wilde hy de waerheydt daer van weten, den *Altaer*, dan aengheraeckt hebbende, is 'er terſtont alſulcken *Onweder* en *Vervaerlijcke Slagh-reghen* ghekomen, dat den *Paep*, en alle die by hem waren, door nat wierden, al eerſe den bergh konden af komen, en haddenſe niet gaeu in 't voor-loopen gheweeſt, ſy ſouden van *d'Herders* en *Boeren*, met ſteenen, al t'ſaem doot gheworpen zijn.

soo sou ick den steen selver wederom uyt nemen/ anders en sou ick nimmermeer weder tot mijn ghehoor komen. Soo dat den Grieck my totten put leyde/ en ick verstonte mijn selven/ om den steen uyt te vatten/ soo haest den selven uyt was/ hoorden ick geen getier meer/ en quam tot mijn selven. Soo dat ick blijder was/ als ick van te vooren droevigh was. Ende de Griecken gechten vast met mijn/ dat ick soo verbaert geweest had. Dit is soo veel/ als ick van dit Eylant Tenedos weet te schrijven. Van hier zijn wy t' zeyl gegaen en hebben onsen koers recht geset naer 't Canael van Constantinopolen, 't welck maer 30 Italiaensche mijlen van dit Eylant licht. Dan eer wy soo hoogh konden komen / quam den wint soo hoogh van 't Zuyden/ dat wy in't Canael niet konden gheraecken. Den wint begon stercker te wayen / en wy moesten naer een andere Haven loopen/ in Europa gelegen / ghenaemt Nioif, alwaer wy met grooten Storm aenquamen.

Hier sagen wy vreemde ghebeenten van Wallevisschen, en alle Stoelen/ Bancken/ ofte Tafelen waren al van beenen van Wallevisschen. Het volk vertelde my daer ook/ datter en Wallevisch so tam/ daer dagheliicks quam/ dat sy Broot of Penssen van beesten uyt de kinderen handen in haer muyl liet smijten / en dat den selven Visch hen dagelijcks/ soo veel slach van Visch inde haven jaeghde/ dat sy de selve met hun handen konden vangen. Dit heb ick niet gesien/ maer van veel vande Stadt / die 't ons voor waerachtich vertelden/ ghehoort/ sy seyden/ indien wy daer een of twee daghen aen landt bleven/ dat wy 't met onse ooghen sien souden. Maer alsoo het stilde en den wint goet wert/ gingen wy metten eersten t' zeyl/ en door de genade des Heeren quamen wy in 't Canael van Constantinopolen 200 Italiaensche mijlen/ wanneer men daer in komt / heeft men over de rechter syde/ 't lant van Troyen, aen d'ander syde/ Griecken-lant, nu Thracia genaemt. Troyen leyt in kleyn Asia of Natolia, Thracia leyt in Europa. Soo dat men kan/ te midden in 't Canael zijnde/ met een steen in Asiam, en met een ander in Europam werpen/ soo nau is 't in in't komen/ maer 50 mijlen voort zeylende/ salmen meer als 30 Italiaensche mijlen Asiam van Europa af-gelegen hebben.

Troya * heeft niet weerdighs om te sien / daer zijnde oude mueren op sommige plaetsen. Ook sietmen in 't inkomen van 't Canael een out vervallen Kasteel; dit/ segghen de Griecken was 't Kasteel van Hector. Dese Stadt wordt gheacht groot gheweest te hebben 340 Italiaensche mijlen / maecken vande onse ontrent 112. Maer nu sietmen niet anders als verwoest landt / alder meest met Wijngaert beplant / het heeft twee dorpen / die den Turck daer heeft doen maecken / het eene wordt ghehe'ten Polerm, het andere Andro. Hier woont het volck / die den Wijn regeeren / en men komt van Constantinopolen alhier / om den wijn op te koopen. Het

D is

* Dit is het oude *Troyen*, dat, door zijn tien Iarigh belegh, en 't gheen dat er voor en naer uyt ontstont, soo dapper van *d'Oude Griecksche en Latijnsche Poeten*, in hun versen en ghedichten is vermaert, en door hare ghewoonlijcke *Poetische vindinghen en Fabelen*, is versiert en verheerlijckt geworden, dat de rechte waerheyt van dese oude stadt verdonckert blijf, soo datmen de optooysels hier niet suyver uytsiften kan, en daerom zijn de Historien van *Troyen*, en al dat er aen vast is, by vele voor leugens ghehouden.; maer dat hier al sulcken stadt gheweest is; dat is seecker; doch datse soo groot was, als eenighe willen, is ongheloofflijck, de beschrijver van dese reyse, en is op de rechte plaets niet aen lant geweest; daer dese Stadt heeft gheleghen, hy sou anders van d'oude overblijfsels, die daer noch zijn, wel yet anders schrijven.

is soeten Wijn, en so klaer als eenigen Renschen Wijn: sy is lieffelijck om te drinken/ ende heeft een uytnemende schoonen reuck. Het is quaetaerdigh volck die hier woonen/ men moet hen wachten van veel alleen uyt den wegh te gaen / anders sullen sy u op vatten / en verkoopen aen die van Notalia. Soo haest men 't Landt van Phrijgien of Troyen ghepasseert is / soo komtmen aende 2 Kasteelen van den Grooten Turck, die tegen over malkanderen staen/ het een is Asia of Natolia, het andere is Europa, het is 300 wijt tusschen beyden daer de Kasteelen staen / als de haven van Middelburgh in Zeelant.

Ick heb geschreven van Korfou en Candia hare stercke Kasteelen, maer inder waerheyt/ dese gaen/ so ick dencke / al de Kasteelen inde Werelt te boven/ soo van menichte/ van 't geschut/ als oock van sterckte; Sy staen neffens het water.

Ick heb hooren seggen/ dat op de 2 Kasteelen meer als 5000 Turcken ligghen. Het is wonder om sien alle het geschut dat daer op is/ en by aldien aen het Eylant Korfou het heele Christenrijk hangt/ oock aen dese 2 Kasteelen gheheel Turckyen. Wanneer men binnen dese 2 Kasteelen is/ so is men soo veel als gevangen/ want men met gheen schepen uyt ofte in en magh/ ten zy dat men van den Cancelier heeft een paspoort/ die men aen bey de Kasteelen moet toonen / en by hen laten. Voorby de selve Kasteelen zijnde/ wordt het Canael wyder en wyder / tot dat ghy komt aen het Eylandt ghenaemt Marmara, dit leydt juyst 100 Italiaensche mylen van Constantinopolen.

NOVEMBER.

Op den wint goet vindende zeylden het Eylant voor by / en des anderen daeghs wesende den 11 November / quamen wy in 't ghesichte vanden vermaerde Stadt Constantinopolen.

Wy danckten den Heer, dat hy ons soo langh ghespaert had / dat wy tot daer toe ghekomen waren/ en deur so veel ghevaerlijckheden verlost had / niet twijffelende of wy souden aldaer middel vinden/ om wederom naer ons Vaderlandt te komen. Also wy ons lieten aensetten aen Galata, van outs Pera genaemt/ daer de Christenen meest al woonen/ daer ghemoeten ons by der straten/ eer wy in eenighe huysen waren geweest/ sommige Nederlanders, die van Antwerpen waren / en daer in Pera woonden. Dese ons siende/ bekenden dat wy geen Turcken waren/ maer dat wy eenighe vremdelinghen moesten wesen/ hebben ons aengesproocken/ en ghevraeght/ wat wy voor volck waren: wy seyden Nederlanders. En ons vraegende/ van waer dat wy quamen: wy antwoorden hen/ van Ægypten. Doen hebben sy terstondt geseyt/ wy souden met hen gaen / sy hebben een Boot ghehuurt en overghevaren in Constantinopolen, en ons ghebracht by den Ambassadeur vander Keyserlijcke Majesteyt, diemen daer noemt den Ambassadeur van Hongarijen. Overmidts den Keyser oock Koninck van Hongarijen is / en in dier qualiteydt in verbondt of vrientschap metten Grooten Turck.

Als wy voor hem gekomen waren / heeft hy ons ghevraeght / hoe langhe wy uyt ons Vaderlandt ghe weest hadden/ en waer wy sint gereyst hadden: wy hem 't selve ghesept hebbende, vraeghde hy ons: of wy korts wilden wederom na ons Vaderlandt vertrecken / wy antwoorden/ dat wy 't niet wisten/ maer meenden eer jae/ als neen.

Doen

Doen vraeghden hy ons/ waer wy ginghen Logeeren? wy seyden in Galatha, en dat wy daer dochten een kamerken te huuren/ tot dat wy nader bescheydt hadden. Doe heeft hy ons geseydt dat wy daer in sijn huys souden blijven / dat hy docht binnen 2 maenden te vertrecken/ en indien wy 't raetsaem vonden/ mochten met hem reysen/ wy danckten hem hogelijck/ men heeft ons daer een kamerken beschickt/ en zijn daer soo gheblevẽ den tijt van 11 weecken of daer ontrent. Ondertusschen hebben wy de Stadt Constantinopolen, mitsgaders d'omleggende plaetsen daghelijcx gaen besien/ als de Schutterije, Calcidonien, de Swarte Zee, en andere plaetsen/ waer van ick hier naer verhalen sal/ wanneer ick wat van Constantinopolen sal verhaelt hebben/ van 't geen ick gesien heb/ binnen dien kleynen tijt dat ick daer heb geweest.

‡ Constantinopolen is van buyten/ te weten/ aende watersijde van Pera een schoone Stadt om aen te sijn/ ja sulcken plaets/ als men ergens inde wereldt sou konnen vinden/ voornemelijck alsmen uyt de Witte Zee komt/ aende 7 Torens, daer men seydt/ dat des Turcks schat leydt. 't Welck is het beginsel vande Stadt; hoewel sommighe seggen willen/ dat de Stadt begint van S. Stevens af. Maer also het niet vorder betimmert is/ en dat oock de Andrinopolische Poort, aende 7 Torens staet/ sou ick voor mijn meyninge de 7 Toorens/ somen uyt de Zee komt/ voort 't beginsel vande Stadt/ en so vande 7 Toorens varende/ tot aen het Saraglio of Paleys des Grooten Turcks, is sulcken overschoone gesight/ dat yghelijck mensch die 't aenschout/ seggen sou datter eer een Paradijs gelijckt dan een Stadt. Want Constantinopolen is op bergen getimmert. So dat 't schijnt een Schouburgh te wesen/ de een ry vande huysen hoger dan de andere/ en so hooger en hooger komende/ so datmen van de hoogste huysen altijdt 20 of 30 mijlen in Zee kan sien/ en tusschen de ryen vande huysen schijnt het al beplant te zijn met Cypres bomen; want de Turcken die veele planten om die koelte/ ende de schaduwe wille des Somers, als de Son heet steeckt. Nu varende voordt van het Saraglo of Turcks Palleys, tot het Palleys vande Christen Keyser Constantinus, die Constantinopolen stichte/ sult ghesien/ hoe schoon daer de Stadt verciert is met hare Tempels en Mosqueen, die boven al/ heerlijck vergult zijn/ welck de Stadt seer schoon verciert. Nu van 't Kasteel van Constantinus, tot aende soete wateren/ wat een schoon gesicht. oock 't selve van 't water is laet ick die geen oordeelen/ die daer gheweest zijn. Nu wanneermen vande 7 Toorens komt en siende recht voor hen uyt naer de Swarte See, wat een heerlijcken saeck het is te aenschouwen de Palleysen die in Asia, over Pera of Galata staen/ en dan siende op Constantinopolen selven/ soo dunckt u voorwaer/ dat ghy gheen Stadt siet/ maer de groote van een ander nieuwe wereldt. Somma daer is/ soo ick denck/ en oock heb hooren overweghen van veel ervaren luyden/ die oock veer ghereyst hadden/ gheen schoonder ghesicht/ van buyten aen de water sijde/ als Constantinopolen aen te sien.

‡ *Constantinopolen* heeft eerst *Bisantium* gheheeten, en is begonnen te bouwen van den *Megarenser hooft-man*, ghenaemt *Bises*, die het na sijn naem *Bisantium* noemde. In 't Jaer 333 is het van d'eersten *Christen Keyser*, *Constantinus* de *Groote* vermeerdert en wyder ghemaeckt, en naer sijn naem *Constantinopolis*, dat is *Constantinus* Stadt, ghenoemt, de welck aldaer met verscheyden volghende Keyseren sijn hof hieldt. In 't Jaer 1453 is 't van den *Turcksche Keyser Mahometh*, de tweede van dien name ingenomen, een groote moordery uytstaende, tsedert hebben daer al de Keysers van Truckyen haer hof gehouden, tot desen dagh toe.

Nu soo veel als de lant syde aengaet / is oock wel een schoon ghesichte / maer alzoo de Stadt heeft 3 wallen of muuren / d'een hoogher als d'ander / kont ghy de huysen of Tempels niet wel sien / ten zy ghy veer van daer zijt / maer konter gheen bescheydt uyt begrijpen. Nu om te komen tot de groote van Constantinopolen, men souder nergens by konnen ghelijcken / als na mijn meyninge te wesen 30 Italiaensche mijlen inde lenghde / en in de breede / of eenmael 300 groot als de Stadt Gent in Vlaenderen, sonder Galatha, of Pera, en de Schutterye, die al aen malkanderen komen / en heet al Constantinopolen, dese 3 plaetsen zijn elck alleen 300 groot als de Stadt Gent.

Soo dat het / te weten dese 3 plaetsen te samen / drymael soo groot sou wesen dan Gent, want van Pera af te rekenen tot de swarte Zee, maken alleen 20 Italiaensche mijlen, en ten licht nimmermeer twee mylen / of 't is betimmert / aende syde van Asia tot aen de swarte See, als die niet konnen ontkennen / die daer gheweest zijn / inder manieren dat de Stadt Constantinopolen met de voorborghten soude grooter wesen als 't Eylant Walcheren eenmael.

De Stadt heeft 2300 Kercken, en meer dan vier duysent Moskeen het welck zijn totens in Turcksche spraeck. Van binnen is de Stadt seer betimmert / soo datter qualijck een plaets ken leegh is / en wanneer daer eenigen brant komt van huysen / soo maecken sy het met een veerdigheydt wederom op. Want over 4 Jaren verbranden daer meer als 28 duysent huysen, en wanneer ick daer was / waren alle wederom beter ghetimmert als van te vooren: ter wijl ick daer bleef / wasser een schrickelijcken brant / soo datter meer als 7000 huysen afbranden / op eenen nacht / maer men begost / eer ick vertrock dapper daer aen te timmeren om nieuwe te maecken.

Ick was noyt in eenighe Stadt / daer meer volcks op straten is / als daer / want het is onmogelijck daer door te gaen / sonder alle oogenblicks gestooten te worden. Hier sietmen alle soorten van Natien Griecken, Hebreen, Mooren, Indianen, Persianen, Tartaren, Ægyptenaers, Polacken, Hongeren, Slavoenen, Armeniers, Transilvaniers, of Sevenbergers, Hooghduytschen, Nederlanders, Italiaen, Francoysen, Engelschen. In somma daer zijn alle soorten van Natien van de Werelt / so mans als vrouwen / elcke Natie heeft daer syn Ambassadeur of Consul, die daer blijft woonen / van den Spangjaert wordt / er noyt ghesien / overmits hy in oorloge is / met den Turck, hoewel men daer Spaensche Slaven ghenoegh siet. De Straten zijn seer vuyl te gaen / en waren onmoghelijck voor mijn te ghebruycken gheweest / ten zy ick met een Janitser te peerde hadde gereden. Het schoonste ghesicht datter binnen Constantinopolen is / is het Besesteyn. Daer sietmen alle soorten van dinghen te koop / datmen inde wereldt bedencken mach. Besesteyn is soo veel als het Pant te Antwerpen was op de Beurs / maer is naer mijn duncken 50 mael grooter / jae het is een Stadt op sijn selven, Hier sietmen oock den Grooten Turck dickmaels komen met sijn Heeren. Het is te verwonderen de kostelijckheydt diemen daer te koop vint / en voornemelijck inde Hebreeusche Pant. Want elcke Natie alleen sit. Dese merckt duyrt 3 daghen inde weeck / dat is / Dingsdagh, Woensdagh, en Donderdag, in eenighe van die 3 daghen / daer gaende / sult u Ooghen schier verblinden / van 't ghene ghy hier siet. Daer is oock een Pant, daer men de slaven verkoopt / soo Mans als Vrouwen / soo Maeghden / Jonghens als Meyskens / die daer alle staen op een ry / ghelijckmen de Ossen en Paerden doet / daer mach een yder komen / 't zy Christen

sten of wat hy is / om die slaven te koopen / en de selve eerst wel besien en betasten/ onder en boven/ ghelijckmen de vette Ossen doet/ en soo hy eenige vint die hem aenstaen kan die koopen / de schoonste Maeghden gaen altijdt voor / en om 100 of 80 Ducaten sult ghy een schoone Maeght of jonghe Dochter van 18 of 20 Jaren koopen / ooch Jonck-mans voor de selve prijs / dit zijn al Christenen die de Turcken so in Hongarien, Italien, Polen en andere Landen gaen steelen.

Een Slave gekocht hebbende mooght die terstont met u nemen / en met haer uwen wil doen/ja smijtense doot / of verdrinckense terstont / daer mach niemant tegen segghen / en wanneer dese slaven / eenighe Christenen sien inkomen / roepen sy luyde/ koopt my, koopt my, want van Turcken zijn sy niet geern gekocht/overmits sy deselve in lange slaverny houden en onse Christenen sullense nimmermeer over de 7 Jaren houden / als wanneer sy hare slaven gemeenlijck vry maken.

Binnen de Stadt zijn noch vele fraye andere plaetsen/daermen Tornopt voor den Grooten Turck, op welcke plaetse staet een schoone Pyramide Naelde, uyt eene steen ghemaeckt. Daer staen oock binnen de Stadt twee Historische Columnen, dese zijn geset / by Alexander de Groote, en de andere by de Romeynen. De schoonste kerk die inde werelt is/heb ick hooren seggen/ staet in Constantinopolen, genaemt S. Sophia Kerck, gebout van Keyser Iustanianus in het Jaer 500 na Christi geboorte/ het is een stuck wercks / dat alle Christenen hen moeten verwonderen die 't aensien.

Men magh daer niet in gaen/of de Schoenen moeten uyt zijn / 't is kerck boven kerck. Hier gaet den Grooten Turck gemeenlijck alle Vrydagh / want het Vrydaeghs haren Sabbath is. Men hout in Constantinopolen 3 Sondaghen of Sabbathen ter weeck / te weten/ des Vrydaeghs is het den Turcks, des Saturdaegs de Ioden, des Sondaeghs de Christenen, en des Maendaeghs de Arabiers of Mooren. Dan den een is niet ghehouden des anderen Sabbath te vieren / ten zy hy wil. Hier ismen vry van alle dingen / soo veel de conscientie aengaet.

De Rooms-gesinden hebben 4 Cloosters in Galatha en Constantinopolen, en gaen met de processie langhs de strate / als of sy te Roomen waren. De Gereformeerde hebben daer oock een Kerck in Italiaensche tale preeckende / want alle Christenen, meest Italiaens konnen die daer komen. De Ioden en Griecken hebben so veel Kercken als sy willen. Soo dat een yegelijck daer vry is / hem niet moeyende met des Turcks Religie / of Vrouwen en Slaven / behalven dit / mach een yder doen wat hem goet dunkt.

Tot waerschouwinge vindt ick goet te segghen / dat die geene die naer Turkyen willen / moet in geenderley maniere van Mahometh spreecken / in wat tale het sou mogen wesen / want indien daer eenige Turcken by zijn / en dat hooren/ soo meenen sy / datmen met Mahometh spot / of quaet daer af seght / en geven u dadelijck de Iustitie over / en sonder langh ondersoeck sullen sy u om den hals brengen / 't zy steenigen / of aen een haeck hanghen. Insgelijcks doen sy die gene/ die sy by hare Vrouwen alleen vinden / die sy by de Iustitie brengen / en worden so binnen tweemael 24 uuren veroordeelt / de Man gepaelt / en de Vrouwe verdroncken : en indien yemant gevonden wort / met eenige Jonge Dochter die Turcks is / in een Huys t'samen / sonder nochtans quaet denckende / en u eenige Turcken daer op betrappen / dat ghy alleen zijt : soo brengen sy u op staende voet voor de Iustitie, en de Dochter en de Jonghman worden t' samen veroordeelt als vooren. Indien nu een Christen voor de Iustitie komende/terstont Christus versaeckt, en Mahometh aenroept/soo

behout hy 't lijf / en wordt dan besneden gelijck een ander Turck, dan staet het hem vry/ of hy de Vrouw wil nemen of niet.

Maer indien hy niet terstont Christus versaeckt / en 24 uuren haer naer vertoeft / soo en mach hem sijn versaecken van Christus niet helpen/ en wordt aen een kruys of aen een haeck ghehanghen/ en de Vrouw in een sack verdroncken. Wie hem met een Slave moeyt / om hem heymelijck uyt den Lande te helpen (ghelijck den eenen Christen den andere geern vry sou sien) en dat 't selve uytkomt/ soo wordt die / die den Slave wilde helpen/ voor eeuwigh een Slave gemaeckt / 't zy of hy den selven geholpen heeft oft niet/ of 't zy hy Christen zijnde/ Christum versaeckt/ soo wordt hy een vrye Turck, gelijck de andere.

Indien oock een Christen daer woonende / met groote schulden beladen is / hem selven Turcks makende/ is vry/ en ontlast van alles/ so dat niemandt hem yet mach misdoen/ of eyschen. In somma sonder steelen en doodtslaen uytgenomen/ als een Christen hem Turcks maeckt / is van alle lasten en slavernyen vry / en wort dan een Sphai gemaeckt/ dat is soo veel/ als een die is onder de Gagie van sijn Capiteyn, en heeft eenen daelder daeghs van den Grooten Turck. Midts hy gehouden is / wanneer den Grooten Turck te velde treckt/ te moeten volgen / als een Soldaet, en so zijn alle Turcken, 't zy oudt / jonck / rijck of arm / van wat staet sy oock zijn / 't en zy by eenigh letsel aen 't lichaem.

Nu soo veel aengaet haer kerckelijke ſermonien die heb ick dickwils gesien/maer hare woorden die sy gebruycken weynigh verstaen. Dan eer sy in de kercken komen wasschen sy hen schoon/ armen/ beenen en aengesicht/ dan in de kerke komende/ doen sy hare schoenen uyt/ en vallen op haer knien/ buygen haer hooft/ tot op de aerde/ en spreken soo heymelijck eenighe woorden / in haer taele. Legghen haer handen t'samen/ staen op/ en sien naer den Hemel / oock spreeckense sekere woorden/ en dan terstondt vallense strack op haer buyk/ en kussen de aerde driemael/ dan rechten sy haer selven op haer knien/ en spreken sekere woorden al singende. Dan komt haer Hogi, dat is/ Priester, en leest hun voor haer Alcoran, dat is 't Testament dat hun Mahometh, haer Propheet achtergelaten heeft/ en daer in seeckere partyen gelesen hebbende/ gaet de Hogi alleen/ en singht een wijltijdts/ daer en tusschen legghen de Turcken op haer knien / laeten haer hooft hanghen / tot op de aerde / tot dat den Hogi uytkomt/ dan staen sy al recht op/ en hy geeft haer de Benedictie ; seeckere woorden sprekende / en dan gaen sy alle uyt. Desen dienst doen sy driemael daeghs / en eens ontrent de middernacht. Geen Vrouwen komen ter Kercken / ten zy sy 70 Jaeren oudt zijn / die andere jongher / hebben haer dienst in haer huys / by haer selven. Terwijl den dienst duurt / soo zijn rontom in de Kercken en in 't midden veele glaese lampen / die branden / en zijn al aen malkanderen ghehecht met kooper-draet / en alsoo in de Kercke ghespannen / alsmen in Zeelandt op de Bruylofsten de Maeghdepalm doet. Wanneer sy trouwen / soo gaen sy alleenlijck voor den Cadi, dat is soo veel als in Nederlandt een Baljou, en komen daer met eenighe van haer naeste Vrienden / belooven daer trouw / mits conditie / dat indien de Man eer moede is van sijn vrouw/ so moet hy haer wederom geven / al haer goet / en daer en boven noch seecker somme van Penningen/ naer dat sy rijck zijn/ dan moet den Man noch al de kinderen houden / die sy t'samen voort ghebracht hebben. Indien de Vrouw haer Man moede is/ eer hy daer/ soo moet sy hem alle haer goedt laten/ en met haere

daghe-

dagelijcksche kleeren alleenlijck uytgaen/mits dat den Man de kinderen houde. In dier manieren worden sy t' samen ghebonden / en haer namen worden in een Boeck opgeteyckent. Wanneer sy dat gedaen hebben/ soo wort de Bruydt op een Paert geset/ en een Paviljoen van roode of witte zijde/ wert over haer gedragen/datmen haer niet sien kan. Den Bruydegom gaet voor haer/ tot de plaetse daer men de Bruyloft houden sal/daer staen de Speel-luyden haer te verwachten / speelende op de Fluyt en Sackpijpe, als oock op de Harp. Mede sommige Vrouwen die singen. In dier manieren ontfanght den Bruydegom de Bruydt, die al vermomt is/ datmen haer in haer aengesicht niet en siet/ en wort soo in huys gebracht/daer een Maeltijt op haere maniere ghereet ghemaeckt is/ en sy wordt soo van singende Vrouwen te bedde gebracht.

Nu so veele hare besnijding aengaet/ die geschiet meest op de Ioodsche maniere,uytgenomen dat sy de kinderen laten out worden/tot de 4 of 5 Jaren/ dan werden sy kostelijck gekleedt/ in 't Goude of Silvere Laecken, en so op een schoon Paert ghesetusschen twee Mans die 't Paert leyden/ met Speel-luyden voor hen/alsoo ryden sy nae haer Kercken/ aldaer worden seeckere Ceremonyen ghebruyckt/en dan met een steen besneden zijnde/ rijden so naer huys/ en geven een maeltijt.

De manier van haer eeten en drincken is yder genoegh bekent / sy sitten op de aerde met haer beenen onder haer/gelijk de kleermaeckers doen/ en hebben een root leer/ dat ront is/ so groot als een ronden taeffel/ en dat wert op de Aerde ghelepdt/daer op een Net van zijde gebreydt/en soo wert hen daer eeten op ghesetsonder dat sy eenighe tafelborden of Teljoren ghebruycken / dan meest al glase schootelen/ haren dranck is Talibousa genaemt/ is ghemaeckt van Honich of Syroop, met Water gemenght/dan veel drincken Water, oock sommige Wijn, maer dat geschiedt heymelijck / want anders souden sy in 't Gevangen-Huys moeten gaen/ overmits het tegen haer gebodt is/ Verckens-vleesch te eten/ en Wijn te drincken.

Haer ghevoegh maecken sy al staende/ en moghen niet sitten/ en als sy haer water maecken/ so vallen sy gemeenlijck op haer knyen/ maecken een putken inde aerde/ en daer maecken sy haer water in: en soo eenighen Turck kan mercken/ dat een anderen Turck sijn gevoegh of water gemaeckt heeft/ en hem niet wast/ van onder tot boven/ mach hem voor den Cadi beklagen/ en sit daer voor 20 dagen in 't Gevangen-Huys/ overmits sy segghen dat hy so langh hy niet gewassen is/ na dat hy eenige van sijne heymelijcke geraeckt heeft/ niet suyver en is: Gemeenlijck 2 mael ter weeck / gaen de mannen inde Bad-stoven/ alwaer al haer leeden uytghereckt worden/ en soo wel schoon/(nae dat sy twee uuren gesweet hebben) gewassen/ en worden dan al het hayr van den hoofde geschaept/ behalven den baert/ die sy nu lanck laten wassen.

De Vrouwen die gaen ghemeenlijck naer den Middagh/ en de Mannen des voormiddaeghs / sy gaen oock ghemeenlijck 2 mael inde weeck naer het Badt/ met alle haer huysghesin / jonck en out / slaven en vry volck / ja oock haer jonghe kinderkens van een jaer oudt. Wanneer sy naer het Badt gaen/ soo zijnder sommighe slaven / die alle de ghereetschap voor hun draeghen / soo van drooghdoecken / als andersins / daer naer soo volghen de kinderen / en dan komt de Vrouw / bewaert met sommighe Besneden of Agaên, het zijn Mooren of Christe-

nen, dese Agaên moeten wachten in de zael van 't Bat/ tot dat de Vrouw komt/ en brengense soo wederom t'huys.

In Constantinopolen zijn meer als duysent Baet-stoven/ die meest al van Albaster ofte Marmor seer konstig gemaeckt zijn/heet en kout water gevende/ somen wil. De Turcken betalen maer voor elcke reyse 2 Aspers, dat is ontrent 2 Blancken of wat meer/ de Christenen 4 Aspers voor elcke reyse dat sy daer in komen/ daer worden sy van onderen tot boven gewassen en geschooren.

Dese Baden worden gemeenlijck gesticht by eenigen grooten Bassa, die het na sijn doodt aen den Armen tot een Testament nalaet/ of het geldt datter van komt. Dese Baden zijn seer gesont voor die gene die gebrecklijck zijn / ghelijck my by onder dinghe ghebleken is/ want sint ick in Turcken was / en konde ick noyt meer als een Turck sien/ die gebrecklijck aen sijn been was / en dat was hem gheschooten in den oorloge/ die sy tegens de Persianen plachten te voeren.

Dan men vinter veel blinden, ja soo veel/ dattet mijn wonder gaf/ en konde noyt weten/ waer uyt het selve mocht voorthomen. Ick heb mijn laten seggen/ datmen noyt Turck in Turckyen gevonden heeft, die de pocken had, 't welcke komt/ door dien hun vrouwen so net en reyn zijn/ en dat sy dagelijcx in de Baden gaen/ want aldaer worden sy soo ondersocht aen haer leden/ en gereckt/ dat wat quaedt den man heeft/ moet alleen met het zweeten en vrijven vergaen/de Baden is een van de frayste dingen/ die ick noch in Turcken gesien heb; want ghy altemet 3 of 4 hondert siet staen in een badt / al naeckt/ en een yegelijck heeft sijn plaetsen om hen te laten wassen en vrijven.

Men vint dan binnen *Constantinopolen* een groot getal Badt-stoven, soo wel gemeyne als perticuliere, de welcke soo konstelick en kostelick gebouwt zijn, dat het te verwonderen is, en boven al die geene die van des *Grooten Turcks Sarails* zijn, voor sijn *Vrouwen* ende sijne *Bassanen*: ja dat meer is, de meestendeel van de gemeyne stoven zijn al verciert met Calomnen, besetsels, ende taferelen ende oock met plaveytsels van verscheyden marberen van verscheyden couleuren ende schoonheyt. Maer dese bad-stoven zijn gebouwt, in sulcker wijse datse hebben twee principale groote stucken van timmetagien, die ront ende hoogh met een verwelffsel verheven zijn, ghelijck een halve sphere. Ende dat eerste daermen in gaet, heeft in een van sijn hoecken een oven ghelijck de kachels in Duytslandt, den welcke dient om de hemden, en andere doecken te drogen, van de gene die daer komen baden. Ende in't midden staet een schoone marmere fonteyne van loopende water, of dat daer met konst ingebracht wort, en rontomme de muuren zijn vele sit-steden, en weynigh van den anderen verscheyden, bekleedt met Turckse tapisseryen, waer op die gene die daer willen baden, haer ontkleeden en hare kleederen laten leggen in de bewaernisse van *Capsaire*, ende nae dat sy haer schamelheydt bedeckt hebben met eenen grooten blaeuwen geblegareerden linnen doeck, die men haer geeft, soo gaen sy eerst in de zweet-stoove, om te zweeten, van daer gaense in een ander groot Huys al waer 't badt staet, welck Huys heel hoogh verheven is, en het rondt verwelffsel is al vol gaten, die op verscheyden plaetsen gestoffeert zijn met schoone klare en fijne glasen, op dat het daer te lichter soude zijn. Alwaer van gelijcken in't midden een schoone marmel fonteyne staet, daer overvloedigh veel waters uyt springht, ende vast daer aen staet een marmel tafel die op vier ronde klooten rust, op de welke, naer datmen wel gezweet ende gebayt heeft in een groote Marbere ofte *Porphyre* kuype die daer by staet, de dienaers die men aldaer houdt in grooten ghetalle, begeeren dat ghy plat neder op uwen buyck sult gaen

gaen leggen, en dan soo komt een van die groote kerels, ende na dat hy u wel van achteren en van vooren alle de leden wel verroert, ende soo ghetrocken heeft dat de beenen kraken, ende de musculen wel gewreven zijn. So begint hy te klimmen op uwen rugge met de handen op uwe schouderen, en gaet met bey sijn voeten by malkanderen gevoegt al langs uwe lendenen flibberende, recht of hyse wilde breken. Daer na keert hy u weder op uwen rugge, ende begint weder alle uwe ledenen te verroeren ende te trecken als te voren, sonder u nochtans seer, ofte eenigh letsel ofte quaet te doen. Maer ter contrarie soo versoet u dat de senuen, het verlicht en ververst u in sulcker voegen de leden, datmen daer heel locht ende dispoost door wort. Ende als ghy aldus getracteert ende gehandelt zijt geweest, soo gaet ghy in een kleyn kamerken dat redelick warm en wel getempert is, alwaer u desen goeden quant weder aenveert, ende na dat hy u wel gecraut ende gewreven, heeft al u lichaem ende ledenen met een stramynen borsse, of van Camelet die hy aen sijn hant heeft gelijck een hantschoen in plaets van een roskam, so wast hy u met dat schoon klaer water, dat uyt die 2 Fonteynen ofte ronduten komt, het eene kout, en 't ander warm, 't welck in eenen marmel becken valt, daer inne hy dat tempert, ende schept dan daer uyt om te begieten met een schoon gedamasquineert koperen becken, ende dat meer is, hy vrijft de planten van uwe voeten met een sponsie steen, om die alsо te reynigen, en scheeren u den baert en 't hayr af ende oock het geene onder de oxels staet, maer om u schamelheyt, ofte secrete plaetsen te suyveren, geven sy u een scheermes ende *Psiolitre* (dewelcke sy *Rusma* noemen) de welke een salve is die men op alle rouwige plaetsen leyt alsmen het hayr daer af hebben wil. Want so haest als sy daer op leyt, doetse terstont op staende voet al 't hayr uytvallen, ende dese salve gebruyken de Turcken ende Turckinnen dikmaels, want sy een afgrijsen hebben op al sulcke plaetsen eenig hayr te dragen. Ende als ghy aldus gesweet hebt, ende aldus getreden, gewreven, gekraut, gestreken, geroskamt en gewassen zijt, soo gaet ghy weder daer uwe kleederen zijn om u te droogen ende te kleeden, ende als dan eenen drinck-penning gegeven hebt voor de voorschreven knechten ende dienaers, ende 2 of 3 asperen den *Capsaire* die aen de deure sit daermen in komt omme 't gelt te ontfangen van de gene die daer komen baden, so gaet daer 't u beliefst. Nu suldy weten dat alle de Natien van wat wet of Religie datse zijn sonder onderscheyt ontfangen ende getracteert werden om haerlieden gelt, maer boven alle anderen soo gaen daer meest de Turcken, Mooren, en die gemanumetiseert zijn, om haer lieder wellusten, ende gesontheydt des lichaems, ende principalijcken om de onderhoudinghe van haer lieder wet. Dewelcke alle *Musulmans* beveelt, dat sy in hare Mosqueen niet en sullen komen, voor ende al eer sy wel gewassen ende gereynigt zijn, welcke wassinge sy in grooter waerden houden. Nu willen wy eens sien wat onderscheyt dat daer is in 't baden van de Turcken ende Turckinnen. Dese Turckinnen hebben altoos seer groot vermaeck in de bad-stoven te gaen, soo wel om haer gesontheydt te behouden, als om haer lichamen schoonder te maken; het welcke ick niet alleenlick en segge van de gemeyne vrouwen, maer oock van de alder-edelste ende grootste vrouwen, de welcke wel drie ofte viermael ter weke in de bad-stoven gaen, niet in de gemeyne, maer in hare eygene particuliere stoven, de welcke de meestendeel van haer lieden in haer huysen ofte *Sarail* hebben: die van andere state ende qualiteyt, die gaender ten minster eens ter weeken, indien sy-lieden van de andere voor ontijdigh en oneerlick niet gheachten willen zijn, al hoewel sy niet gaerne en failjeren aldaer te gaen om twee redenen ende oorsaken; d'eene is ten eynde sy hare wet souden onderhouden, de andere reden is wel de principaelste, ten eynde sy een eerlijcke occasie ende excusatie souden hebben omme uyt den huyse

te komen, alwaer sy altijt anders ingesloten zijn, door de groote jalousie van haer mans. Also dat dese vrouwen aldus besloten zijnde sonder uyt te mogen gaen dan by consent, ten ware in de bad-stoven, alwaerse niet anders en gaen dan met gedeckte aengesicht, om hare wreede ende jalourse mans te contenteren, die haerlieden, so onderdanigh, subject en besloten houden so dat sy dickmaels onder 't decksel van in 't badt te gaen op een ander haer gaen vermaken daer 't haerlieden goet dunkt omme haer wellusten te volbrengen, ende vrolick te zijn, sonder sorgen om van hare mannen betrapt te worden. Want in dese baden geen mans en komen, terwijlen datter de Vrouwen zijn, en daer zijn ook sekere vrouwen om de vrouwen te bedienen en te reynigen, die daer sonder hare kamenieren komen: jae dat meer is. sy gaen daer met haer 10 en 12 in, soo wel Turcksche als Grieksche, die malkanderen seer familiaerlicken en vriendelicken wassen. Ia sy werden somtijts so amoreus op malkanderen al waren 't mans, sulcks dat wanneer sy eenige seer schoone dochters of vrouwen sien, so en sullen sy niet op houden voor ende al eer sy eenige middelen gevonden hebben om met haer te baden, om die te handelen ende tasten over haer heele lijf, na haerlieder begeerte en believen, so vol vrouwelijke wellusten zijn sy-lieden. Aengesien dat alle dese voorschreven oorsaken, te weten, de reynigheydt des lichaems, gesontheyt, superstitie, vryheyt van uyt te mogen gaen om hare vleeschelicke wellusten te voldoen, so en is 't niet te verwonderen dat sy so dickmaels in de badstoven gaen. Also dat oock de groote vrouwen, en oock de vrouwen van state gaerne derwaers des 's morgens vroegh gaen, om aldaer te blijven tot 's middaghs toe, met haer nemende 1 of 2 van hare slaven, d'eene op haer hooft dragende een koperen vat dat vertint is, in de maniere van een kleyne emmer daer men water in haelt, waer in dat leyt een lang fijn hemd-rocxken van kattoen, met noch een schoon hemd, en een broecxken, en andere doecken van suyver en sacht lijnwaet, met noch een minerale sake ghenaemt *Rusma*, de welke gepulveriseert, en in 't water gelegt zijnde, en gemengt met levendige ongebluste kalck, sy appliqueren op alle de plaetsen daer sy 't hayr quyt willen zijn, 't welcke terstont uytvalt met het zweeten. Dit vat aldus voorsien en gestoffeert zijnde, wort also gedragen, overdekt zijnde met een fluweelen ofte karmesynen paviljoen, seer rijckelicken verciert, met silver en goude hangende quispels, d'andere slave, in dien der twee zijn, die draegt een schoon fijn tapijt, met een schoon porkussen. Ende gaen als dan met sodanige gereetschappen achter haer vrouwen, dewelcke boven haer kleederen dragen, en aengedaen hebben een fijn linnen hemd, 'twelk sy noemen *Barami*. Nu aldaer gekomen zijnde, doen sy 't tapijt nedersspreyden, en daer op ontkleeden sy haer, en leggen daer oock hare kleederen op, en juweelen, want haer cieraden selfs zijn alsulcx, dat sy wanneer sy in 't bad willen gaen, 't zy Turcksche of Christen vrouwen, op dat sylieden te beter malkanderen souden behagen, so vercieren en kleeden sy haer met haerlieder alderbeste kleederen, en juweelen die sy hebben. En na dat sy op 't tapijt ontkleet zijn, en in 't bad komen, 30 mael keeren sy 't vaeck omme, het onderste boven om te ghemackelicker daer op te sitten. En dan soo staen de slaven d'een aen d'eene zijde en d'ander aen d'ander zijde om haer lijf te wassen, en te vryven tot dat het genoeg is, daer na gaen sy rusten in een ander kamerken dat matelijcken warm is, binnen welken tijdt de slaven den een den anderen gaen wassen. Ende in deser manieren blijven sy in die warme kameren en bad-stoven, so lange het haerlieden goet dunkt, en gaen daer na haer kleeden, en leggen de hembden en het andere gereetschap, die sy mede gebracht hebben weder in 't voorschreven vat, en gaen achter hare vrouwen wederomme t'huyswaerts, nae datse betaelt hebben de meesterse van de bad-stoven, de selfde prijs die de mans betalen.

So veel aengaet de kleedinge van de Turcken, dunckt mijn noodeloos te schrijven/ overmits het een yghelijck genoegh bekent is / dat sy alle lange rocken dragen/ en daer onder een broecksken van Laecken of Fluweel / met geele kousen / gelijck de Papen Broecken zijn. Haer Hembden zijn van Kattoen Lywaet/dat daer meest gebrocht wort van Alcayro en Alexandrien, sy zijn oock seer reyn over haer lieeren. De Vrouwen gaen seer slecht over de straten / en ten waer sonder de menichte van Slaven en gesneden / die achter haer gaen / soo soudemen de rijcke uyt de arme aen haer kleederen niet kennen konnen.

Maer binnen haer huys gaen sy seer kostelijck / verciert met goude Laken-rocken/van Juweelen / en draghen meest al een ponjaert aen haer zijde / het welck sy doen om die oorsaeck die ick hier naer hope te schrijven / wanneer ick van den Grooten Turcks vrouwen sal vermanen. Sy gaen oock al vermomt / met swarte Lamphers voor haer aengesicht / waer door sy een yghelijck konnen kennen en niemant haer/ jae haer eygen man niet / indien 't door de Slaven niet waer/ en andere Litteeckens die voor haer ghedraghen worden. De Vrouwen zijn ghemeenlijck schoon/en blanck van koleur/niet veel bloosende/meest al swerte ooghen / kort van persoon / en seer witte handen / sy schilderen de Nagelen daer van met Vermeljoen, roode verwe. Oock heb ick een vrou sien in 't water werpen / en haer kousens uytgedaen zijnde / sagh ick / dat haer toonen en de platten van de voeten oock geschildert waren. Sy houden haer kinderen seer reyn / oock hare huysen / die meest met Tapijten of matten op de gront beleyt zijn / soo haest sy binnen de deuren komen/ wanneer sy uyt gewest hebben / so laten sy de Schoenen aen de deur staen/en gaen op haer Leersken / die sy daer alle draghen / van geel Leder gemaeckt. Binnen hare huysen hebben sy gene taeffereelen of schilderyen / 't zy van eenige dingen / dat op de aerde of inde Zee is / want sy daer groote sonde of maecken / maer haer muren van binnen zijn meest al beschreven met vergulde letters / of sy hangender Tapijten / die de macht hebben. De Turcken zijn groote Liefhebbers van Hoven en kruyden, en het moet een arm Man zijn / die niet een Hofken heeft. Sy hangen groot gelt aen vremde kruyden en Blommen, binnen Constantinopolen is een marckt/ der men niet dan blommen en kruyden verkoopt / die daer ghebrocht worden vande Swarte Zee of Mare Magiogre, en andere plaetsen/ soo Egypten als Judea.

Nu wil ick een weynigh met korte woorden verhalen van haer geloove / so veel als ick aldaer / van verscheyden Christenen, oock van sommige die Christum versaeckt hadden/heb konnen verstaen.

Eerstelijck gelooven sy in God Almachtigh, die Hemel en Aerde uyt niet geschapen heeft, met alles water in is.

Daer naer gelooven sy oock/ dat sy sullen vande de dooden opstaen, en van Godt gheoordeelt worden.

Mahometh houden sy voor een Propheet, den welcken sy segghen Godt uyt den Hemel gesonden heeft / om haer rechten en geboden te verminderen / overmits die te swaer waren t'onderhouden / en daerom heeft hy hen achter gelaten den Alcorain voor een Testament, 't welck / sy seggen / hen van Godt alsoo ghebodem was te doen/naer dat hy hen veel verscheyden saecken geopenbaert had / is hy van Godt wederom van dese werelt opgenomen.

Van Christus houden sy weynigh/of niet veel. Eerstelijck bekennen sy wel/dat hy een Propheet geweest is/ en oock gheboren van een Maget tot Bethlehem, dat hy

oock veel geprophiteert heeft/ en dat hy een Heyligh Man was / maer dat hy de Sone Godts sou zyn / is niet waer / so sy seggen/ noch oock dat hy aen 't Hout des Kuyces gestorven is / maer dat hy van Godt opgenomen is / ghelijck haer Propheet Mahometh, en wat God door Christum niet heeft willen volbrengen / dat heeft hy door Mahometh, volbracht.

Daerom doetmen de Turcken groot leet / alsmen segt dat Christus voor onse sonden aende Galghe des Kruys sou gehangen zijn/en gestorven/hier op seggen sy dat wy ons selden veel te kort doen / te gelooven / dat Godt sou toegelaten hebben / dat sulcken Propheet als Christus was/ sulcken schandelijcken doodt sou gheleden hebben. Een oprechten Turck is vierich in sijn gheloove/ en ick moet seggen / dat ick gesien heb/die in haren dienst heymelijck weenden / met half uuren lanck / en van herten haer Godt aenroepen / indien sy soo wel het recht geloof hadden/ als wy / ick denck daer sou geen viriger volk inde werelt wesen in haer gheloove. Als voor exempelen die men dagelijcks binnen Constantinopolen en andere plaetsen mach sien. My is van veel Christenen aldaer vertelt en hebbet oock voor mijn eygen oogen gesien/ dat verscheyde rijke Turcken alles verkocht hebben dat sy inde werelt hadden/ en 't gelt aen den armen ghegheven/ houdende slechts soo veel dat sy mochten gaen besoecken het Graf/daer haren Propheet Mahometh begraven is.

En soo haest sy 't selve Graf gesien hebben / steecken sy haer selven beyde de oogen uyt / seggende / dat sy genoegh gesien hebben in dese werelt / en op dat haer oogen niet meer souden sondighen / naer dat sy sulcken Heyligen saecke gesien hebben/ doen sy sulcks / en komen alsdan soo blindlingh tot Constantinopolen, wesende een reyse van meer dan 60 dagh-reysens langh vande plaetse daer Mahometh begraven leyt. Wederom tot Constantinopolen komende / op de plaetse daer sy woonen/ soo gaen sy lancks de straete om Godts wille broot eysschen / en nemen gheen ghelt/ en voor de deuren komende / soo singen sy een Liedeken ter eeren Mahomeths Graf, daer aen kentmen haer / dat sy het Graf van Mahometh besocht hebben / men kent haer oock aende kleederen / sy gaen schier ghekleet als de Lazarissen in Nederland, vergaeren ghemeenlijck 10 of 12 te samen / en gaen soo van deur tot deur al singende. Dit heb ick binnen Constantinopolen geen eens / maer wel twintigh mael ghesien/en heb het van veel Christenen voor de waerheyt hooren bevestigen.

Men siet oock in Constantinopolen, meest al de oude Turcken met boecken achter de straten gaen / en met een Pater-Noster inde hant / ghelijck de Rooms-gesinde. Wanneer sy de tijden vande dagen roepen (want daer gheen klocken zijn) soo staen sy op een vande Moskeen, dat is een lanck / smal en hoogh Thorenken, daermen rontom mach gaen als een Galderytjen, daer gaen sy om en roepen / Dat de Menschen haer tot God souden keeren, hem dancken, dat sy tot dien tijt gheleeft hadden, en bidden dat hy haer voorder wil bewaeren, dit roepen sy al singhende / en stoppen met beyde haer handen hare ooren / op dat de stem of woorden te beter boven van Godt souden gehoort worden.

Haer Priesters, die sy Hogi noemen / bekentmen niet uyt de andere Turcken, dan alleenlijck aen haer Turibant, dat is haer Hoet, die grooter en breeder is / dan de anderen.

Nu isser noch een andere soort van Turcken, die draghen alle groene Turibanden, die seggen te wesen / van 't Gheslacht van haren Propheet Mahometh. Want sy seggen dat hy daer deur den Heylighen Geest vrienden had / [illegible] voorston-

den

den maer niet en raeckten van vleesch en bloet/ dan alleen van vrientschaps wegen/ en daer door hebben sy noch den naem/ te wesen vrienden van Mahometh, dese hebben wonderlijcke groote Privilegien onder de Turcken, sy mogen al doen wat sy willen/ en niemant mach hen yet misdoen of misseggen/ 't zy Turck of Christen, men moet voor haer ghemeenlijck buygen/ wanneer sy u teghen komen. Die dese yet misseght met woorden/ verliest sijn tonge/ want haer woorden hebben geloove. Die de hant aen haer slaet/ of dreyght te slaen/ die moet sterven sonder ghenade/ soo dat sy werden gehouden als heyligen. Sy trouwen en mogen soo veel wijven nemen/ als sy willen/ en die weder laten gaen/ als 't haer goet dunckt. Sy mogen oock wijn drincken/ indien sy willen/ doch sy houden haer seer heyligh voor het volck/ maer als sy onder haer geselschap zijn/ zijn sy erger als de Monnicken en Papen. De Turcken selve/ sullen seggen tegens de Christenen, wanneer sy sulck een sien komen/ wacht u voor dat volck, want sy zijn erger als de Duyvel.

De Turcken hebben twee vasten des Jaers/ de welcke sy heeten Beyram, d'eene begint in Meert, en duurt 21 dagen/ de andere begint in October, en duurt maer 3 dagen/ den lesten en d'eersten dagh van dese Beyrams, schietmen tot Constantinopolen al het groot geschut af/ en men viert alle avonden op hare Moskeen, dan sietmen de Turcken gaen besoecken haer Vrienden Graven/ en sitten daer op/ en weenen/ en besproeyen die met water.

Sy eten dan in den geheelen dag niet/ voor dat de Sterren inde lucht zijn/ dan hebben sy haer ordinaris Visch en Vleesch. Sy maecken gheen onderschept tuschen Visch en Vleesch, dan alleen mogen sy gheen Verckens-Vleesch of Wijn nutten/ ghelijck ick verhaelt heb.

Men seyt dat gheduurende dese Beyram, sy hen meest onthouwen by haer vrouwen te slapen/ dan ick weet het niet voorseecker/ maer heb het van sommighe Christenen voor de waerheyt verstaen/ dit is soo veel/ als haer geloove aengaet.

Nu vind ick goet een weynigh te verhalen van des Grooten Turcks huysghesin/ en d'ordere in sijn Palleys, voor so veel als ick in mijn tijt daer zijnde/ gehoort en ghesien heb/ binnen Constantinopolen.

DECEMBER.

Den teghenwoordighen Grooten Turck is ghenaemt Sultan Amirath, den derden van dien naem/ is de Soon van Sultan Solyman Selim, die Sone was van Sultan Solyman, * het is een Man kort van persoon/ schoon van aengesicht/ en heeft een langhen blonden baert/ die schier tot aen sijn middel komt. Drymael heb ick hem ghesien/ eens/ toe hy ter jacht ginck/ andermael/ dat hy ginck besoecken het Graf van sijn Vader/ de derdemael/ doen hy in een Galleye lancks de Canael ginck Speelevaren. De eerstemael/ dat ick hem sagh uytrijden ter Jacht/ was den 16 December des achtermiddaghs een uur/ sijn ghevolgh mocht ontrent wesen/ van 12 of 13 duysent Paerden/ daer op waren gheseten/ die helft Genitsers, de andere helft Spahis, daer naer volghden ontrent de 300 Chiaussen, dat zijn die/ die hy als Herauten of Ambassadeurs uyt sent/ om tribuyt te eysschen/ daer naer volghde den Grooten Visier Bassa, nu ghenaemt Sperhat, den welcken reet met noch de 3 andere Bassas nu ghenaemt Sigal Elli Bassa de tweede/ en regheert de Zee/ of is also veel als Admirael,

* Het Ottomannische geslacht is uytgestorven, in 't Jaer 640. en in die plaets verkooren, *Sultan Abraham*.

rael, den derden was Mahomet Bassa, en is Cancelier, den vierden was Hieder Bassa en is Tresorier.

Achter dese quamen ontrent 100 Paerden/ waer op saten alle Stomme ghesneden diemen noemt Aga Mutto, die seer kostelijck waren / naer dese quamen ontrent de 60 Dwergen ghereden / al kostelijck uytghedost. Daer naer den Grooten Turck op een wit Paert rijdende neffens hem den Cappi Aga aen de rechterhandt / en aen de slinckerhant den Bostongi Aga, 't welck waren sijn Kamerlingen, die over weder zijden / met goude ketenkens het Paerdt recht hielden gaen / sonder datter noch aen alle beyde zijden 16 Mannen gingen/ al in Goudt Laecken-rocken om 't selve het springen te beletten. Achter hun quamen geleydt 122 hant-paerden / van verscheyden slagh/ met prachtige Formiduren verciert/ de kleederen / die daer op lagen / met kostelijcke ghesteenten beset / daer niemandt op sat / maer elck Paert had 2 Swarte Mooren die het leyden. Daer naer volghden 5 of 6 tamme Leeuwen, die met goude kettens geleyt wierde/ en doen de Jacht-honden met sijn Boge om te schieten / so dat alles in order ginck.

Alsoo gingen sy buyten Jagen aen de soete Wateren, daer een schoone Warande staet/ daer alderley wreeht gedierte in woont/gelegen ontrent 3 Italiaensche mijlen van Constantinopolen.

In sulcken ordre als hy uytgereden is / komt hy oock wederom in / behalven dat hy doet voor hem dragen/ al 't geen hy gejaeght heeft.

IANUARIUS 1592.

Den 4 January 1592, sagh ick hem naer sijn Vaders Graf komen/ doch hy had over de 500 persoonen niet by hem/ alleenlijk de stomme Agaen en de Dwergen/met sommighe andere Heeren. Den 18 dito / sagh ick hem in een Galley, slechts met 2 persoonen by hem / dat waren de 2 Kamerlingen, maer daer waren rontom de Galley meer dan 400 kleene boothens/ die al vol van sijn volk waren/ en hem naer royden. In den Galley waren 200 slaven / al in root fluweele Rocken, die hem royden / de Galley was rontom met goude Laken behanghen / en voor op de Galley stondt een Leeuw van fijn gout gemaeckt/ diemen op en af kan nemen / ick heb hooren segghen dat dien Leeuw meer woegh dan 300 pont in goudt/ dese was hem van den Persiaen tot een pant geschoncken/ doen hy peys maeckte. De Slaven moesten al staende roeyen/ dan waren al Christenen, maer hebben beter dagen dan de Turcken selve/ want dese Slaven anders niet deden als daer op wachten wanneer den Grooten Turk wilde op 't water uyt speelen varen.

Dan brenght mense op de Galley, en worden daer vast op gheketent/ en wanneer de Keyser wederom in sijn Palleys is / soo slaetmen hen de kettenen af / en moghen gaen/ waer sy willen.

Men seght/ dat hy heeft 72 getrouwde Vrouwen, behalven de Concubijnen, of bysitten/ die men noemt Sultane Amuratis, by de welcke hy heeft 32 of 33 kinderen / maer niet meer dan 7 knechtkens/ waer van d'oudtsten is geheeten Mahometh, en is nu 24 jaren oudt/den tweeden is genaemt Solyman, en is oud 15 jaren of daer ontrent/ de andere heb ick niet hooren noemen. Den oudtsten Soon heeft hy gewonnen by een van de 72 Vrouwen/ de welck was eerst een Christen uyt Albanien, maer om haer schoonheydt, werdt sy voor een Slave tot een present/ aen den Keyser ghebracht/

bracht/hy wan by haer de 2 voorschreven Sonen en een Dochter.
Sy mach nu ontrent wesen inde 40 Jaren / en den Grooten Turck 46 Jaren/ soo ick voorseecker verstaen heb / al dese Vrouwen houdt hy in sijn Palleys of Saraglio, en elck heeft sijn kamerken bysonder / soo dat sy malkanderen niet sien noch spreecken konnen.
Sy zijn alle wel bewaert van ghesneden of ghelubde Agaên, op dat sy met een ander niet te doen souden hebben / wanneer den Keyser eenighe van de selve Vrouwen beslapen wil / soo gaet hy van kamer tot kamer / en die hem aenstaet daer laet hy een snupt-doeck vallen inde kamer / sonder dat hy yet teghens haer spreeckt/ en gaet soo wech. Dan komt de Caja Aga, dat is de Gouvernante over al den Turks Vrouwenbewaerders, dit is een oude Vrou. Dewelck de Vrouwe die den snupt-doek heeft leyt in een Bat, dat oock inde Saraglio staet/en hout haer daer 2 of dry uren haer wassende met alderley kostelijcke en wel rieckende wateren. Dat ghedaen zijnde / wort sy in des Keysers kamer door een venster / dat in sijn koetse komt / ghebrocht/ en dwers aen des Keysers Voet-eynde geleydt / dan komen naer ouder ghewoonte de Speelluyden die speelen en singhen ontrent een half uur voor des Keysers kamer, insghelijk 's morghens oock als de Son opgaet / dat ghedaen sijnde / gaet de Vrouwe weder wech door het selve venster / en indien hy lust heeft/ eenighe van zijn Concubinen by hem te hebben / die hy oock met meenichte hout / kan haer ontbieden.

Al dit en kan ick niet segghen/ metter waerheyt gesien te hebben/alsoo het onmogheliick souw weesen / want het is de Doot / dat eenighe Turcke of Christenen, die niet in 't Palleys woonen/souden/seggen dat sy een van des Keysers Vrouwen gesien hadden;maer't geene ick schrijve/is dat ick van verscheyden Agaên die de Vrouwen bewaren/ heb hooren seggen / aende Tafel vanden Ambassadeur van sijn Keyserlijcke Majesteyt van Duytslant, dewelke/ als sy daer quamen Eten / veele dingen vertelden/ die weerdig souden zijn om te schrijven / maer te wijtluftig voor den Schrijver en sommighe Lesers; dan heb goet gevonden eenige principale puncten te noteeren/ als hoe de Keyser sijn eerste Huysvrouw, daer hy sijn outste Soon by heeft / in een verseeckerde ghevanckenis dede leggen/alleenlijck om dat sy haer beklaegt had aen haer Soon dat den Keyser haer niet meer lief en had/en in 14 Jaer by haer niet ghestapen had/soo dat /doen den Sone dat hoorde/en den Vader daer van schreef wert sy terstont inde Gevanckenis ghewórpen / daer sy by de 5 maenden in sat. Maer door veel biddens vande Sone en andere / ten lesten uytquam en in haer ouden staet ghestelt / en Regeert nu neffens den Keyser.

Ick sal ook verhalen/hoe den Keyser, wanneer hy de brieven van sijn Soon kreeg/ ten selven tijden / twee Ambassadeurs of Chioussen aen hem sont / om hem aen te seggen/dat hy hem met sijn Moeder niet moeyen soude/ook dat hy dagelijk te veel gelts voorbracht/dat den selve Sone den geene die de bootschap van wegen sijn Vader aen hem dede / terstont 't hooft af dede slaen / en sont de selve met den ander Ambassadeur naer sijn Vader tot antwoorde/alle't welck seer wel te glooven is/want men seyt te Constantinopolen, datter noyt wreeder Turck was / als desen Sone soo tegens de Turcken als Christenen en Joden, alles dat ick schrijve is ghesehiedt doe ick binnen Constantinopolen was / en een yder daer van wiste te spreecken.

Ins-

oock veel geprophiteert heeft/ en dat hy een Heyligh Man was / maer dat hy de Sone Godts sou zijn / is niet waer / so sy seggen/ noch oock dat hy aen 't Hout des Kuyces gestorven is / maer dat hy van Godt opgenomen is / ghelijck haer Propheet Mahometh, en wat God door Christum niet heeft willen volbrengen / dat heeft hy door Mahometh, volbracht.

Daerom doetmen de Turcken groot leet / alsmen segt dat Christus voor onse sonden aende Galghe des Kruys sou gehangen zijn/en gestorven/hier op seggen sy dat wy ons selden veel te kort doen / te glooven / dat Godt sou toegelaten hebben / dat sulcken Propheet als Christus was/ sulcken schandelijcken doodt sou gheleden hebben. Een oprechten Turck is vierich in sijn gheloove/ en ick moet seggen / dat ick gesien heb/die in haren dienst heymelijck weenden / met half uuren lanck / en van herten haer Godt aenroepen / indien sy soo wel het recht geloof hadden/ als wy / ick denck daer sou geen vieriger volk inde werelt wesen in haer gheloove. Als voor exempelen die men dagelijcks binnen Constantinopolen en andere plaetsen mach sien. My is van veel Christenen aldaer vertelt en hebbet oock voor mijn eygen oogen gesien/ dat verscheyde rijke Turcken alles verkocht hebben dat sy inde werelt hadden/ en 't gelt aen den armen ghegheven/ houdende slechts soo veel dat sy mochten gaen besoecken het Graf/daer haren Propheet Mahometh begraven is.

En soo haest sy 't selve Graf gesien hebben / steecken sy haer selven beyde de oogen uyt / seggende / dat sy genoegh gesien hebben in dese werelt / en op dat haer oogen niet meer souden sondighen / naer dat sy sulcken Heyligen saecke gesien hebben/ doen sy sulcks / en komen alsdan soo blindlingh tot Constantinopolen, wesende een reyse van meer dan 60 dagh-reysens langh vande plaetse daer Mahometh begraven leyt. Wederom tot Constantinopolen komende / op de plaetse daer sy woonen/ soo gaen sy lancks de straete om Godts wille broot eyschen / en nemen gheen ghelt/ en voor de deuren komende / soo singen sy een Liedeken ter eeren Mahomeths Graf, daer aen kentmen haer / dat sy het Graf van Mahometh besocht hebben / men kent haer oock aende kleederen / sy gaen schier ghekleet als de Lazarissen in Nederland, vergaeren ghemeenlijck 10 of 12 te samen / en gaen soo van deur tot deur al singende. Dit heb ick binnen Constantinopolen geen eens / maer wel twintigh mael ghesien/en heb het van veel Christenen voor de waerheyt hooren bevestigen.

Men siet oock in Constantinopolen, meest al de oude Turcken met boecken achter de straten gaen / en met een Pater-Noster inde hant / ghelijck de Rooms-gesinde. Wanneer sy de tijden vande dagen roepen (want daer gheen klocken zijn) soo staen sy op een van de Moskeen, dat is een lanck / smal en hoogh Thorenken, daermen rontom mach gaen als een Galderytjen, daer gaen sy om en roepen / Dat de Menschen haer tot God souden keeren, hem dancken, dat sy tot dien tijt gheleeft hadden, en bidden dat hy haer voorder wil bewaeren, dit roepen sy al singhende / en stoppen met beyde haer handen hare ooren / op dat de stem of woorden te beter boven van Godt souden gehoort worden.

Haer Priesters, die sy Hogi noemen / bekentmen niet uyt de andere Turcken, dan alleenlijck aen haer Turibant, dat is haer Hoet, die grooter en breeder is / dan de anderen.

Nu isser noch een andere soort van Turcken, die draghen alle groene Turibanden, die seggen te wesen / van 't Gheslacht van haren Propheet Mahometh. Want sy seggen dat hy daer deur den Heylighen Geest Vrienden had / [illegible] voorstonden

den maer niet en raeckten van vleesch en bloet/ dan alleen van vrientschaps wegen/ en daer door hebben sy noch den naem/ te wesen vrienden van Mahometh, dese hebben wonderlijcke groote Privilegien onder de Turcken, sy mogen al doen wat sy willen/ en niemant mach hen yet misdoen of misseggen/ 't zy Turck of Christen, men moet voor haer ghemeenlijck buygen/ wanneer sy u teghen komen. Die dese yet misseght met woorden/ verliest sijn tonge/ want haer woorden hebben geloove. Die de hant aen haer slaet/ of dreyght te slaen/ die moet sterven sonder ghenade/ soo dat sy werden gehouden als heyligen. Sy trouwen en mogen soo veel wijven nemen/ als sy willen/ en die weder laten gaen/ als 't haer goet dunckt. Sy mogen oock wijn drincken/ indien sy willen/ doch sy houden haer seer heyligh voor het volck/ maer als sy onder haer geselschap zijn/ zijn sy erger als de Monnicken en Papen. De Turcken selve/ sullen seggen tegens de Christenen, wanneer sy sulck een sien komen/ wacht u voor dat volck, want sy zijn erger als de Duyvel.

De Turcken hebben twee vasten des Jaers/ de welcke sy heeten Beyram, d'eene begint in Meert, en duurt 21 dagen/ de andere begint in October, en duurt maer 3 dagen/ den lesten en d'eersten dagh van dese Beyrams, schietmen tot Constantinopolen al het groot geschut af/ en men viert alle avonden op hare Moskeen, dan sietmen de Turcken gaen besoecken haer Vrienden Graven/ en sitten daer op/ en weenen/ en besproeyen die met water.

Sy eten dan in den geheelen dag niet/ voor dat de Sterren inde lucht zijn/ dan hebben sy haer ordinaris Visch en Vleesch. Sy maecken gheen onderschept tuschen Visch en Vleesch, dan alleen mogen sy gheen Verckens-Vleesch, of Wijn nutten/ ghelijck ick verhaelt heb.

Men seyt dat gheduurende dese Beyram, sy hen meest onthouwen by haer vrouwen te slapen/ dan ick weet het niet voorseecker/ maer heb het van sommighe Christenen voor de waerheyt verstaen/ dit is soo veel/ als haer geloove aengaet.

Nu vind ick goet een weynigh te verhalen van des Grooten Turcks huysghesin/ en d'ordere in sijn Palleys, voor so veel als ick in mijn tijt daer zijnde/ gehoort en ghesien heb/ binnen Constantinopolen.

DECEMBER.

Den teghenwoordighen Grooten Turck is ghenaemt Sultan Amirath, den derden van dien naem/ is de Soon van Sultan Solyman Selim, die Sone was van Sultan Solyman, * het is een Man kort van persoon/ schoon van aengesicht/ en heeft een langhen blonden baert/ die schier tot aen sijn middel komt. Drymael heb ick hem ghesien/ eens/ toe hy ter jacht ginck/ andermael/ dat hy ginck besoecken het Graf van sijn Vader/ de derdemael/ doen hy in een Galleye lancks de Canael ginck Speelevaren. De eerstemael/ dat ick hem sagh uytrijden ter Jacht/ was den 16 December des achtermiddaghs een uur/ sijn ghevolgh mocht ontrent wesen/ van 12 of 13 duysent Paerden/ daer op waren gheseten/ die helft Genitsers, de andere helft Spahis, daer naer volghden ontrent de 300 Chiaussen, dat zijn die/ die hy als Herauten of Ambassadeurs uyt sent/ om tribuyt te eysschen/ daer naer volghde den Grooten Visier Bassa, nu ghenaemt Sperhat, den welcken reet met noch de 3 andere Bassas nu ghenaemt Sigal Elli Bassa de tweede/ en regheert de Zee/ of is also veel als Admirael,

* Het *Ottomannische geslacht* is uytgestorven, in 't Jaer 640. en in die plaets verkooren, *Sultan Abraham*.

Insgelijk is ook bekent genoeg/dat den selven Sone/eer hy upt het Palleys in sijn regiment ginck / in tegenwoordigheyt van sijn Vader, sijn Grootmoeder doorstack/ te weten/ sijns Vaders Moeder, alleenlijck om een Slavin/die hem ghegeven was/ en deur persuagie van sijn Grootmoeder, had sijn Vader die beslapen / soo dat doen hy sagh / dat hy 't aen den Vader niet wreken konde / doorstack met een Ponjaert sijn Grootmoeder.

So dat de Christenen aldaer seer te vreesen sullen hebben / wanneer hy tot het rijck sal komen/ en dat den Vader overleden sal zijn. Dese die nu Keyser is / is seer vriendelijck teghens alle natien / hy komt node tot eenighe oorloghen / ten zy van noots weghen / en deur den Bassas daer toe gheperst wort / het is hem ghenoegh/ alsmen hem sijn tributen ten behoorlijcken tijdt opbrenght / waer meede hy hem wel verghenoeght. Hy moeydt hem schier nerghens meede / als met zijn vrouwen / en eens ter weeck / of in 14 dagen / audientie te gheven / aende vier Bassas; de welck hy ontbiet als 't te pas komt / om te weten / wat sy in sijn rijk al uptrichten Deselve Bassas zijn als 4 Koninghen, en alle saecken vande Keysers rijck bestaet in haer handen / nochtans en maeckt hy gheen werck van haer / want wanneer hy haer ontbiedt om raport te doen / soo komen sy / en staen verre van hem / een yder verhaelt wat hy sint hy de lestemael by den Keyser was / ghedaen heeft/ daer naer watmen behoorde te doen / in sulck en sulcke Landen / en oock de tijdinghen / die sy verstaen hebben door brieven of andersins / 't zy upt Persien, Indien, Spangjen, Italien, Hongaryen, Duytslandt en andere landen. Wanneer sy alles ghesept hebben / so swijght hy al stil / en spreeckt tegen haer niet / maer gaet wegh / en sent haer een dagh of twee daer na / so het hem goet dunckt / een van sijn stommen / die hen alles by gheschrift overgeven / wat sy te doen hebben / in sulcken saken als sy sijn Majesteyt, door ghehouden hebben.

De 4 boven geschreven Bassas sitten vier dagen ter weeck in 't Raethuys of Divan so sy dat noemen/ op sijn Turcks. Welcke Divan staet in des Grooten Turks Palleys, en is een kleyn kamerken/al met goude laken behangē/ en daer sitten de voornoemde Bassas op groote roode fluweele kussens/ met de beenen als de kleermakers/ hier in Nederlant, kruyswijs over malkanderē/en geven daer audientie die haer van doē hebbē/en als ymant daer in komt/so seggen sy/ dattmen luyde moet roepē / dat doen sy / overmidts in de selve Raetkamer een kleyn kamerken staet boven haer hoofden/ daer sy sitten/waer den Grooten Turck somtijts komt luysteren / wat sy in 't Raedhuys al spreecken/of doen/en of sy een ygelijck audientie of gehoor gheven.

Wanneer hy eenige van dese 4 Bassas in gebreken vint van yet misdaen te hebben / so sent hy hen met drie of vier Chausen Agaēn een gouden kop / ghesegelt met sijn segel / en wanneer de selve Bassas dat sien / moeten terstont dat uptdrincken en worden alsoo vergheven / dit doet hy menichmael / en is gheschiet by mijn tijt wesende te Constantinopolen, aen Bassa, die Admirael was van de Zee.

Als desen Keyser sal komen te sterven / so sal sijn Soon Mahometh het rijck aenvaerden / in dien manieren als Ick nu sal verhaelen. Wanneer sijn Vader siek is/ so wort het seer stil gehouden/om of hy quam te sterven. Want indien 't de Genitsers en Spahijs, quamen te weten / dat den Keyser doot waer / en datter gheen anderen in sijn plaetse waer / souden sy vry zijn/ ghelijck voor Exempel, tot Romen, wanneer den Paus doodt is/ het welck sy heten Facatio sedis, so machmen daer alle quaet doen / dootslaen/ steelen/ roven/ en andere schelmeryen.

Ia

Ja indien de Borghers haer winckels niet ghesloten hielden / soudemen mogen daer in komen de sebige beroven/ want wanneer den [illegible]s sterft/ zoo sterven alle rechten en Justitien / tot datter een ander is. Insghelijcks soudet noch toegaen te Constantinopolen en erger; want als daer maer vermoeden is onder de Genitsers dat den Keyser sieck is/ zijn sy zo moetwilligh datter niet een Christen oft Turck met vreden langhs de straet mach gaen/ en men houdt de huysen al gesloten/ daerom wort het zo stil gehouden/ sijn eygen huysvrouw mach het selver niet weten/ want daer zijn vier personnen maer in 't hof die 't weten / dat zijn de twee Kamerlingen, den Doctor, en den Grooten Bassa, en of hy sieck of gesont is / zo wordt sijn eten even wel ghekoockt en in sijn kamer gedragen/ al of hy gesont waer; 't welck alles gheschiet om dat niemant 't selve sou mercken.

Indien hy sterft / zo sent terstont inder nacht den Grooten Bassa acht Galleyen nae de Swarte See; met twee Chaousen of Ambassadeurs naer den de Soon/ dat hy terstont kome/ den welcke niemmermeer mist den vierdendagh in 't Palleys te wesen/ en komter heymelijck onbekent deur een poorte daer in/ des morghens vroegh / vertoont hy hem selven/ om-gort met sijn Vaders Swaert/ en roept overluyt : Mijn Vader, noemende hem metten name / is overleden, en ick als sijn oudsten Soon en Keyser, Leve; alsdan weetmen eerst dat den Keyser doot is/ zoo haest hy dat ghedaen heeft/ gaet hy in een groote zale en onbiedt dan alle sijn broederen by hem / en heeft daer sijn Hogi of Priester by hem/ die begint te lesen seeckere puncten uyt haren Alcoram, dat om het rijck te houden in eendrachtigheydt by malkanderen, haren Propheet Mahometh geboden heeft, dat sy allen moeten den doot sterven, overmits haren Vader overleden is, en de Outsten Sone in 't Rijck succedeert. Dit gedaen zijnde komt hy haer omhelsen/ biddende haer gewillig de geboden van haren Propheet Mahometh te willen onderhouden/ niet twijffelende of sy sullen daer deur het eeuwigh leven hebben/ en seyt haer zoo Adieu/ en gaet in een ander kamerken ter syden.

Terwijl hy wech gaet / komen van achter de Tapijten zoo veel Beuls als daer kinderen zijn/ en verworgen deselve daer inde kamer.

Dat gedaen zijnde/ worden sy overdeckt met een Tapijt / tot dat den outsten Soon wederom komt / die deselve ontdeckt/ en met sijn voet aenroert / of sy doot zijn of niet.

Dit alles ghedaen zijnde / wordense des selven daeghs noch met haer Vader begraven / den Vader wordt voorghedraghen vande vier Bassas, en de kinderen elck in een kiste bysonder worden achter hem ghedraghen/ in een nieuwe Kerck of Capelle/ die daer toeghemaeckt wordt / by elcken Keyser eer sy komen te sterven / en blijven zoo boven de aerde staen / kostelijck ghebalsemt / in een loode kiste met gout laecken behangen / en haer Turbanden die sy ghedragen hebben/ op haer hoofden/ zijn boven aende kist vast ghemaeckt / indien maniere hannen noch huyden ten daghe / binnen Constantinopolen alle de Turcksche Keysers sten staen / met haer kinderen / die daer gestorven zijn / elck in een Capelle bysonder. Dit alles volbrocht zijnde / doet den Nieuwen Keyser voor hem komen alle sijn Vaders vrouwen/ en geeft haer te kennen/ dat haer man overleden is / en bid dat sy willen in eenigheydt met malkanderen leven/ en haer eerbaerlijck houden/ voorts doet die buyten sijn Palleys in een ander Palleys, daer sy wel bewaert worden / dat gheen mans by haer komen/ en worden allenskens heymelijck vergheven/ van den outsten Soltane, dat is des Nieuwen Keysers Moeder/ blijft in sijn Palleys by hem / tot dat sy sterft; dit alles gheschiedt zijnde/

naer huys toe. Maer sal eerst verklaren/hoe dat den Ambassadeur voer uyt speelen / naer de Swarte See, en alsoo ick in sijn huys was door sijn Gratie en Faveur, gingh ick allesins mede buyten rijden of varen om te sien.

Op den 4 Ianuary 1592. des morghens vroegh/ wesende seer stil en schoon weder / zijn wy met vijf of ses Booten of schuyten op de Turckse maniere speelen ghevaren naer de Swarte See (de welck van de Turk Caradenis genaemt wort) overmits daer sekere Duytsche Heeren gekomen waren/die geerne dese Zee wilden sien/om datmen daer soo veel af seght/ en daer een Calomne staet/ diemen seght vam Pompæo gheset te zijn/ wanneer hy docht al de werelt ghewonnen te hebben/ en siende noch sulcken Zee voor hem/ docht hy datter geen werelt meer was / en liet tot een teken daer dese Calomne setten. Dan also de Zee noch een weynigh ontstelt was / dorsten wy niet uyt den mondt loopen/ maer gingen aen de zijde van Asia op 't Landt.

In sekeren Boomgaert/ daer bleven wy den gheelen nacht slapen/ onder de boomen; dan wy hadden weynig rust; want ick denke dat dien nacht ontrent ons quamen meer dan hondert wolven/ die maekten sulken getier met bassen en huylen/ dat niemant konde rusten. Ja ten waer datter sommige geen roers mede genomen hadden/ sy souden ons altemael verniell hebben: want sy quamen met sulcken menigte op ons aen/ dat al waren wy 40 mannen sterk/ noch waren wy verveert/ daer warender 2 geschooten/die wy sagē leggen/wanneer den dag aenquam/en also 't schoon weer was/ en wy sagen dat de zee kalm was/ gingen wy inde schuyten/en werden geroyt tot aen de voorseyde Calomne, die 1 mijl van lant in zee staet / op een rotz/ de selve Calomne is van witte marmor,en kostelik gesneden/daer is ook op geschreven/ maer also de letters uytgegaen zijn/van 't in-eten van de zee/zijn die onmogelijk om te lesen; Ick sette daer op mijn naem/ om dat ick het selve oock andere sagh doen.

Van daer gingen wy naer den Fano dat is Lanteerne, daer men alle nacht vyer in maekt/op dat de Schepen/die van daer komen/by nacht het Canael te beter zouden konnen vinden/welke Lanteerne staet op de zijde van Europa, op een hoogen toorn/en is so groot/datter 10 mannen mogen in staen/so ons den Toornwachter verklaerde/ en doen wy op de zijde van Europa ons noenmael gehouden hadden, gingen wy naer Constantinopolen in de booten/ en quamen aldaer ontrent des avonts/ten 8 uuren.

Des anderen daeghs/wesende den 6 Ianuary voeren wy speelen om Calcidonia te sien/'t welk leyt 10 Italiaensche mijlen van Constantinopolen, inde witte zee in Asia, en namen eten en drincken met ons/ en hielden in de stadt Calcidonia ons middaghmael. Het is al vervallen/en 't meeste datmen daer siet/zijn de vesten of wallen/'t is machtigh groot geweest/so men aen de wallen kan bemerken; dan door 't opkomen van Constantinopolen, is dat so onder gebleven/en leyt als Troyen wilt en woest/so datter niemant in woont/ waer over wy daer niet langer wilden blijven/ dan keerden met de booten wederom/ en gingen naer de Schutterye oock in Asia, maer recht onder Constantinopolen daer zagen wy sommige van des Groten Turks Speelhoven, die seer kostelijk waren/ook de Karavasarai, dat is Herberge voor alle vremdelingen/ die daer willen komen logeeren/ en hebben eten en drincken 10 dagen lang/en kostelijke spijse/als Capoenen, Patrijsen en wat sy willen/sonder yet daer voor te betalen.

Dit huys heeft laten maken den Grooten Turcks Vrouwe of eerste Vrouw, het heeft gekost meer dan 400 duysent kroonen, en sy geeft 150 duysent kroonen voor het eten van de vremdelingen / het is waerdigh om te sien / wat een stuck wercks datter is / ghemaeckt van Marmor en met loot boven overdeckt; in dit huys konnen

staen

staen 3000 Paerden / en soo veel Mannen logeeren sy; somma / wy bleven in Asia tot den 10 Januarp / rijdende alle daghen uyt om te sien / wat vreemdigheden dat daer waren / die te langh souden vallen om te verhalen.

Den 10 dito / zijn wy wederom tot Constantinopolen gekomen.

I N - W E R P.

Het Leven en Manieren der Turcken, door een Christen-Slaef beschreven.

DOor de tweedracht ende oorlogh der Princen is 't geschiet dat Bartholomeus Georgieviz Peregrinus van de Turck gevanghen is / van al zijn goet berooft / met ketens gebonden door die quade plaetsen van Thracia ende Asia, als een beest van stadt tot stadt / ende straet tot straet te koop is omgevoert: sevenmael is hy tot zware ende menigerleye lantwerk verkocht / is gedrongen onder het Turcksche ende boersche gebiet / in honger en dorst / in koude ende hitte naeckt onder den blauwen Hemel te slapen / Beesten te hoeden / bouwerck te doen / op de peerden te sien / ende de krijghs-handel te leeren. Daer na als hy vloot / van Ackers / velt-kruyden / ende bittere wortelen met weynigh zouts toegemaeckt levende / in de woestijne / die waghen-steernt zijn leydts-man zijnde / dwalende / heeft onder de wreede dieren geconverseert. Eyndlijcken heeft hy 't onderlegt met balcken met touwen t'samen gebonden zijnde / over de zee Hellespontum te varen: maer wederom gevangen zijnde / is tot zijn Heere weder-ghebracht / is aen handen ende voeten gebonden / op de aerde geworpen / ende met stocken deerlijcken geslagen / ende eyndelijck tot de mensche-koopers te koop gebracht: also dat hy de tijdt van derthien Jaren in tegenspoedt levende onder 't gebiedt der Turcken alle elende / vervolginge ende verdruckinge om het Christen Geloof geleden heeft. Als hy niet door Thraciam soo groote Tyrannye konde ontvlieden / soo is hy op een ander wech / te weten / nae 't Zuyden door de woestijnen ende periculeuse plaetsen van Caramonia ende Syria vliedende in 't Heyligh Landt te Jerusalem gekomen. Daer van daen is hy over een jaer / als van de dooden (door Godts genade) verwecket zijnde / tot sijn Broeders de Christenen gekomen / een seker bode zijnde van die straffen: op dat zy weerdighe boete van hare sonden ende dwalinghen souden doen / op dat haer oock die straffen niet mochten overkomen.

Van de Oorspronck, Aert, ende Regeeringe der Turcken.

PLinius ende Pompejus Mela stellen de Turcken onder die volckeren / welck men Scythicas noemt / aen de Noortsche kant van den berg Caucasi, van welcke berg

inde Cronijcke Carionis staet ghe schreven. Door dese nauwe passagie Caucasi zijn van de Turcken upt het Noort ghekomen in Asiam. Sy hebben door grooten Oorlogh het Koninckrijck der Persen inghekreghen. In dat Rijck hebben sy / de oude Wetten te niete ghedaen / een nieuwe forme van regheeringhe inghestelt. Babylon hebben sy voor de Hooftstadt ghehouden / welcke sy haeren grootsten Prince Calypha gegeven hebben / by dewelcke de grootste macht des Religions ende ghebiets is ghe weest: ende sy hebben by Calyphe Seriphen ghevoeght / die welcke als Calypha doot was / hem inde regeeringe gevoegt is. De Provintien hebben sy onder de Stadthouderen ghedeelt / welcke sy Soudanen ghenoemt hebben. Calypha betekent een generael Heer: Seriphes een Prins / die welcke heeft een seker ende beschreven ghebiedt. Soudaen betekendt een Stadthouder. Dit is een hart / wreet / ende Tyrannisch volck / altijdt Oorlogende / goede wetten ende Constuymen uptroepende / den Ghevangenen harde jocken des slavernys opleggende / hare regeeringe poghende upt te breyden. Ende wat de Turcken voor een regeeringe hebben / gheven den naem ende de uptkomsten ghenoeghsaem te kennen. Want dat woordt Turca, een Turck beteeckent / een uptroeper. En wy bevinden metter daedt selfs / dat deel des Aertrijcx / dat welcke steden hadde vol van konsten / Gemeynten / ende andere verciercelen / alsoo van de Turck is uptgeroepdt / dat het nu een Barbarische eenigheyt is / sonder het licht des waren Religions / sonder wetten ende Ordinantie des levens. Ende al hoe wel de macht der Turcken is meer als twee hondert Jaer ouder als eenige andere Monarchie in de gantsche werelt / soo sullen wy nochtans niet meynen dat de waerdigheydt der Tyrannischer ende on-Christelijcker Turcken meerder is: want daer is geen waerdigheydt des ghebiets in de Barbarische Tyrannie / maer by die volckeren / onder welcken klincket dat woort des Hemelschen leere / ende van welcke andere disciplinen die Ghemeynte ende het ghemeyne leven noodigh zijnde worden onderhouden / daer floreren de Godlijcke wetten / daer begaet de deught prijs ende eere / daer worden de misdaders ghestraffet / daer mach een yeghelijck dat hy heeft / besitten ende bewaeren. Daer worden eerlijcke familien bewaert / ende met rechtvaerdighe Waepens beschuttet ende beschermt. Maer dese dinghen alle geschieden niet by den Turcken, die welcke haer vermakinge hebben in Steden ende Landen upt te roepen / te verderven / ende Tyrannye te oeffenen. Van welcke ick een exempel sal verhalen. Anno 1453 / heeft Mahometh de Prins der Turcken Constantinopolen te Water ende te Lande belegert / als nu syn Soldaten stormden / soo heeft hy staende op een kleyn bergsken daer by ghelegen / altijt met een schrickelijck gelupdt geroepen / ende de syne vermaent / dat sy doch manlijck souden strijden, by hem hebbende sekere rotten / de welcke den gheenen die weken / ende niet manlijck streden / doorstaeken. Als hy nu vier en vijftigh dagen de Stadt hadde belegert / soo heeft hy deselve na vele stormen / Justiniano de Velt-Heer binnen de Stadt gewondet zijnde / in-ghekreghen. De Stadt gewonnen zijnde / ende de Turcken door de Stadt heen grasseerende / hebben de gene die haer te maete quamen / ende de oude mannen / die haer inde huysen versteecken hadden de matronen / jonghe Dochters / ende kleyne kinders gedoodet. De Edele matroonen ende deernen hebben sy gheschendet / sy hebben in huysen ende Kercken roof gesocht / sy hebben gantsche drie dagen alderleye boosdaden bedreven / daer zijn in de poort 80 doode lichamen gevonden / waer onder de Keyser Constantinus Paleologus de laetste oock is ghevonden. Dusdanighe ende dierghelijcke exempelen souden

souden wy meer vinder / so wy hare feyten ende boosdaden weerdigh achten om beschreven te worden. Daerom so sullen wy daer van niet meer spreecken/die daer vermakinghe aen heeft te lesen/ mach daer andere History-schrijvers van lesen.

Van hare Kercken.

IN den eersten so hebben sy seer groote ende kostelijcke Kercken/in de welke ick geen beelden hebbe gesien/behalven datter dese woorden in geschreven waren op het Arabisch: *La, Illach, Ilelach, Machomet, Iresul, Allah, Tarcre, Bir, Pegamber, Hach*: Dat is te segghen: Daer en is geen meer als een Godt: Maer Mahometh is zijn Propheet; een Schepper ende gelijcke Propheten. Oft dese woorden: *Eila, Galib, Hellach*: dat is/ daer en is niet een soo sterck, als Godt.

Daer-en boven so zijnder seer vele brandende lampen met Olye/de Kerck is bewit/ de vloer is met matten bespreydt / en de Kerck is verciert met tapeet-werck. By de Kerck is een toorn seer hoogh/op welcke de Priester/als 't tijt is/ om te bidden/klimmet ende met luyder stemmen roepet; ende de vingers in de ooren stellende / repetieret dese navolghende woorden driemael: *Alach, Hecbbet*: dat is/ een ware eenigh Godt. Welcke roepen hoorende/ komen de Edel-luyden ende die ledigh zijn/ te samen / ende dat upten uyer. Daer nae die voorgenoemde Priester neer klimmende / biddet met haer / ende dat moet hy vijfmael in een etmael doen. Die nu tot het ghebedt komen/ die moeten hare handen/voeten ende schamelheyt eerst wasschen: daer na so sprengen sy driemael water op hare hoofden / segghende dese woorden: *Eenidu, Lillahi*: dat is/ eere zy mijn Godt. Daer nae de schoenen uyt getogen zijnde/ ende voor de deure des Tempels gelaten hebbende/ gaen sy binnen/sommige bloots-voets/ sommige schoonen schoenen aen hebbende/ met welke sy niet op d'aerde gaen. De Vrouwen komen nimmermeer by de mannen te samen/ maer elders op een sekere plaetse geheel verstooten van 't aensien ende gehoor der mannen: ende sy gaen oock selden te Kercken: als tot Paesch/ somwijlen op vrydaghen / ende sy bidden van negen uren des nachts tot twaelven toe/ te weten die halve nacht: ende in het bidden klappen sy hare lichamen met stedich te bewegen/ende luyde te roepen seer wonderlijck: seer dickwils de krachten verlooren hebbende/ vallen sy voor over op de aerde/ ende so yemant gevoelt / dat sy van die tijt af bevrucht is geworden/ so seyt sy datse door de genade des Heyligen Gheests is bevrucht: ende als sy ghebaert hebben / soo noemen sy de kinderen *Nefes Oglu*, dat is/ zielen, ofte Sonen des Heyligen Geestes Alsoo is 't my vertelt van hare maegden/ want ick het selfs niet gesien en heb/ overmits daer niet een man mach by wesen. Maer ick hebbe dickwils in de gebeden der mannen met mijn Heer geweest/ die dese maniere hebben. Onder het bidden leggen sy de hoeden niet af / maer sy roerense met het uyterste des vingers aen/ als oft sy se sullen oplichten/ dan vallen sy op de knien / ende soenen dickwils de aerde. Sy achten 't een groote misdaet te zijn/ soo een Christen in hare Kercke is: Want sy ghelooven dat de Tempel van de ongewasschene menschen (als sy segghen) ontreynight wordt: na dien de Christenen op hare maniere de afwasschingen niet dickwils gebruycken. Daer na klimt hare Priester op de preeckstoel / ende preeckt ontrent twee uren: als die reden gheeyndight is / soo klimmen daer twee kinders om hoogh / ende spreken hare ghebeden al singende / als sy gesongen hebben/ soo begint de Priester met het volck/schuddende het lichaem op de zijde / niet anders dan dese woorden sachtkens te singhen:

La, illah, ilellah, dat is/daer is geen meer als een Godt. Dat duurt van bekans een half ure. Maer dit gesangh ende dese predicatie ghefchieden niet alle dagen / maer in de Vaste ende op vierdaghen / als Donderdaeghs / van neghen uren des nachts tot twaelf toe. De Vrydagh wordt van sommige oock religieuselijcken ghevierd.

Van hare Vasten.

Sy houden oock de Vasten/en sy vasten 's Jaers een maent/en een week/maer niet altijt de selve maent: want so sy dit Jaer Ianuarium hebben gevastet/ so vasten sy 't Jaer daer na Februarium, ende also voort ; also dat sy in de loop van 12 jaren/ een Jaer ende 12 weeken God op-offeren. Als sy de Sterren sien/so mogen sy alles wel eten behalven dat verworght is / ende Swijnen-vleesch. Als sy de vasten hebben gehouden/so vieren sy Paesschen met een groote feest wel dry daghen/dan smeeren sy de nagels van handen ende voeten met een seeckere salve 't welk de nagels rootachtig maekt: met de materie bestrijken sy ook de voeten ende steerten der Peerdē. Dese kleur hout seer vast / en kan niet afgewassen of af gedroogt wordē. De vrouwen besmeeren niet alleen hare nagels met dese Olye/ maer oock hare handen ende voeten.

Van hare Besnijdenisse.

Sy ghebruycken de besnijdenisse niet den achten dagh / als de Ioden , maer als 't kint seven oft acht Jaren out is/ ende als 't spreecken kan : ende dit is dan haer dienst : om de woorden des bekentenissen / die voor de besnijdenisse ge-eyscht worden / soo wijst het kint op de woorden / die sy ghesegt hebben die in de Kercke ghe-schreven staen. Het kint wort daerom niet in de Kerck ghebracht / maer wort in 't huys sijns Ouders besneden. Ten eersten worden de Vrienden ghenodight tot een gastmaal : 't welck van leckere spijs wort bereydt van alle soorte van vleesch/ dat haer geoorloft is te eten / ende daer wort ghemeenlijck (als van de rijcke) een Os gheslacht/ in dese Os/ als hy ghevilt ende het inghewant daer uyt is/ wort een Schaep ghedaen / in 't Schaep een Hoen / ende in de Hoen een Ey ; welcke nu gheheel worden gebraden in de Sonne dies daeghs. Daer na als 't tijt is om Avontmael te eten / soo wort het kint voort ghebracht om besneden te worden / welckers voorhooft de Medecijn-meester ontdecket ende begrijpt het dubbelde vel met een scheerken : daer na seyt hy / op dat hy 't kint de vreese beneme / dat hy des anderen daeghs de besnijdenisse sal volbrengen / ende gaet alsoo wech: terstont hem veynsende oft hy wat vergeten hadde / dat tot de bereydinghe der besnijdenisse hoorde / soo snijt hy onversiens die voorhuyt af / wat souts ende andere materie op de wonde legghende : dan wordt het kindt Musulman , dat is / besneden ghenoemt : als sy besneden worden soo wort haer niet eerst een naem ghegheven/ maer als sy ghebooren worden. Daer na / het gastmael dry daghen duerende / soo wort de besnedene met een grooten pomp ghebracht: Als hy t' huys komt / so wort hy door de gasten heen ghelept / de welcke hem gheschencken geven : sommige zijde kleeren / sommige silvere bekers / sommighe gelt ofte Peerden / de Vrouwen geven hemden / neusdoecken ende diergelijcke dingen. Een yder geeft na sijn wille ende vermogen. De vrouwen worden niet besneden / maer alleen de voorghenoemde woorden bekennende / worden sy Musulman gemaeckt. Maer soo een Christum hem van sich selfs/Mahomet bekennende/besnijden laet/ 't welk veel gebeurt om het sware jock / ende last des tribuyts / soodanighe wort door de straten ende steghen des

Stadts

Stadts met een groote eere/ den Tromme slaende / ghevoert. Hem worden oock geschencken gegeven ende wort daer na van de tribuyt gevrypt. Ende de Griecken ende Armeniers laten haer oock om dese profijt besnijden. Soo daer een met gewelt besneden wort/ als die een Musulman geslagen/ gelastert ofte gevloeckt heeft ('t welk ick gesien hebbe dat het een Bisschop der Griecken gebeurt is) den selven wort niet gegeven: maer hy is vry van schattinge/gelijck andere Musulmannen.

Van hare Priesters.

DIe Priesters zijn weynigh ofte niet verscheyden van 't gemeene volck/ofte Heeren der Ceremonien (gelijck by ons de Bisschoppen) ende daer wort oock gheen geleertheyt van haer ge-eyscht: soo sy maer Alcoranum ende Mussaphum lesen konnen/ ende die oock uytlegghen konnen nae de text / die worden seer ervaren geacht: want hare dingen zijn in de Arabische spraeck van Mahometh naghelaten / om dat sy 't een misdaet achten te zijn/soo sy op de gemeene spraeck uytgeleyt zijnde souden geschreven worden. De hooge Priester wort van 't volck gekooren/ maer sy hebben hare gagie van de Koninck: sy hebben oock Wijven ende zijn gekleedet als een privaet persoon. Soo sy niet genoegh hebben aen hare stevendio / overmits de veelheyt der kinderen/ soo doen sy een hantwerck: ende worden over de Scholen ghestelt / ofte sy schrijven Boecken uyt. Ick hebbe by haer geen Boeckdruckers gesien/ maer sy maecken goet pampier. Sommige geneeren haer anders.

Van de Monnicken.

SY hebben oock verscheydene Monnicken ende insonder van dry Ordens. De eerste Orden en heeft niets eygen/gaen naeckt/ behalven dat de schamelheyt bedeckt is/ende des winters soo bedecken sy de rugge oock met vellen: de syde/handen / voeten ende hooft zijn niet bedeckt. Sy eysschen Aelmissen soo wel van Christenen als van Turcken Aahici, dat is/ om Godts wille. Dese etende een soorte van kruyt worden dul/ alsoo dat sy haer borst geheel doorwonden ende oock de armen/ende een fenijnigh kruyt aengesteken zijnde/ leggen sy op 't hooft/ borst/ ofte handt/ welcke sy niet afnemen so langh als 't asch is. Ick heb een ander Orden ghesien/ die in de schamelheyt doorgespleten zijnde een kooperen rinck van dry pont dragen/ om de kuysheyts wille. De derde Orden komt selden buyten/ maer blijven 's nachts ende daegs in de Kercken / hebbende hutkens in de hoecken des Tempels/ sy loopen sonder schoenen/ kleet / ende bloots hooft / niet dragende behalven een Camijs / veel dagen vastende/ bidden sy dat Godt haer toekomende dingen wil openbaren / den welcken die Koninck vraget als hy sal oorloghen.

Van de eerbiedigheyt welcke sy Mahomeths insettingen bewijsen.

SOlcken reverentie doen de Turcken de traditien Mahomets aen / dat sy niet alleen Godt niet vloecken ('t welck by ons niet geschiet) ja soo sy een bladt beschreven zijnde op de aerde vinden legghen / opghenomen ende dickwils gekust zijnde ende in een scheur des Wants ghelepdt zijnde bedeckent : sy segghen dat het sonde is/ soo de brieven/ in de welcke de naem Godes ende de Wet Mahomets ingeschreven worden/ met voeten souden vertreden worden. Ende niemandt derf een Christen, ofte een van andere Religie Alcoranum ofte andere schriften verkoopen / op dat sy verworpen zijnde / met voeten niet vertreden / oft met onreyne handen gheknenckt worden : anders souden sy aen de hals gestraft worden. Daerom soo doen sy hier in beter als wy.

Van haere Schoolen.

SY hebben ook plaetsen om te leeren ende Meesters so wel mannen als vrouwen/ de mannen leeren mannekens/ de vrouwen maegtkens in de Astronomie, Philosophie ende Poëterye. Onder het leeren roepende met luyder stemmen/ bewegen het lichaem op de zijd. Musijck na de konst en konnen sy niet/maer sy vingeren Carmina na de voorgeschrevene regels/ die soo luyden. Een yder Carmen moet 11 Syllaben hebben. Daerom soo heeft het my goet gedacht een exempel hier te stellen.

Verskens van hare Bethler gesproken.

Birechen bes on eiledum derdumi | *Tercheiledum zahmanumi gurdumi*
Iaradandan istemiscem jardumi | *Ne ileim ieniеme zum glunglumi.*

Dit zijn minnersche verskens van de Goddinne des liefdes, welckers uytlegginge van woordt tot woordt dit is.

Birchen, dat is/ uyt een *Bes*, vijve, *On*, thien, *Eiledum*, heb ick gemaeckt *Derdumi*, met mijn derschen.

Iaradandan, dat is/ van de schepper *Istemiscem*, heb ick begeert, *Iardumi*, hulp.

Tercheiledum, dat is / ick hebbe versuymt *Zahmanumi*, mijn Vaderlandts, *Gurdumi*, besichtinge.

Ne, dat is / wat *Ileim*, sal ick doen, *Ieniemezum*, ick kan niet overwinnen *Glunglumi*, mijn gemoedt.

Van de Houlijcks contract.

HAer houwelijck is sodanigh. Het hylick geschiet sonder eedt/sy nemen gantsch bloote vrysters/ en worden bykans gedwongen te koopen / op een contrarie manier/ als eertijdts by de Romeynen / daer een zwagher pleegh ghekocht te worden / geen snaer; De Bruydt heeft geen verciersel aen haer lichaem/ 't welck sy niet van hare behoude Ouders moet weder koopen. Godtloose manieren oft ontijdigheydt maeckt by haer een scheydinghe / ende de Rechter neemt hier informatie van. Tusschen gekochte slaven laten sy het houwelijck toe/ maer die van hen gheboren worden/ worden eygen gebooren slaven.

Van hare Pelgrimagie.

DE Pelgrims besien de plaetsen die van hen heylig geacht worden/als Mocham en Medinum: daer seggen sy dat Mahomet ghestorven is; maer sy trecken daer meer heen om het profijt als uyt een yder. Aldaer de schoech Tsaroch gesien hebbende/ welcke vergult zijnde aen het gewulft des Tempels hanghet / subtijle webben opkoopende / komen met groot gewin in haer lant. Ende als sy t'huys ghekomen zijn/ soo voeren sommige water by de straten om/ uyt een yder/ende dat geven sy die haer te moete komen ende dorsten/ om niet / ende sommige doen daer mede haer profijt. Ende so yemant op de reys omkomt/ op wat manier dattet mach zijn / al is 't dat hy niet tot Mecham komt/ wort nochtans in't getal der Pelgrims geset.

Van de miraculen, die Mahomet te Mecha gedaen heeft ende noch doet.

ICk weet niet of ick 't mirakelen / oft mirakeleuse geeksmeeren noemen sal / die in hare boeck Mehemeddine genaemt / geschreven staen: want sy seggen ende houdent voor de waerheydt/ dat/ als Mecha ghebouwet werde/ Godt door de ghebeden Mahomeths den berghen ghebeden heeft: dat een yder soude steenen brenghen om

Me-

Mecham te bouwen: ende als een yder bergh de thiende der steenen gebracht hadde/ ende van dese steenen Mecha nu gebouwet ende vervullet was/ende als die berg Araphat-dagh trager was als andere om dat zy van verren quam/ende als zy gesien hadde/ dat Mecha gebouwet was/ ende zy verstaen hadde datmen hare steenen niet van nooden waer/ so heeft zy bitterlijck beginnen te weenen. Welcke als Mahomet sagh dat zy schreyde/ ende als hy de oorsaeck van haere droeffenisse verstaen hebbende/ soo heeft hy geseydt: weest goedts moedts / ende wilt niet droevigh zijn / maer leght op dese plaets uwe thiende: ende wie op die steen niet gebeden sal hebben, diens Pelgrimagie sal onnut, ende onaengenaem zijn. Ende Mahomet heeft de steen met de voet geslagen ende heeft water uytgetrocken onbequaem te drincken/ ende heeft hem Abzomzem sui genaemt/ dat is water des reynighmakinges: van de welcke alle haere Pelgrims al een vaetken wat met sich t'huys dragen: ende alsser ymant sterft/ soo wordt het Meeren/ in de welcke het doot lichaem sal geleght worden/ met dat water besprenght tot vergiffenisse van alle hare sonden. Sy segghen oock / dat niemandt tot Mecham komen kan ofte zijn toekomste is Mahomet bekent / die welcke daer na den wachters (die al te samen geleydt zijn) door hem wordt gheopenbaert / ende soo soodanigen Pelgrim is een Roover/ Boef oft een Christen/ ofte van een ander Religie/ soo verbieden hem de wachters in Mecham te gaen. Maer Mahomets lichaem is daer niet/ als sommige seggen/ maer een beeldt in de muere des Tempels daer de persoon Mahomets ingheduckt is: dat kussen zy ende komen zoo weder t'huys. Want sulcke leugens maken die ongeloovighe sich door Mahomet wijs: ende oock veel sotlijcker dingen/ de welcke ick my schame te verhaelen. Ick wilde nochtans dat de Leser een Turck vraeghde/ soo het sich soo begaf/ soo sal hy seggen dat de Pelgrim de waerheydt heeft gesproken.

Van hare Aelmissen.

SY hebben Hospitalen uyt het Testament des Koninckx ghebouwet zijnde/ daer wordt den armen ende Pelgrims kost ghegeven. Daer zijn/ die rijs met vleesch geven/ op een ander plaets/ *Bogdaias*, welcke van Weyt gemaeckt wort: de dranck/ die zy geven is water: Maer daer wordt niemandt ghegunt 's nachts te blijven / want zy hebben een ander gemeyn plaets om te slapen / daer sy om niet ontfanghen worden/ ende hebben nochtans gheen bedden/ maer slapen in 't hoy ofte stroo onder het dack.

Van hare Offerhanden.

SY slachten oock Offerhanden / maer meestendeel beloofde / want in een sieckte ofte perijckel beloven zy een Schaep oft Osse/ een yder na sijn vermogen op sekere plaetsen te zullen offeren / daer na zoo wort de beloof de offerhande niet verbrandt tot een brant-offer / als de Joden plegen/ maer het vleesch geslacht zijnde / soo wort de huyt/ de voeten/ hooft ende vierde part des vleeschs den Priester gegeven/ het derde deel de ghebuuren / ende daer nae het andere den armen. Het overblijfsel bereyden de offerers sich selfs ende hare mitgesellen om te eten/ ende zy zijn aen de belofte niet verbonden / soo zy uyt de sieckte ofte perijckel niet geraken. Alle hare dinghen zijn op conditie/ ick sal geven/ soo ghy geeft. Diergelijcke dienst des Christelijcken Religions wordt oock van de Griecken ende Armeniers ende andere Asiaensche natien onderhouden.

Van de Legaten ende Testamenten.

SOo daer een Musulman stervende een Testament wil maken / soo worden daer / de

de vrienden ende geburen by genoodigt zijnde/ in't gemeen soodanige Legaten ghemaeckt/ als Rivierkens te leyden van verren voor een Hospitael ofte Kerck/ ofte dorre plaets waer veel menschen komen/ende dat om de Godtsaligheydt ende ziele. Sommige bevelen gevanghenen ende gekofte slaven vry te maecken. De vrouwkens/ (die doch superstitieuser zijn als andere) bespreken den Soldaten geldt voor een seekere slagh der Christenen. Dat meenen sy dat seer nut is tot de salighevdt haerder zielen. Maer de Koningen en de andere machtige Potentaten bevelen Kercken ende Hospitalen te bouwen.

Van de Ceremonien der Dooden.

ALs daer een Musulman sterft dat een Manneken is/ soo bereyden sy eens mans begrafenisse: so't een vrouw is/ een vrouws. Sy wasschen het doot lichaem/ ende sy treckent seer wit lijnwaet aen/ daer na soo draghen sy 't buyten de Stadt in een seeckere plaets: want het is een dootlijcke misdaet in de Kercken te begraven. De Monnicken gaen met toortsen voor heen/ daer na de Priesters/ daer en tusschen singhen sy soo langhe alsse tot de plaetse des grafs komen. Soo dese doode arm is/ soo wordt de Geestlijckheydt gelt ghegheven voor hare arbeydt/ dat by de straet versamelt is.

Van hare Graven.

OP eens Konings graf wort een Kerck gebout: want de Koningen worden inde Steden begraven. Der rijcken ende armen graf wort vande hoogte eens Outaers gemaeckt: op dat die beesten daer niet opspringen ofte vuyl maken konnen. Daer komen sy dickwils met droeffenisse/ ende setten daer spijs tot een offerhande op dat graf/ als brooden/ vleesch/ kaes/ eyers/ melck/ de negenste daghs avontmael/ op de Heydensche manier voor de ziele des verstorvenen: dat wort van de armen/ ofte vogelen op gegeten ofte met ghenomen: want sy seggen/ dat het Godt al even aengenaem is/ dat de aelmoessen soo wel den beesten als den behoeftigen menschen wordt geoffert/ na dien het om de liefde Godes geschiet. Ick heb vele gesien/ de welcke vogelkens/ de prijs van dien gevende/ besloten zijnde lieten vliegen: sommige werpen broot voor den visschen in de revier/ om de liefde Godes, seggende/ dat sy voor sulcken Godtsaligheyt teghen den nootdruftighen een groot loon van Godt sullen krijgen.

Van hare Krijghs-handel.

ALle Turcken hebben een Konink, die sy Keyser (vande Ottomannen Sahi de Prins Salomon) noemen/ dese heeft nu/ te weten Anno 1567 een eerst-geboren Soon ontrent van 23 jaren Mustafa, zijn antecessoren met tyrannye te boven gaende het leven sijns Vaders upt de begeerlickheyt der regeeringe dickwils laghen legghende. De Koning heeft twee Vorsten/ een van Europa ende een van Asia, den welcken alle mindere Vooghden onderworpen zijn/ welckers gebiet de ordinarische krijgs-lieden onderdanigh zijn/ welcke/ soo sy vertoeven/ als sy gheroepen worden om op te trecken/ gehangen worden. Secretarisen ofte Raets-heeren volgen de Koning, desghelijcks de Helberdiers/ die welcke hem nae gaen met de Kamerlingen/ Canselieren/ ontfangers/ licht gewapende Ruyters/ vele boden: ende meer andere van 't Hof-gesin.

Van de Conditie der Heeren.

NIemandt van de Vooghden besit een Provintie ofte Stadt met erf-recht/ den welcken hy sijn erfghenamen soude moghen nae-laten sonder het believen des

Konincx

Konincx. Maer soo ymant van de Vorsten ofte Printen sekere possessien begeert te hebben/soo wort hem dat ghegunt op dese conditie/ de prijs ofte renten der possessien worden ghereeckent: Ende de Turck verstaet hoe veel Soldaten van dese Jaerlijcksche tribuyt konnen onder houden worden/soo is den vooght gehouden dat getal der Soldaten altijt tot alles bereyt te hebben/ anders so wort hy aenden hals ghestraft: ende daer kan hem geen dinck van het volgen des Oorlochs ontschuldighen/ dan alleen de kranckheyt. Ende wanneer het den Turck believet van sodanigh beneficio te beroven/ dat staet in sijn liberteyt: maer so hy niet wort afgeset/so is 't sijne tot de doot toe. So de successeurs na de doot / het verbondt des verstorvenens willen onder houden/ so worden sy toegelaten: maer so niet/ so werdender andere met versien. So daer bewijlen een van de Heeren met de Koninck spreeckt/ so slaet hy sijn ooghen nae de aerde/ niet dervende sijn aensicht aensien.

Van de Bassis, welcke wy Raets-Heeren noemen.

Alle Bassen worden meestendeel gelubt(gelijk het my vertelt is/als ik eens by der Constantinopolitaenschen Voochts slave was) die zijn by de Turcksche Coninck lieftalligh/ jae meer als d'andere Heeren / uyt genomen de Sangiachen, dese zijn bykans altemael van gheroofde Soonen der Christenen. Nochtans wort niemant van allen/al heeft hy oock des Konincks dochter ten wijve/als nu de Bassa Hrustam heeft/ een Slot/ Dorp / ofte Landt-huys gheschoncken / dat hy met erf-recht mach besitten: so hy tot eenige digniteyt wort verheven/so heeft hy die tot de doot toe / ofte soo lange het de Coninck believet.

Wat gehoorsaemheyt de Turcken haren Coninck bewijsen.

NIemandt noch van de Ianitser, noch van de Heeren heeft de vryheyt om een gheweer dragende door de Stadt te gaen: dan als de Turck uyt sijn Palleys gaet om te jagen ofte te bidden: de wachters ofte Officieren dragen stocken: dewelcke soo sy volck kijvende ofte een ander onrecht doende vinden/soo straffen sy den selven met de stocken. Ende niemandt tot den Coninck spreeckende / derf sijn aensicht aenschouwen: maer op de aerde vallende/ sijn voeten kussende/de ooghen nae de aerde slaende/ spreeckt met hem. Ende als hy sijn boden/ tot sommige Regenten sendet / welckers Peerden als sy onder weegh moede zijn van loopen / soo heeft de Boode die macht/ dat hy die hem ontmoeten / van de Peerden stooten mach: welcke soo hy niemant onder weege vint / soo keert hy nae een Dorp ofte Stadt / ende gaet by de Richter/ welcke soo hy den Boode geen Peert vint, wordt hy voor de deure sijns huys opghehanghen: ende hierom zijnder weynigh die Peerden / maer al Esels ghebruycken. Ende als soodanighen Boode tot die/ tot welcken hy ghesonden is / komt/ van dien eerlijck ontfanghen zijnde / ende de Brieven des Coninks met een groote nedrigheydt ontfanghen ende ghekust zijnde/ ende de mandaten seer snel uytghevoert zijnde/ wort hy gaen laten. Daer is niet een Prince die den Coninck teghenspreeck / ende niet een Provintie oft Stadt die rebelleert / eyntlijck daer is niet een die hem niet en vreest.

Hoe dat de macht des Turcks vermindert wort.

DE Keyser deylt alle Provintien op die conditie sijn Potentaten uyt / dat die Krijghs-lieden van die komsten so wel in tijdt van vreede als oorlogh onderhouden worden. Daerom als de Soldaten gheslaghen worden / so verliest hy sijn macht niet / ten zy hy oock Provintie verliest. Als by exempel / soo de Keyser nu 400 Soldaten hadde / van welcke de hondert van de opkomsten Hongarien leefden/

deur-

deur Hungariam verloren hebbende/ verliest hondert Soldaten: maer soo hy geen Provintie verliest / ende verliest alle Soldaten/ so verliest hy niets: Want in hare plaetsen kanmen lichtlijck meer krijgen als hy hebben wil: gelijckmen by ons tot Officien genoegh kan krijgen.

Van de conditie der Chazilariers.

DE Soldaten Chazilariers genaemt / zijn manachtigh ende in de krijgs-handel bedreven / dewelcke in de eerste storm haere spietsen teghens de Vyandt breken/ gantsch geen wapen-tuyg gebruyckende behalven een schilt/ spiets/ steeck-geweer/ ende gelijck de onse/ een panssier ende storm-hoedt. Maer de spietsen gebroken zijnde/ ende het geweer overtreckende/ sich met het schildt beschermende/ vechten manlijck/ altijdt het hooft of de handt des vyants lagen leggende / ende doen haer best / om den vyandt gantsch te vernielen. De vyandt oft het peert des vyandts niet het spits des zweerts te slaen wort niet tot lof/ maer tot schande haer gereekent. Dese hebben alle het leven ende salighept in de bescherminge de Goddinne des Fortuyns, wiens spreeck-woort dit is/ ende by allen vermaert/ Lazilan, Gelur, Bassina: dat is te seggen / wat de Goddinne Fortuyn op eens yders hooft schrijft als hy geboren wort, dat kan hy niet ontkomen, als was hy in een onwinlick slot verborgen. Want der gener daden met verskens beschreven zijnde / worden van allen gereciteert / op dat oock de andere met de selve stouthepdt (door eere ende lof verwecket zijnde) den vyandt manlijck ende onbevreest aengaen. Maer voor een peder victorie van soodanighe / wordt haer soldye verdubbelt/ om dat de voorgesepde Kupters den Koninck volgen moeten/ met dese wapens gewapent zijnde/ als/ met een spiets/ zweert/ pijlen / een ysere kolve: sommige hebben schilden / sommige niet / ende sy hebben altijdt besoldinge/ soo wel in tijdt van vrede/ als oorlogh.

Van de ordeninge der Voet-knechten.

DE eerste orde der Voetknechten is des Schutters / die gebruycken een booge / pijlen/ steeck-geweeren/ ende in de hoeden zijn sy verschepden van de Ianitsers. De tweede orde is der Ianitseren, die hebben oock wapens als de schutters/maer voor de pijlen en boge gebruycken sy een busse / ende een bijle. Upt de Christenen aldaer woonende/ zijn soodanige versamelt met gewelt gerooft / besneden/ ende in een plaets Tsarai opghevoedet zijnde/ vechten tegen de Christenen alderdapperst / ende hebben weynigh soldye: sommige vier/ sommighe vijve ofte ses penningen / Ahtse genaemt/ welcke tsestigh een kroon maken: ende dese moeten by lijf-straffe niet rijden/ 't en zy sy kranck zijn. Daer zijn oock wel Ianitsers die van Turcken gheboren zijn. De derde orde is der Voetknechten Azaplaren, die/ den oorlogh ge-eyndet zijnde/ geen soldye genieten: ende zijn alleen kinderen der Turcken: Die ghebruycken langer spietsen ende zweerden / ende hebben roode hoeden / ofte ander coleur van laken met vier hoecken / ende zijn van de Ianitsers ende Solachlaers in kleedinghe ende wapen-tuygh verschepden: die doorsteken de peerden des vyandts in den oorlogh. Daer na soo isser een andere soorte van Voetvolck upt Walahia een secte der Grieken, dese hebben anders geen soldye van de Turcken dat sy vry zijn van tribuyt en thienden. Sodanige moeten de ledige peerden des Koninghs op hare eyghen kosten voedende versorgen/ ende in tijdt des oorloghs leyden.

Van de Hutte des Koninghs.

ALs de Koninck upt Constantinopolen in de oorlogh treckt / soo ghebruyckt hy twee

twee Tenten ofte Hutten / alsser huyden een voor hem wort ghemaeckt so wort de andere tot de naeste Logijs gemaeckt. Die Tabernakel is so groot / dat die het van verren sien / meynen het is een Stadt: aldernaest des Konincks Tabernakel legheren haer de Princen/ daer na de Ruyters/die 2 ofte 3 te samen een hutte hebben: desghelijcks oock het Voetvolck: want dat hebben sy uyt dwangh op dat niemandt onder de Hemel slape. De bereyders maecken het heyr een wech/ hier en daer hopen steenen ofte hout leggende / tot een teecken des weghs / also datter ook niet by duyster ghedwaelt wort. Sy beginnen des middernachts te reysen ende zijn tot de middagh toe in't ghelidt. In't rijden is de Koninck in't midden van twee Bassalars met hem spreeckende / voor den welcken sommighe Jenitsers rijden / brandende keerssen hebbende / ende dat geschiet op't duysterste des nachts. Daer na gaen de Hooft-lieden / hebbende yseren knodsen alderweghen ghespitst / die drijven het volck uyt het aensien des Konincks tot de schoot ofte loop des pijls / daer zijn Helberdiers/ onder de welcke waghens zijn vol van *Sulibtarlarum*, tot ghebruyck des Konincks ende der Heeren. Nu soo gaen voor ende volghen de voorgeseyde Hoplieden met vele Ruyters ende Voetvolck / ende verscheydene staten van menschen: sommighe soldye beurende / sommige om haer gewin / maer al mannen / geen Vrouwen.

Van de drift der Beesten.

DAer nae al volghen een veelheyt der Cameelen/ Muylen/ Peerden/ ende somwijlen der Elephanten/ Victalie/ hutten ende diergelijcke dinghen dragende. Ende waer de hutte des Koninks wort geslagen/ daer moeten alle dingen op sijn ordre gemaeckt worden/ als in de Stadt. Daer is een plaets der Snijders/ der Schoenmakers/ Backers/ ende Vleesch-houwers: sommige maecken spijs van alderley vleesch ende soo sy gheen versch Vlees konnen hebben/ so nemen sy die dinghen/ die van beesten ghevoert worde/ als twee-back/ droog Vlees/ kaes/ brocken. Want sy zijn lijtsamigh van honger/ dorst ende koude. Selden logeren sy in Steden/ maer in't Landt onder de Tenten/ by het Hoy ende by de Revieren/ meer het Vee als haer selven versorgende/ met weynich ende sleghte spijs te vreden zijnde/ te weten met Brocken met water getempereert/ ende daer versch Broot ofte tweeback in/ so wel de Heeren als de slaven. Daer is 's nachts een groote stilligheyt / soo seer dat sy de ghevangenen vluchtende loopen laten/ op datter geen geroep verweckt worde/ ende dat om de ingestelde straffe: maer als sy te bede gaen / soo roepen sy alle met luyder stemmen dese woorden drymael repiteerende: *Allah, Allah, Allahu*, dat is: O Godt.

Van het Krijghs-recht.

SOlcken strengigheydt des disciplijns geschieter in d'Oorlogh/ dat niemant van de Soldaten yet wat onrechtlijcken nemen mach/ ofte hy wort sonder genade gestraft / want daer zijn onder haer ordinarische wachters/ ofte beschermers der dingen/ die de Soldaten op de weg ontmoeten/ als kinderen van 8 of 10 jaren dragende brooden/ eyers/ vruchten/ haver ende andere dingen te koop. De beschermers moeten oock de Hoven alsoo beschermen/ dat sy niet een Appel ofte diergelijck en moeten plucken sonder consent des besitters/ anders souden sy aen de hals gestraft worden. Als ick was in 't legher des Turks, in de togt tegen de Perssen, soo heb ick gesien dat Tsapahiam met sijn Peert ende dienaer is onthalst/ om dat het Peert los zijnde in yemants lant is gegaen.

Van

Van het houden des Feests om de Victorie des Conincks.

ALsser gebootschap wort van Victorie/so zijn de Steden vast al ontsteecken van van blijtschap. Maer by nacht so beginnen sy de Triump hantlijcke Feest: keersen / was-toortsen ende fackels worden over al ghestelt: De huysen worden met deckens/tapijtserpen/ ende de wegh daer den Coninck in komen sal/ wort met zijde kleden gedeckt. Maer Constantinopolen houdt een rechtschapen Triump/daer resideert de Conink stedigh/als hy niet oorlogt tegen eenige Lantschappen. Maer na de wetten is hy gehouden/selfs om dry jaren op te trecken in de Lantschappen der Christenen,tot uytbreydinghe ende defensie des Rijcks.

Van het Jachten.

DAer is geen natie onder de Sonne/dat door het jagen soo vermaeckt wert als de Turckse natie. Want sy trecken in het volgen des wilts over slimme ende bergachtige plaetsen op Peerden/vangende verscheyde wilden/ende so het beest ghevanghen zijnde van de honden is verworght/dat eten sy niet noch ook de Christenen, die in die landen wonen. Ende so sy bygeval een wilt swijn doodē/den selven geven sy de Christenē in die Landē/want Musulmannē is't niet geoorloft swijne vlees te eten.

Vande werckers ende van de Landtlieden.

DE Boeren bearbeyden het Landt met slaven/die welcke de Keyser de tiende geven. Maer de werck-meesters gheneeren haer met hare ambachten. Die ledigh gaen/ sterven van honger. Sy doen ook neerstige koophandel. Door kleyn Asien, dat wy nu Natolien hieten/ Arabien ende Egypten reysen sy/ ende trecken oock tot Venetien. Sy hebben in alle steden Badtstoven daer wasschen sy haer altijt twee of drymael. So sy pissen/so wassen sy de schamelheyt. So sy kacken/so wassen sy den aers: desgelijks doen ook den Vrouwen. Dese dan volgen de slaven/een vaetken met water dragende / den Mannen volght een knecht / den Vrouwen haer wassen/ so smeeren zy haer met een salve dat het hayr nae een half ure doet uyt vallen. De Mannen scheeren selfs de schamelheyt/ende sy laten voor al geen hayr wassen/ maer doen so alle maenden 2 of 3 mael / so wel Mannen als Vrouwen/ ende bysonder'als sy te Kercke gaen/anders souden sy als Kerck-schenders verbrandt worden. Sy hebben ook kunstenaers / als Kleermakers/ Schoenmakers / Gout/ Silver/ ofte alderlye Metael-sineden/ Rademakers/Schilderaers/ Herthouwers/maer niet van so subtylen ende heerlijcken verstandt als in onse Landen.

Van de Rechtveerdigheyt by de Burgers.

DE Christenen ende de Turcken hebben een Rechter: maer die is nochtans uyt de Musulmannen verkooren/ die alle Menschen nae recht richtet / soo yemant een dootslagh doet / die moet oock sterven. Soo yemandt steelt / ofte ghewelt doet / die wordt ghevanghen: als 't een Jenitser ghebeurt is / die welcke een Vrouken de melck / die sy na de Stadt om te verkoopen droegh / heeft ontnomen ende op-ghedroncken / als hy by de Richter verklaeght zijnde / de daet ontkende / soo worde hy by de voeten op ghehanghen / ende met een touw om de middel ghebonden / so heeft hy terstondt de melck uytghespoghen / ende is datelijck ghe-

worght

worght. Dat is geschiet als ick tegenwoordigh was in Damasco, als ick upt Armenia na Ierusalem troch. So yemant overspel doet/ die wort/ te weten de man/ in de gevangenisse geworpen ende na sommige maenden met gelt gelost; ende de vrouwen worden op een Ezel by de straten gevoert/ ende ontkleedet zijnde wort gegeesselt ende gesteenight/ een ingewant van een Os om de hals hebbende.

Van de verscheydenheyt der Gedierten.

SY hebben Herders/ welcke woonen altijt in eenige plaetsen/ ende veranderen de plaetsen na het voeder byhans alle maenden: die hebben gantsch geen possessien ofte huysen behalven de hutten ende beesten: sy weyden Kamelen/ Muylen/ Paerden/ Ossen/ Schapen ende Bocken: ende sy maken Kaes ende Boter. Sy scheeren de wol/ daer maken sy rijd-mantels ende tapeet van: die dingen verkoopen sy ende koopen daer graen voor tot haer onderhoudinge. Alle dese voorgeseyde moeten den Koningh de thiende geven/ van alle beesten die jaerlijcx voortgeteelt worden. Daer en boven de Christenen onder tribuyt levende/ moeten van een yeder manneken een kroon geven/ ende dat noch alderwreetst is/ sy benemen haer oock met ghewelde de Sonen/ die niet gehout zijn/ alle vijf jaren hare huysen doorsiende.

Van hare Kleedinge.

SY hebben heerlijcke kleeren van wol/ vlas ende zijde/ ende gebruycken enge pekierde kleeren tot de koten toe langh zijnde. De hemden ende neusdoecken verven sy met violetten coleur/ ende maken haer hooft met het mollen des sluyers ghelijck een spitsen vierkanten toorn. De rijcke vrouwen gaen met bedeckt aensicht/ ende laten nimmermeer andere Mannen het aensicht sien/ sy komen oock niet op de merckt. Sy hebben schoen op die vloer genaept/ op dat sy langer dueren mogen.

Van hare Spijse.

SY gebruycken oock geen snoot broot; zwart ende witte-broot/ als by ons/ maer zy stropen een aert van kruyt op't raeu broot/ daer na backen zy't/ dat heeft een soete smaeck/ 't welck by ons niet gebruyckt wordt/ behalven in Spangien op sommighe plaetsen in 't Rijck van Granaten ende Cicilien. In de kost is menigerleye konste om toe te maken: maer dese spijs is daer gemeynst/ bry van rijs/ so dick datmen stucken met de handt daer uyt neemt. Sy onthouden sich bysonder van visch. Daer zijn geen Herbergen als by ons/ nochtans wordt op de straten verscheydene spijs ende andere dingen tot onderhoudinge noodigh verkocht.

Van haren Dranck.

SY hebben driederley dranck: De eerste is van zuycker met water gemenget. De tweede dranck is/ van geperste druyven/ daer de Besyen uytghenomen zijn/ in water gekoocket/ daer na worter roos-water toegedaen ende een weynigh honigs: dese dranck wort over al in Turckyen ghekocht/ want sy is soet ende maeckt droncken. De derde is van de ghekoochte druyven/ 't welck van de most ghemaeckt is/ ende is aensiende ende smakende als honigh/ want het wort met water verdunnet/ ende wort den slaven te drincken gegeven.

Hoe de Christenen in oorlogh gevangen zijnde van de Turck worden omgevoert.

ALs de Turcksche Keyser treckt tegen de Christenen, soo is altijdt onder andere Koop-lieden by hem een groote schare van Mensche-koopers ende Scherm-meesters, op Kameelen sittende: dese brenghen op hoop van slaven langhe ketens met sich/ in welcke wel vier ofte vijf hondert aen malkanderen mogen ghebonden worden. Dese koopen van de rovers alle die gene die niet verslagen zijn: 't welck haer

op die conditie is toegelaten / so sy den Prins de tiende der slaven geven / die andere moghen sy houden voor haer selven ofte verkoopen / want daer is geen grooter ende ghemeyner koophandel / als die selve: als't eertijts by de Romeynen is geweest) de welcke / die sonder gebreck waren / gekocht zijnde / ende in welcke waer geen evictie te vreesen / eygen goet noemden.

Waer-toe de Keyser sijne gevangenen ordineert.

DE oude Mannen ende de Jeught van beyde geslachten / dewelcke hem van weghen de thiende toe komen; onderscheydt hy also: De oude Mannen verkoopt hy tot de Landt bouwinge / die nochtans selden gevangen worden: want den geenen sparen sy selden / den welcken de ouderdom onverkooplijck maeckt. Maer de Meyskens ende Jongelingen relegeren sy tot een sekere plaets / alwaer sy in sekere konsten worden geinstitueert / waer door sy haer hier nae profytelijcker mogen gebruycken: ende ten eersten bestellen sy / dat sy het Christen geloof versaeckt zijnde / besneden worden. Ende nu in hare ceremonien gewijt zijnde ende liniamenten des lichaems door Physiognomia neerstigh ondersocht zijnde / worden nae eens yegelijcken aerts / ofte om hare wetten te leeren: ofte tot de krijgh gheinstitueert / soo dat meer kracht des lichaems als des verstants blijcket / ende haer wort dagelijcksche leeninghe gegeven twee ofte dry penningen Achise genoemt / welcke tsestich maecken een Kroon: dat achten sy ghenoegh te sijn tot haer onderhout / soo langhe alsmen optrecken sal. Alsoo worden sy eerst in de krijghs-handel gheleert: Ten eersten soo wordt haer na hare swackheyt een lichter Booghe / ende als sy stercker sijn wort haer een grooter gegeven / soo lange sy bequaem sijn om te Oorloghen. Daer is een seer strenge meester by van die dagelijcksche exercitie / so dickwils sy dwalen / soo worden sy met roeden geslagen / ende die selve worden tot schutters geboeght. Andere worden gheleert / dat sy tot de Jenitsers ordre gedaen worden: die hebben oock haere Meesters / die haer tot de dagelijckse slagh-spel dwingen / twee ende twee vechten sy met stocken. De andere / dewelcke schoon zijn / worden so gesneden / ende dat met groot perijckel haers levens / dat sy niet manlijcks behouden: soo sy ontkomen / so zijnse tot gheen dinghen dan tot de dienst des ontuchts ghehouden: als nu de schoonheyt vergaet door de ouderdom / so wordense geordineert om de Matronen te dienen / ofte om Peerden ende Muylen te bewaren / oft in de keucken te dienen.

Hoemen handelt met de Maeghden, ende andere Vrouwen.

DIe seer schoon zijn / die worden tot Concubynen gekoren: middelmatige worden den Vrouwen tot Kamer-meyden gegeven: de welcke veel leelijcke diensten moeten doen / die niet eerlijck mogen genaemt worden: want sy moeten haer volghen met een vaetken met water als sy te kacken ende de delen des lichaems te wasschen gaen. Andere moeten weven: Sommige is't vry het Christen geloof te bewaren / ofte op hoop van vryheyt te leven.

Hoe de andere Turcken met de Slaven handelen.

DOs langhe hebben wy geseyt wat de Keyser met de nieuwe slaven doet: nu sullen wy seggen wat de private lieden daer mede doen: Met alle dryghementen / beloften / smeecken ende bidden doen sy so veel / dat de nieuwe slaef hem laet besnyden: als hy nu dat gedaen heeft / soo wort wat beleefder met hem gehandelt / maer daer is gheen hoop om in sijn Lant te komen: die hem onderwint wech te loopen / die wort tot het vuur verordent. Die wat harder ende niet vluchtig schijnen te zijn / worden van de Heeren tot de dienst in't legher met ghenomen; ende dan worden sy

eerst

eerst vry / als sy meer worden verstooten om hare ouderdom / als vry gelaten: ofte als de Heer in de krijgh in perijckel den levens zijnde / hem vry maeckt. Den houwelijcken staet is haer toegelaeten / maer hare kinders worden nae het believen des Heers hier ende daer ghevoert / welcke saeck den voorsichtigen van het houwelijck verschricket. Den anderen / die niet willen besneden worden / die tracteren sy onbeleefdelijck: welcke elende ick wel 13 jaren hebbe ondersocht: ende en kan't niet uytspreecken / wat elendigh leven dat dat selve is.

Hoe dat de nieuwe ghevangens op de reys worden getracteert.

DE ghevangens worden niet alleen in gheducrige ketenen gesloten / maer hare handen worden oock onder weghen arm-boeyens aengedaen: Daer is een tree plaets tussen een yegelijck / op dat sy malkander niet vertreden: dat doen sy daerom / dat sy van de slaven niet gesteenight worden / nademael dan dat maer tien Kooplieden wel vijf-hondert te samen getekende slaven hebben / so vreesen sy het gewelt van so groten hoop volx / indien sy de handen vry hadden om te smijten: Daer-en-boven als't nacht is / so binden sy oock de voeten ende leggen haer op de rugge onder de blauwe Hemel in alle onweder. Maer de Vrou-lieden hebben 't wat beter / die sterk genoeg zijn / die gaen: die wat swacker zijn worden op beesten geset: die nu so krank zijn / datse het treden des beests niet konnen verdragen / worden in korven als Gansen gedragen. Maer de nacht is haer droeviger: want sy worden ofte in vaste plaetsen beslooten ofte ghedrongen des Koopmans oneyne ontucht te lijden. Ende daer wort dan een groot geschry des jeugts van beyde geslachten in de nacht gehoort / die gewelt lijden / jae het seste ende sevende jaer beschermt ook desen niet van dusdanige ontijdigheydt / also raset dat boose Volck van ontucht tegen ende voor de natuur.

Hoe de Slaven, die verkocht worden, getracteert worden.

ALs't dagh is / soo worden sy op de merckt als kudden Schapen ofte Bocken te koop gevoert. De Kooplieden komen by een / daer wort een prijs gheset: Soo haer de slave behaeght / de kleederen uytghetrocken zijnde / soo wort hy voor de oogen des Koopers gestelt / alle leden worden besien / ghevoelt ende ondersocht / ofter gheen gebreck in de leden ofte andersints is. Soo hy den Kooper mishaeght / soo wordt hy tot de verkooper ghestooten / dat moet hy leyden / soo dickwils als daer een Koopman komt: indien hy gekocht wort / soo wort hy tot een swaere slavernije ghevoert / dat hy een ploegher ofte herder zy / ick swijghe van swaerder dingen. Daer zijn wel onghewoonlijcke exempelen van elendigheden. Want ick hebbe somtijdts oock menschen met een jock t' samen ghekoppelt zijnde / de Ploegh sien trecken. De Dienstmaeghden worden seer nauwe in ghestadigen arbeyt van het aensien der Mannen gehouden / ende haer wort niet toegelaeten met mede slaven te praten. Soo daer ymant met Wijf ende Kinderen wort ghevanghen / die wort van de rijcken gekocht / ende wort over de Lanthuysen ghestelt / op dat hy de Zaeplanden / ofte Wijn-bergen / ofte Weyden versorge / en de kinderen van haer geboren zijnde / worden eygene gheboorne slaven. Soo sy in't Christen gheloof volherden / soo wert haer eenen seeckeren tijt ghezet om te dienen / welke tijt verstreecken zijnde / worden sy vry: maer hare kinderen / ten zy die ghelost worden / blijven in de slavernije / nae het believen des Heers / ofte daer blijvende oft elders ghevoert wordende: Want daer en zijn geen lant-slaven / die een sekere plaetse van slavernije hebben. So sy na de verkregene vryheyt in haer Lant begeeren te trecken / so worden haer passeedels gegeven. Maer die onse Religie versaeckt hebben / die hebben gheen seeckeren

tijdt om te dienen / noch eenigh recht om in haer Vaderlandt te keeren/ de hope des vryheydts haught alleen aen de vrye wille des Heeren/maer als sy nochtans de vryheyt verkregen hebben/ zoo betalen sy de thienden als de andere Turcken, maer van de andere lasten/ met welcke de Christenen beswaert worden/ zijn sy vry.

Van de vlucht der ghevanghenen uyt Europa.

DIe in Europa woonen/ konnen lichter ontkomen als die / die in de Landen over de Zee leggende verkocht worden: want die behoeven anders niet als over Revieren te varen/ de welke licht konnen over geswommen worden/ maer het is swaerder over de Zee Hellespontum te geraken. Die voorgenomen hebben te vlieden/ die doen 't in de Oogstmaent, op dat sy lichtelijck in 't wassende kooren schuylen/ ende daer van leven konnen: des nachts geschiet de vlucht / by dage versteecken sy sich in de Bosschen/ Palen ofte wassende Koorn/ ende sy willen liever van de Wolven ende andere wreede dieren verscheurt worden/ als tot haer oude Heeren wederom te keeren.

Van de vlucht uyt kleyn Asia.

DIe uyt Asia onderleggen te vlieden/ die trecken over Hellespontum, tusschen Gallipolin ende de Sloten Seston ende Abidon eertijdts ghenaemt / maer nu Bogaz, Asar: want daer is de Zee aldernaeust. Dese nemen met sich een byle ende touwen/ dat sy hout houwen ende binden/ waer van sy een Schipken maecken / om over de Zee te varen/ niet dan sout met haer nemende/ dan so klimmen sy 's nachts in 't Schipken. So haer de wint en de Fortuyn des Zees dient/ in drie ofte vier uuren konnen sy dan overvaren,/ ofte so niet/ soo worden sy aen de Oevers van Asia gedreven / ofte sy vergaen. Over de Zee geraeckt zijnde / soo trecken sy over 't geberght siende nae de wagensteern in de lucht/ ende trecken in 't Noort. Sy onderhouden sich met nooten/ ofte kruyden met sout toegemaeckt: So daer veel te gelijck de vlucht aengaen / so dooden sy des nachts de Herders ende nemen alle spijs mede die sy daer vinden / maer sy worden selfs oock wel van de Herders ghedoodt oft ghevanghen / ende haren ouden Heere wederom ghegheven / ende tot de vorighe slavernije ghebrocht. Maer daer vergaen meer door de perijckelen alsser ontkomen/ want sy komen om ofte door schipbreeckinghe/ ofte door de wilde Beesten/ ofte door het sweerdt des vyants / ofte door honger/ nadien sy lange omme dwalen in de vlucht.

Van de straffe der Wech-loopers.

DEn Wech-loopers wort menigerleye straffe aengedaen: want sommige worden by de voeten opgehangen/ zijnde deerlijck geslagen: Maer die een dootslag doen/ dien worden in 't plat der voeten veel kerven ghesneden/ ende daer wordt sout in ghestropt: Sommige wort een groote vorcke met ysere hals-banden aenghedaen / die sy nacht ende dagh een lange tijt moeten omdragen.

Van de Tooverye der Turcken tegen de vliedende Slaven.

SY hebben een soorte van Tooverye, met welcke sy de vliedende slaven tegen haer danck tot haer trecken. De naem des slaefs op een sedelken gheschreven zijnde wordt opgehangen in de wooninghe des slaefs / daer na varen sy uyt met grousame woorden ende vervloeckingen op sijn kop: Daer nae geschiet het door de kracht des Duyvels/ dat de vliedende slave meynt datter hem een Leeuwe ofte Draecke ontmoetet / ofte dat de baren der Zee ofte der Revierren haer verheffen / ofte dat het duyster wordt/ ende door die verschrickingen te rugghe gedreven zijnde / komt weder tot sijnen Heere.

Van

Van de Conditie der overwonnenen.

ALs de Turck een Provintie ingenomen heeft/ so zijn alle goederen/ so moble als onmoble tot een roof. Die Edeldom roeyt hy gantsch uyt/ bysonder het Koninckl ijcke geslacht. Ende dat sy nu des Koniags Joannes Soon gunstigh zijn / dat doen zy door geen andere raedt / dan dat so haer Hungaria benomen worde/ zy hem souden uytsenden om nieuwe saken te wege te brengen. Als sy Hungarien sonder eenige sorge mogen besitten/ soo sal hem sonder twijffel het leven benomen worden : want de Turck en spaert in die saeck geen zwagers / noch behouwede ouders / ja gheen broeders. So zy de Geestlijckheyt niet dooden/ soo laten sy haer van alle Fortuyn ende digniteyt berooft zijnde tot een spot en tot de bedel-sack. Van alle klocken / orgels en andere Musijcksche Instrumenten berooven zy de kercken / ja de kercken ontheylight zijnde/ heyligen zy haren Mahomet : Den Christenen laten sy seer leege Capellekens daer doen zy hare dienst openbaerlick/ maer verveynsende en stilzwijgende. Welke Capelkens so zy door aertbevinge omvallen/ ofte verbrandt zijn/ ofte van ouderdom vergaen/ so moetmen die niet weder opmaken/ dan alleenlick om een groote somme gelts. De Predicatie ofte Verkondinge des Euangeliums wort gantsch verboden / en het is niet geoorloft dat een Christen het ghemeene beste aenroert / ofte wapens draget/ ofte op 't Turcks gekleedet is/ ofte een weynigh vrolick levet ofte danset. Soo zy u/ ofte Christum schelden/ dat moet ghy verzwijgen en verdragen. Soo ghy daer en tegen wat onweerdighlick spreeckt van hare Religie/ soo soudet ghy tegen uwen wille moeten besneden worden : so ghy eens kick seght tegen Mahomet, soo wort u vyer en vlamme bereyt. Ende soo een Christen ruyter een Musulman, dat is/ die de Turcksche Religie geheylight is / voorby rijdet / soo moet hy van 't peert klimmen / ende den sittende Musulman aenbidden : soo hy dat niet doet/ soo wordt hy met stocken van 't Peert gedreven.

Van de tribuyt der Christenen.

DE Christenen geven de vierde van alle haer vruchten : ende dusdanige vierde deel wordt niet alleen van de opkomsten der Landen ende Beesten versamelt : maer de Ambachts-lieden moeten oock van haer ghewin de vierde gheven. Daer benessens isser noch een ander last van hooft-schattinghe / waer door een yeder / soo veel daer zijn in een familie/ een ducaet geeft. Soo de Ouders het niet gheven konnen/ soo moeten zy hare kinders verkoopen tot de slavernije. Sommige in ketenen gebonden zijnde gaen by de deuren om een aelmisse : soo zy oock soo niet konnen betalen/ soo worden zy met gedurige gevangenisse eyghen ghemaeckt. Als zy nu alle haer Ampten al hebben gedaen/ soo heeft de Koninck noch recht de beste van de kinderen uyt te kiesen/ welcke hy besneden zijnde/ ende van het aensien der Ouderen gevoert zijnde tot de krijghs-handel opvoedet : ende het kindt komt nimmermeer by sijn Ouders/ ende vergeet ten eersten Christum, daer na sijn Ouders ende Vrienden/ alsoo dat hy niemandt voor haer soude kennen / al converseerde hy by haer. Men kan niet uytspreken/ met wat weenen / suchten ende karmen / dat soodanige aftreckinge geschiet. De Vader siet dat sijn Soon / welcke hy in de vreese Christi opghevoedet heeft/ tot de krygh des Satans geroovet wort/ dat hy Christum aenvechte : De Sone wort van de ouders getrocken eeuwighlijcken by de vreemde sullende leven/ alle die hem lief zijn van bloets wegen/ aengenaem door 't geselschap en vriendelijk om de familiariteyt, sullende verlaten : nadien zy in 't getal sullen komen/ den

welcken de Grieken ἀπάτορας ende ἀμήτορας, dat is/ sonder Vader ende Moeder zijnde, noemen. Ende al zijn dese seer van 't Christen geloof afgedwaelt/ so dragen sommige nochtans het Euangelium Ioannis onder de arm voor een sekere Medicijn: als/ In 't beginne was het woort, &c. op 't Griecksch en Arabisch geschreven tot het eynde toe: dese verwachten met een groote begeerte het zweert der Christenen (van welcke de Turcksche Propheet spreeckt als wy hier nae sullen hooren) om de Christenen te verlossen van de verdruckingen en vervolgen. Die welcke/ dat het zweert tegen haer dus lange niet haecket/ de oorsaeck zijn/ die doen de Christen Religie niet goets. Hoe geringhe hebben wy nu/ de Broeder Georgio de Varadiaensche Cardinael verloren zijnde/ Temesuarum verloren! Hungarien mach nu wel vroeden. Transsilvanien mag wel weenen. Polonia, Lituania, Russia, Prussia, Moscovia, Dacia, Dania, Gotia, Norvegia, Suetia, Austria, Moravia, Slesia, Bohemia, Saxonia, Germania, Anglia, Scotia, Hispania, Francia en Romen, Venetia met geheel Italien moeten hier na sich wachten. Godt geve dat dese alle een geluckigh eynde/ als ick meen/ mogen krijgen.

Vervolgh van Ian Somers Reys. IANUARIUS 1592.

Also de Venetiaensche Ambassadeur, Lorenzo Bornodo gereetschap maeckte/ om te vertrecken naer Italien, badt ick den Engelsche Ambassadeur, en den Ambassadeur van Hungarien, dat sy my wilden aen hem recommandeeren, dat ick in sijn geselschap mocht naer Italien trecken/ 't welck hy my consenteerde/ ende ick wert voor een van sijn huyse aengeschreven/ dies moest ick mijn selven voorsien/ van een goedt Paert/ 't welck ick dede/ koopende my een schoon Turcks Paert, voor 40 kroonen, hoopende het selve hier mede te Lande te brengen/ maer het wert mijn belet/ soo ick hier naer verhalen sal.

Doen nu alle provisie gereet was/ om te vertrecken/ wat noodigh sou wesen soo van Bisschuyt en levendige beesten, die wy voor ons moesten dryven/ om als wy eenige wildernissen te passeeren hadden/ soo dat wy in eenighe dagen geen Huys noch Hof ontmoeten/ die te slaen/ en te eten.

Den 19 Ianuary 1592, (naer mijn beste onthout) uyt Constantinopolen ghereden wesende over de hondert persoonen/ met de Heer Ambassadeur en sijn Edel-lieden.

De 1 dagh-reys. Den 19 dito/ wy reden dien dagh niet voorder dan tot de plaetse genaemt Ponto Picosto, wesende maer 20 Italiaensche mijlen van Constantinopolen.

De 2 dagh-reys. Den 20 dito/ reden wy tot Ponto Grando, en reden dien dagh 36 mijlen. Ick sal hier tuner al schrijven Italiaensche mijlen; op dat hem den Leser niet misgrijpt.

De 3 dagh-reys. Den 21 dito/ tot een plaetse genaemt Hierderse, en reden dien dagh 34 mijlen/ hier was een schoon Caravasarai oft Logement, dat daer gemaeckt had Chaous Bassas, voor alle reysent volck.

De 4 dagh-reys. Den 22 dito/ tot Sillivria, en reden dien dagh 42 mijlen/ hier sliepen wy in 't veldt/ overmits alle Caravasarais vol volcks waren/ en sloegen een Os en twee Schapen.

De 5 dagh-reys. Den 23 dito/ quamen wy tot Absacq, en overmidts daer geen huysen waren/ spanden de tenten en sliepen in 't veldt/ hier sloeghen wy maer een

Schaep,

Schaep, want ons noch vleesch overgheschoten was / van des anderen daeghs / en reden dien dagh 38 mijlen.

De 6 dagh-reys. Den 24 dito / quamen wy in Thracia en logeerden in 't velt overmits de Caravasarai niet goet en was / sloeghen niet, want het Vischdagh was / en reden dien dagh 36 mijlen.

De 7 dagh-reys. Den 25 dito/quamen wy in de schoone Stadt van Thessalonien, in Thracia, hier gingen wy logeeren in de Caravasarai, en bleven hier 2 daghen / om meer beschuyt te koopen en provisie van Visch te doen/ overmidt's het naerder aen de Zee leyt/ en overvloet van Visch is/ en reden dien dagh 42 mijlen.

Thessalonica is een Stadt naer mijn goedt duncken/ schier soo groot als Constantinopolen, is bewoont meest al van Ioden, en schoon met nieuwe huysen en schoone straten/ mitsgaders vele nieuwe Kercken/ die den Grooten Turck, daer heeft laten maken. Doen alle dingen gereet was/ reden wy uyt Thessalonica.

De 9 dagh-reys. Den 26 dito / quamen wy tot Hardar, daer vonden wy een Caravasarai, sliepen daer dien nacht/ en reden dien dagh 24 mijlen.

Den 10 dagh-reys. Den 30 dito/ logeerden wy 's avonts te Epiro, 't welck was een Stadt onder die van Lacedemonien hier voortijts; hier vonden wy een schoone Caravasarai, en sliepen daer in/ wy kochten onse provisie in de Stadt/ so dat wy van ons beesten niet en sloegen/ en reden dien dagh 37 mijlen.

De 11 dagh-reys. Den 31 dito/ quamen dien dagh tot Epoloto, sliepen in 't veldt/ in de tenten/ overmits het schoon weder was/en sloegen een Os en 2 Schapen, want wy indien dagh niet en dismonteerden, overmits de dagh-reyse wat grootachtigh was/ en reden dien dagh 46 mijlen.

Februarius.

De 12 dagh-reyse. Den 1 dito / wy sliepen dien nacht in 't velt by Lacedemonien sloegen een Os met een Schaep, en reden die dagh 36 mijlen.

De 13 dagh-reys. Den 2 dito / quamen wy dien dagh in Lacedemonien, vonden daer een schoon Caravasarai, daer wy in sliepen/sloegen een Os en twee Schapen ; en reden dien dagh 34 mijlen.

Lacedomonien is een verwoeste plaetse / men sieter niet als noch seeckere tekenen van wallen en muuren / daer staen geen huysen ontrent / dan 10 mijlen van daer / daerom heeft Sultam Solyman daer een schoone Caravasarai doen maken / voor alle reysent volck/ om daer inne te logeeren.

Den 14 dagh-reys. Den 3 dito / quamen wy tot Parent aen de Zee gelegen / is een kleen Stedeken / het was hier daer Don Johan van Oostenrijck de victorie kreegh op 't water ontrent 20 Jaren gheleden / teghens Sultam Selim ; Vader van desen Turckschen Keyser, hier aten wy Visschen/ en sloegen gheen Beesten / en reden dien dagh 30 mijlen.

Den 15 dagh-reys. Den 4 dito / namen wy onsen wegh van de Zee om de Stadt Athenen te sien/ en logeerden dien dagh tot Ponto Monscafa, sloeghen geen beesten / want wy Visch aten/ en reden dien dagh 32 mijlen.

De 16 dagh-reys. Den 5 dito / quamen wy tot Athenen, vonden daer een Caravasarai ; en sloeghen geen Beesten / want wy vonden daer van alles te koop/ en reden dien dagh 31 mijlen.

Athenen heeft geweest een seer schoone plaetse/ het heeft een seer schoone haven om met alle Galleyen in te komen/ 't is meest al verdistrueert, van de stadts-muuren staen noch/ 't is bewoont van Turcken en Griecken. De Schole daermen de Philosophie plach in te leeren/ staet noch/ daer setten de Turcken hare paerden nu in. Van een dinck dede ons verwonderen: rontom de Schole is een galderye gemaeckt/ die rust op marmere pilaren/ daer zijnder maer 13 in 't ghetal/ en hoe menighmael ghy die telt/ naer op komende/ vinter maer 12/ maer die voelende met de handen/ sulter 13 vinden/ en gaet maer 3 voeten daer van/ soo kondt ghyder maer twaelf vinden. Wy spraken daer met Oude Griecken, die seyden ons/ datter noch veel sulcke dingen te sien waren/ onder de Schole/ gaende in een kelder/ die ons vreemt souden geven/ maer alsoo den Man in Macedoniam, was gereyst/ die daer van de last hadde/ konden wy niet sien.

Den 17 dagh-reys. Reysden wy op naer Griecken-landt, om Philippoli te sien/ dat Philippus de Vader van Alexander de Groote gesticht had/ maer overmits het door Bosschagien was/ werdt het ons afgeraden/ en namen onsen wech nae Corinthen, slapende dien nacht in 't velt/ onder de Tenten/ en reden 32 mijlen.

De 18 dagh-reys. Sliepen wy in 't velt/ en sloegen een Os en een Schaep, reden dien dagh 28 mijlen/ overmits wy sommige kleyne gebergten te passeeren hadden.

De 19 dagh-reys, quamen wy tot Corinthen, daer vonden wy Caravasarais, gingen daer in slapen/ sloegen een Schaep, en reden dien dagh 34 mijlen.

Corinthen is gantsch verwoest/ en schier gelijck Lacedemonien, maer daer staen een weynigh oude huysen/ het is bewoont meest met Griecken, hier is niet bysonder te sien/ dat waerdigh sou zijn om te schrijven/ dan een oude Kerck daer de Griecken seyden/ dat den Apostel Paulus in gepredickt had.

De 20 dagh-reyse, wy sliepen dien nacht in 't veldt/ en namen onsen wegh naer de Stadt Soufia, om den Bassa van heel Griecken-landt te begroeten/ en te beschencken met giften/ wy sloegen een Os, en een Schaep, reden 36 mijlen.

De 21 dagh-reyse, sliepen wy in seecker kleyn geberghte/ in stroye huyskens daer Griecken in woonden/ en was seer quaet weder/ van sneeu/ hagel/ en wint/ soo dat wy een kleyne dagh-reyse deden/ reden maer 26 mijlen/ en sloegen twee Schapen.

De 22 dagh-reyse, sliepen wy noch in 't gheberghte/ oock in stroope huyskens/ wesende seer quaet weder/ reden 28 mijlen/ en sloegen een Os en een Schaep.

De 23 dagh-reyse, quamen wy in de groote Stadt van Soufia, men toonden ons daer een Caravasarai, daer wy in gingen logeeren/ en bleven daer des anderen daegs/ al den dagh over/ overmidts den Ambassadeur den Vice-Roy of Bassa van Griecken-landt te beschencken had met seeckere giften/ van wegen den Hertogh van Venetien. Soo dat wy naer sijn Hof reden des morgens vroegh; den Ambassadeur was lange met hem alleen/ en uytkomende wert geconvoyeert tot het logement met 20 Chaoussen, en hem werdt geschoncken een schoon Turcks Paert, dat met de Fornituure meer dan 600 kroonen weert was; dit schonk hem den Bassa van Grieckenlant. Daer naer vermangelde men de paerden die de lasten droeghen/ en kochten meer beesten om te eten/ want wy door wildernissen moesten trecken naer Hungarien, also den Ambassadeur van sijne Prince sulcken bevel had/ om met sommighe Steden te Communiceeren, overmits den Grooten Turck in meeninghe was/ die van Hungarien kortelingh den oorlogh weder aen te doen. Soo dat wy in 15 daghen in gheen huysen of Steden quamen/ dan in Lysimachum, in Macedonien.

De

De 25 dagh-reyse, sliepen wy in een bosschagie / onder de Tenten / doch sloegen geen Beesten / overmits wy noch eten hadden / dat wy van Sonfia brochten en reden dien dagh 31 mijlen.

De 26 dagh-reyse, quamen wy aen seecker groot gebergte / sliepen daer in de Tenten / sloegen een Buffel en twee Schapen, en reden dien dagh 34 mijlen.

De 27 dagh-reyse, sliepen wy op 't ghebergte onder de tenten / sloeghen een Os, en een Schaep, en reden dien dagh / maer 24 mijlen / want wy hooghe te klimmen hadden.

De 28 dagh-reyse, quamen wy beneden het ghebergte / vonden een Caravasarai, logeerden daer in / sloegen een Os en een Schaep, en reden 29 mijlen.

De 29 dagh-reyse, quamen wy in Macedoniam, in een Stadt ghenaemt Novo Bassa in Turcks, en in Griex Lijsimachis, hier vonden wy een Caravasarai, sloegen een Os, en reden 38 mijlen.

De 30 dagh-reyse, sliepen wy in 't velt / sloegen een Os, en twee Schapen, en reden dien 32 mijlen.

De 31 dagh-reyse, sliepen wy op 't gebergte / genaemt Monte Argente, daer sagen wy de Silver-Mijnen, en meer dan 3000 luyden / die daer in groeven; oock stonden daer Fornaysen en andere gereetschap om het Silver te Purgeren. Dit gebergte leyt tusschen Hungarijen en Macedonien, hier sloegen wy maer een Schaep, en reden 33 mijlen.

De 32 dagh-reyse, sliepen wy in 't gebergte van Bossehena, dat seer hoogh was / wy moesten 31 mannen huuren / om de paeden te maecken / dat wy inde sneeu niet versmoorden: hier sloegen wy niet / om dat het visdagh was / en reden 22 mijlen / overmits wy quaden wegh hadden.

De 33 dagh-reyse, sliepen wy in 't gebergte van Hitte, daer wy een Muyl-Esel verlooren / die inde sneeu smoorde / wy sloegen hier niet want het visdagh was / en reden 26 mijlen.

De 34 dagh-reyse, sliepen wy in 't gebergte Ramso, sloegen een Os en een Schaep, en reden 28 mijlen.

De 35 dagh-reyse, sliepen wy in 't gebergte Sarechio genaemt / sloegen een Schaep, en reden 38 mijlen.

De 36 dagh-reys. Quamen wy in 't gebergte van Hungarijen, 't welk wy vonden seer verdrietigh / en Periculeus van hooghte, of precipiteuse plaetsen, logeerden in een leeghte / sloegen een Os en een Schaep, en reden 21 mijlen.

De 37 dagh-reys. Sliepen wy in een plat velt / onder de tenten / in Hungarijen sloegen een Os en twee Schapen, en reden 36 mijlen.

De 38 dagh-reys. Quamen wy inde Stadt Siget in Hungarijen, vonden daer logementen om te logeeren / kochten spijse in die Stadt / en reden 42 mijlen.

Siget is een van de voornaemste steden van Hungarien, en leyt op de frontier van Turckyen, het hoort den Grooten Turck toe / overmits Solyman het selve innam / en daer sterf. Hier woonen luttel Turcken, maer veel krijghs-volck / die den Turck hier rontom op de fortressen hout. De Stadt is redelijck groot en wel betimmert; hier logeerden wy twee daghen om wat te rusten / ende de paerden wat te verversschen.

De 40 dagh-reys. Quamen wy tot Garsco in Hungarijen, en werden daer heerlijck innegehaelt / vanden Gouverneur vande Stadt / die daer leyt voor zijn Majesteyt

jesteyt van Duytslant, want al 't volck in dese Stadt Christenen zijn/en is onder den Turck niet; hier bleven wy twee nachten / want den Ambassadeur te Communiceeren had met de Heeren vande Stadt/Hier wiert den Ambassadeur een Bancquet gegeven/ wy ginghen mede en reden die dagh 32 mijlen.

MARTUS.

De 42 dagh-reys. Quamen wy tot Hariſço in Hungarijen, en wierden van de Magistraet heerlijck ontfangen / want 400 Hungersche te paerde quamen ons te gemoet 10 mijlen van de Stadt / om den Ambassadeur te ontfanghen. Hier vertoefde wy 4 daghen / overmits den Ambassadeur groote affayren met de Heeren te doen had / en wert een Banquet gedaen / en een Gouden kop geschoncken / die 500 kroonen waert was. De Stadt gaf ons alle dese tijdt de kost; hadden die dagh ghereden 42 mijlen. Dese Stadt leyt maer van de hooft Stadt van Polen, ghenaemt Krakovia of Krakou 8 dagen reysens.

De 47 dagh reys. Namen wy onsen wegh naer Slavonien, en moesten 6 daghen gebergh te passeeren / soo dat wy ons tot Harico geprovideert hebben / van versch eten / en logeerden dien nacht in 't velt hebbende gereden 22 mijlen.

De 48 dagh-reys. Quamen wy wederom aen 't geberghte/ sliepen daer in tenten / hadden noch spijse van Hungarijen en sloegen een Schaep, reden 32 mijlen.

De 49 dagh-reys. Sliepen wy op 't geberghte Heriſco waer wy in groot gevaer waren / vande stercke winden en hagel / en reden maer 24 mijlen.

De 50 dagh-reys. Quamen wy aen 't geberghte van Slavonien, 't welck seer ghevaerlijk was van sterke winden/wy verloren daer twee mannen/die van 't gebergte met peert en goet wech ghenomen wierden / vanden wint / wy reden 18 mijlen.

De 51 dagh-reys. Wy reysden in dit geberghte 12 dagen aen malkander / tot dat wy quamen in een Stadt ghenaemt Sernissa. Hier most ick mijn peert verkopen/ want de Turcken 't selve niet voorder wilden uyt haer lant laten gaen / ick moestet geven voor 10 kroonen / en indien ick het in Italien had mogen brengen / ick hadder wel gehoopt 200 kroonen voor te krijghen. Dan alsomen tegens de Turck niet en mach questie maken / moestet alsoo doen / en dachte / 't is beter yet te nemen dan niet. Men moet considereren / datter geen dingh soo dier verboden is / dan peerden uyt het lant te voeren; Ten zy het van des Grooten Turcken peerden zijn/ die hy aen eenighe Princen schenckt / en daerom moest ick mijn paert soo goeden koop gheven. Doen ick mijn paert quyt was/ accordeerden ick met de Muyldrijvers, voor een van hare peerden / 't welck zijn als Post-paerden / en moest betalen 10 Aspers daegs ende de kost.

De 63 dagh-reys. Te weten/met de 12 dagh-reysen die wy achter een deden over de bergen / en quamen dien dagh logeeren in een schoone Caravasarai, dien een Nederlander gemaeckt had/wesende grooten Bassa, hem selven hebbende Turcks gemaeckt. Hy had gemaeckt dertigh duysent kroonen jaerlijcks / om alle vremdelinghen / die inde Caravasarai quamen logeeren/te geven / 2 pont vleysch en een broot / en indien sy Christenen waren / een pot Wijns. Dese plaetse heet Alsan Bassa Caravasarai. Wy dooden 3 Schapen, want alle onse Ossen op waren/ en hadden gereden 35 mijlen.

De 64 dagh-reys. Reden wy tot Rassana, een dorpken dat Slavonien van Albanien schept / daer vonden wy Eyeren en Hennen ghenoegh / goeden koop / mitsgaders versch broot/en hadden gereden 38 mijlen.

De

De 65 dagh-reys. Quamen wy aen 't ghebergthe van Dalmatia, en aten dien dagh gedrooghde vis/ en ander eten/ overmits het vis-dagh was / en was die visch / die wy tot Thessalonica gekocht hadden / reden 26 mijlen.

De 66 dagh-reys. Sliepen wy inde berghen / en aten vis als vooren / reden dien dagh 26 mijlen.

De 67 dagh-reys. Sliepen wy noch in 't velt / in onse tenten / doodende 2 Schapen, en hadden gereden 27 mijlen.

De 68 dagh-reys. Quamen wy op seecker hoogh geberghte soo dat wy de Zee in 't ghesicht kreghen/ wy verlooren hier een muyl-dryver / die inde Sneeu versmoorden/ en reden 24 mijlen.

De 69 dagh-reys. Quamen wy inde Stadt Ragousa, diemen acht de Hooft-Stadt van Slavonien, en leyt op de Golf van Venetien.

RAGOUSA is een kleyn Stedeken / maer schoonder en lieffelijcker om woonen/ isser noyt gesien: op alle hoecken vande straten heeft het sijn loopende Fonteynen, en schoone Kercken/ hier sietmen een over schoone Kerck die Richart, Koninck van Engelant daer doen maecken heeft/ komende van 't innemen van Jerusalem, sijn afbeeldinge staet voor de Kerck van Metael gegoten. Het volck betalen tribuyt aen den Turck en aen den Venetiaen. Hier werden wy gestelt in Confine of gevangen geset / buyten de Stadt/ want vermits wy van Turckyen quamen / so vreesden sy dat yemant van ons met de pest mocht besmet zijn / mochten daerom dagelijcks inde Stadt niet komen/ ten ware wy eenighe van de Stads boden voor ons hadden / die met een stock plaetse maeckten/ op dat niemant ons soude raecken.

APRILIS.

Wy bleven hier liggen vier of vijf daghen / verwachtende de Galleyen van Venetien, die ons daer moesten komen halen / de welcke daer arriveerden den 4 April tot 8 in 't ghetale / om de Ambassadeur te halen / en tot Venetien te convoyeeren / soo dat wy in alles reeckenden 72 dagh-reysen, dat wy van Constantinopolen quamen / eer wy noch inde Galleyen gingen.

Den 5. April, ginghen wy al te samen inde voornoemde Galleyen, ick was met noch 22 andere inden Vice-Admirael, genoemt Sor. Lorenzzo Guiccardini, den Ambassadeur was inden Admirael genaemt Sor. Pierra Difela, wy setten den selven daghe t' zeyl / maer ten duurde niet lange/ want den wint was ons contrarye / en de Slaven moesten roeyen tot onder een Eylandeken ghenaemt Poma, dat inden Golf leyt.

Den 7 dito/ quam ons een Galley teghen van Venetien, die brocht seeckere brieven aen den Ambassadeur van den Hertogh, de welcke inhielden / soo wy daer naer verstonden/ dat hy sou alle Havens in Dalmatie gaen vesiteeren / offer yet ghebrack van Geschut, Amonitie of Victualie, overmits sy verstaen hadden/ door sijn schrijven/ dat den Turck wilde oorloghe voeren teghens de Poolen. Soo dat hy onder decksel van daer te gaen / hem mocht versterken in eenighe van hare steden van Dalmatia. Soo dat wy onsen cours namen naer Ligina om te sien of daer yet ghebrack/ alwaer wy des avonts aen quamen/ den Ambassadeur wiert seer heerlijck ontfangen/ en wy aten al t' samen by den Gouverneur van Ligina. Maer also der niet en gebrack en alles in goede ordre was / soo ginghen wy 's morghens vroegh wederom t' zeyl ontrent twee uuren voor daghe.

Den

Den 8 dito/ ontrent ten thien uuren quamen wy aen 't Eylant van Corsisa, daer ginck den Ambassadeur aen lant/ en wy gingen met hem/maer hy bleef daer weynig tijts/ en quam in de Galley sijn maeltijt houden/ terstondt naer den eten/ begosten de Slaven te roepen/ want het stil weder was.

Wy quamen aen een Eylant dat niet bewoont was/genaemt Famur Agosso, daer bleven wy den heelen nacht leggen.

Den 9 dito was het seer stil/ soo dat de Slaven moesten al den dagh deur roepen/ moeder naeckt/ en quamen dien avont seer laet te Cittalia. Hier wiert den Ambassadeur met 300 fackels ingheaelt/ en ghebracht tot de Gouverneurs huys/ bleef daer eten en slapen/ en wy gingen al te samen naer de Galley slapen / overmits den Gouverneur onvoorsien was/ deur ons laet inkomen.

Den 10 dito/ bleven wy al den dagh daer stille leggen/den Ambassadeur dede dien raet vergaderen/ en was daer tot ontrent de middagh. Des achtermiddaegs ging hy de muuren van de Stadt besien/ de Kasteelen visiteeren/en beschickte dien dagh/ wat daer van doen was.

Den 11 dito/ vertrocken wy van daer met de windt Zuyd-oost/ en zeylden al den dagh/so dat wy des avonts te Spada quamen/hier wert den Ambassadeur met grote triumphe van geschut en vuur-werck ontfangen/ wy gingen al te samen aen Landt eten/ ten huyse van den Rector, maer gingen in de Galleyen slapen.

Den 12 dito/ bleef den Ambassadeur daer noch om de Stadts sterkten te oversien/ en ordre te stellen/ in 't gene van nooden was.

Den 13 dito/ quamen wy in Histria, daer ginck den Ambassadeur oock aen Land en sliep tot den Gouverneurs, maer wy in de Galleye.

Den 14 dito/quamen wy tot Parensa, daer bleef hy des anderen daegs den 15 dito/ om alle dingen te versien/ want dese Stadt niet meer dan 50 mijlen van China leyt/ die de Turcken ingenomen hadden/ en daerom beschikte hy alle dingen ; wy gingen des avonts in de Galleye, en quamen des anderen daegs ontrent te 12 uuren binnen de Kasteelen van Venetien, daer bleven wy ontrent 2 uuren/wachtende bescheyt van de Heeren van de Sanita of gesontheydt (om de ordre aldaer te onderhouden) of wy mochten binnen komen of niet. Immers sy ontboden den Ambassadeur dat hy komen soude/ en wy warden wel heerlijck ontfangen/ met 40 Galleyen, die gereet waren / om naer Dalmatie te vaeren / en te sien / wat den Turck wilde uytrichten / wy wierden soo gheroyt door het groot canael van Venetien, en ginghen al te mael ten huyse van de Ambassadeur om hem te bedancken / en de handen te kussen : maer hy geboot ons/ by hen te blijven/ die wilden / alwaer 't een jaer lanck. Maer ten ghe-liefden den Almachtigen Godt niet / dat wy in sijn huys langhe bleven : want hy maer 4 of 5 dagen te Venetien was/ doen hy stierf/met meer dan de helft van sijn geselschap/ so dat sijn dochter/ wesende een weduw ons al te samen oorlof gaf/ en elck moest naer een nieuw logement om sien / soo ick oock insgelijck moest doen / en bleef te Venetien tot ontrent den 20 Mey, als wanneer ick naer Ferrara vertrock.

Majus.

Den 22 Mey, te Ferrara ghekomen zijnde / vertoefde ick daer maer tot 's anderen daeghs/ hum den een Boot/ en voer naer Bolongien.

Den 23 dito/ quamen wy te Bonlongien, en bleven daer tot des anderen daegs/ en vertrocken voorder.

Den

Den 25 dito / quamen wy tot Florencen, ick bleef daer tot 's anderen daegs toe.

Den 26. dito / quam ick tot Pisa om te vernemen offer eenige Duytsche Schepen tot Livorne waren / die naer desen Lande wilden varen / maer so ick daer quam / vant ick een Dantsicker Schip / metten welcke ick gaern son gevaren hebben maer alsoo hy buyten Engelant om/door de Noort-zee wilde varen/so wilde ick niet mede. Dan indien hy binnen door de hoofden had willen varen/en my so in Vrankrijk of in eenige Havenen in Engelandt had willen aensetten/sou ick geern met hem gevaren hebben / so dat ick wederom naer Florencen vertrock en quammer den lesten Mey.

Junius. Julius. Augustus.

Daeghs daer naer besocht my de Heere met een groote sieckte/ die my duurde tot den 26 Augusti daer aen volgende /dat ick noyt uyt of op de straet quam / en deur die groote lust die ick had om naer mijn Vaderlandt te trecken/ ook eensdeels om te sien/ of de veranderinge van de lucht my yet wilde te goede komen/nam een Muyl-Esel en reet naer Romen.

Den 3 September, quam ick te Romen, also ick daer alleen ginck/om te seggen dat ick Romen ghesien hadt / bleef daer maer tot den 6 dito. Dan ondertussen gink ick dagelijcks uyt rijden met een Paert/ overmits ick noch vande siekte te machteloos was om te gaen/ soo dat ick de Pyramide en antiquiteyten mitsgaders de principale Kercken besag/en also het noch heet binnen Romen was/en dat den Paus noch buyten Romen was / ginck ick hem sien / door hulpe van de Cardinaels Dienaers, die my brochten inde Sale van sijn Palleys, daer ick hem sach sitten met sijn rechte voet/op een geel Fluweele-kussen / en op de Schoen / voor op de teen / stont een kruysken / 't welck de sommige kusten / die met hem wilden spreken.

Doen ick het principaelste gesien had / dat binnen Romen te sien was / vertrock ick den 6 September naer Bolonien.

Ick sou hier meer mentie maecken van Romen, maer also het nu een yegelijck genoeg bekent is / sal ick wederom tot mijn reyse komen.

Den 8 dito / tot Bolonien komende / sou ick gaern des anderen daegs vertrocken hebben naer Milanen, maer also daer geen geselschap was / om een Koetswagen te vollen te huuren/moest ick daer verbeyden tot den 10 dito.

Den 11 dito / quamen wy tot Parma, bleven daer dien nacht slapen/ ick sagh daer niet weerdigs om te noteeren/dan een schoon Palleys, dat den Prince van Parma daer heeft staen op de Marckt plaetse/ van vooren geschildert/ de Stadt mach de groote zijn/ als Mechelen in Brabant.

Den 12 dito / quamen wy tot Piacense, en bleven daer dien nacht slapen/ alwaer ick oock niet bysonders sagh dan een schoon Kasteel, dat den Prince daer doet maken/op de manier van 't Kasteel van Antwerpen, en staet buyten de Parmasche-Poort, tegens het Hertoghdom van Ferrara. Voorts sagh ick twee Palaysen, de eene was ghemaeckt voor den Prince, welcke op de Marckt staet d'andere voor sijn Soon en staet buyten de Modenesche Poort.

Den 13 September, quamen wy tot Modena, des middaghs playsierden daer/en reden dien dagh noch tot Milanen, ick ginck logeeren inde kroon.

Milanen is een groote Stadt / en wort voor de grootste Stadt van Italien gehouden het is een wonder dingh / watmen daer al winckels siet/ en Ambachts

luyden

luyden/hier vintmen watmen begeert/het heeft veel schoone Kercken/en het princi-paelst datmen hier siet is het Kasteel, 't welck 2 Italiaensche mijlen wel begrijpt in sijn ronde/ het is wonder sterck / de muuren en bolwercken zijn in de stadt van uyt-gehouwen witten arduym-steen gemaeckt. Op dit Kasteel houdt den Koninck van Spangien continueerlijck 600 Spanjaerden, en 200 Switsers. Ick ruste te Milanen eenen dagh/ om mijn kranckheyts wil.

Den 15 dito/ vertrock ick van Milanen naer Coma toe/ 't welk is 25 mijlen. Tot Coma komende had ick veel spels met mijn kist / door een Spanjaert, en wilden my in 't Gevangen-huys steken / en al mijn goet dat in mijn kist was / verbeurt maken / om dat ick hem niet genoegh wilde geven/ voor een gifte; op dat zy ons niet souden ophouden met 't openen van de kist; immer ten lesten door tusschen spreken van andere Italianen, moest ick hem een gouden ducaet geven/ en wert soo vry gestelt. Soo haest ick tot Coma was/nam ick een ander paert/ en reet noch dien avont tot Fanis, want ick 's morgens vroegh met een bootken most ontrent 8 of 10 mijlen / te water gaen/ soo dat ick dien dagh reet/ ontrent 48 mijlen.

Den 16 dito/ quam ick in Switsers-lant, in een stedeken Hansaiq genaemt/ontrent ten 8 uuren 's morgens/ nam terstondt een paert en reet naer Blemsone, daer ick seer laet aenquam/ want het meest al bergh af was/ die dagh-reyse was groot / soo dat ick reet tot ontrent ten 11 uuren in der nacht / eer wy tot Blemsone quaemen / daer bleef ick tot 's morgens/ en huurde een paert.

Den 17 dito/quam ick aen Al piedo de Montagna, dat is/aen de voet vanden Bergh of Alpen van Switser-landt.

Den 18 dito vroegh / hadt ick een ander Paerdt / en begon te klimmen op den Bergh/ genaemt San Godard, die seer hoogh en vreesselijck is om te beklimmen/oock wonderlijck steyl/ soo dat ghy u selven altijt moet opwaerts houden. Wy quamen boven op den Bergh ontrent ten 2 uuren des achtermiddaghs/en beneden ten 6 uuren in den avont/ daer ick seer moede was/ hebbende noch dagelijcks de koortse/ soo dat ick terstont gingh slapen / sonder eten of drincken. Des morgens sat ick weder te paerde / en reet dien dagh/ tot aen een Stadt genaemt Torf, hebbende gepasseert Elponte de Inferno, dat is / de Helsche Brugh, men geeft'se dien naem/ overmidts het een gevaerlijke Brug is/ om over te komen/ en veel lieden versmooren van 't water/ dat met soo groote menighte van 't geberghte komt/ en roockt als een smits oven.

Den 19 dito / reet ick van Torff ontrent een mijlken / tot dat ick aen de schuyten was om naer Lucerno te varen/ alwaer wy des selven avonts aenquamen/ontrent ten 7 uuren in den avondt / wesende tot op mijn bloot lichaem nat / soo dat ick daer door seer hart de koortse kreegh/ die een luttel gemindert was.

Den 20 dito/ vertrock ick 's morgens van Lucerna, en quam dien avont in Hamfet, 't welcke is een kleyn en frap stedeken/ daer bleef ick tot 's anderen daeghs.

Den 21 dito / reedt ick dien dagh / want ick seer gequelt was met de koortse / die my tweemael binnen 24 uuren aenquam / ick quam dien selven avondt noch te Basel, welcke is de Hooft-stadt van Switser-landt. Hierom mijne groot kranckheydt / ruste ick een dagh/ dit was de eerste Stadt/ daer ick Godts woort in duytsch hoorde predicken/ op al mijn reyse.

Basel is een frap Stedeken met schoone Water-loopen en Fonteynen op alle Straten; de Huysen zijn seer schoon betimmert / en van vooren al gheschildert met Personagien. Soo dat het een seer schoone plaetse is / en leydt op den Rhijn, daer

dick-

vintmen alle soorten van verschen Visch, als Salm, Snocken, Karpers, en andere ovez-vloedig. Hier vant ick 3 Francoysche Koop-lieden, na de Frankfortsche Misse gaende. Waer mede ick over een quam/ om langhs den Rhijn met een kleyn Schuytken tot Straetsborgh te varen/ dit was mijn eerste geselschap sint mijn vertreck van Florencen, hebbende tot hier toe/ meest alleen sonder geselschap gereden.

Den 23 dito/ zijn wy vertrocken van Basel met ons vieren/ in een kleyn Schuytken/ dat ons moest voeren tot Straetsborgh voor 4 goude kroonen/ soo dat wy dien dagh niet vorder quamen dan tot Meyenborgh, alwaer wy bleven slapen.

Den 24 dit/ zijn wy van Meyenborgh vertrocken/ maer ontrent te 10 uren/ varende verby een Dorpken/ genaemt Reynouts, wierden wy besprongen van des Hertoghs van Loreynens volk/ die daer al rontom lagen/ overmits sy oorloge hadden/ tegen die van Straetsborg, om 't Bisdom van de selve plaetse/ willende die van Straetsborg, maken een Bisschop van Martinus Luthers leere/ en den Paus had 't selve gegeven aen den Cardinael van Loreynen. So dat den Hertog/ om sijn soon in 't selve Bisdom te setten/ den oorloge aennam/ tegen die van Straetsborgh. So dat de Lorenoysen op ons chargeerden met hare roers dat wy aen Reynouts voornoemt/ moesten aenleggen; al de andere Francoysen waren van Geneven gekomen/ en wierden van sommige bekent en gevangen genomen/ en ik mijn uytgevende voor een Florencijn, seggende/ dat ik naer de Franckfortse Misse wilde/ na dat sy mijn 20 goude kroonen afgenomen hadden/ lieten sy my gaen/ sonder yet te misdoen/ ick soo alleen in de schuyt/ en quam noch dien selven avont tot Straetsborg, ginck logeeren inden Os, daer vont ick noch ander geselschap van Francoysen en Duytschen, die naer Franckfort wilden/ maer also wy geen koetswagen konden krijgen/ moesten wy daer een dach blijven.

Straetsborgh is een seer schoone Stadt/ en voornementlijck is daer een schoone Kerck/ met een schoonen Toorn/ daermen seght/ dat den Toorn/ van onse Lieve-vrouwe te Antwerpen is naer ghemaeckt/ hier in dese Kerck is het Schoonste Uurwerck, datmen in gantsch Christenrijck kan vinden.

Den 26 dito/ vertrocken wy van Straetsborgh met ons negenen/ hebbende twee Koets-wagenen/ betalende elck voor sijn hooft 2 goude kroonen tot Franckfort toe/ quamen dien selven avont tot Spiers, alwaer wy bleven slapen.

Den 27 dito/ vertrocken wy van Spiers naer Worms, en bleven daer slapen.

Den 28 dito/ quamen wy tot Franckendael, alwaer veel volk vande Nederlanden is woonende/ de selve hebben de Stadt selfs eerst begonnen te timmeren. De stadt hoort toe/ des Landt-graven Soon van S. M. Fasinaire.

Den 29 dito/ van Franckeydael vertreckende/ quamen dien nacht tot Franckfort, waer wy ginghen Logeeren in 't Schilt van Vranckrijck by een Wael, ick quam daer recht te pas om de Misse te sien. Tot Franckforr bleef ick ontrent 8 dagen.

OCTOBER.

Den 8 October, vertrocken wy van Franckfort en gingen slapen tot Ments.

Den 9 dito/ vertrocken wy/ en quamen dien nacht in een plaetse genaemt Reitshoet, tegens over daer den Ratten of Muysen-toorn staet/ daermen seght/ dat eertijts een Bisschop van de ratten of muysen is op-gegeten.

Den 10 dito/ vertrocken wy van daer/ en quamen des middaghs tot Born,

waer

waer wy aten/ en ginghen wederom in den Boot / quamen noch des avondts tot Keulen. En daer bleven wy tot des anderen daeghs.

Den 11 dito / vertrocken wy van Keulen, en ginghen slaepen tot Duyseldorp, daer komende / vernamen wy / dat het niet goedt soude zijn / naer Wesel by den Rhijn te gaen / overmits wy souden moeten Rhijn-Barq passeeren. So dat wy daer een Karre namen / en voeren by lant / om dat wy des Spanjaerts handen souden mogen ontgaen / soo dat wy dien avondt gingen slapen te Dijnslagen, daer namen wy Convoy.

Den 12 October, vertrocken wy van Dijnslagen, liggende in Westphalen, onder de Hertogh van Kleef, daer naemen wy tot Convoy 22 Soldaten / die ons souden brengen tot Wesel binnen de stadt. Maer op de heyde die tusschen Dijnslagen en Wesel leyt, ontmoeten wy een deel Spanjaerden, waer tegen ons volk begonden te Schermutseeren, terwijl verstak ick mijn self in een gracht / tot dat ik sag dat de Spanjaerts de vlucht namen / doe quam ik wederom op de karre / en quamen noch den selve middag te Wesel, waer wy slechts wat aten / en huurden een Boot om voorts den Rhijn of te varen naer Nimwegen toe / so dat wy dien selven avont logeerden tot Sleysen.

Den 13 dito / vertrocken wy heel vroegh / daer van daen / en quamen des middaghs te Nimwegen alwaer wy wat aten / en voeren dien avondt tot Niacken daer wy bleven slapen.

Den 14 dito / vertrocken wy van daer / en quamen des middaghs tot Kuylenborgh, en des avonts tot Uytrecht, alwaer wy logeerden in de drie haringen.

Den 15 dito / 's morgens vroegh vertrocken wy van Uytrecht, en quaemen des avondts tot Amsterdam.

Den 16 dito / vertrock ick van daer naer Leyden, en van Leyden quaemen wy noch dien avondt tot Delfs-haven, waer wy des morghens een Bier-schip vonden / gingen met het selve van daer t'zeyl / en quamen noch dien avondt tot Armuyden, want wy hadden een schoonen Noort-oosten Windt.

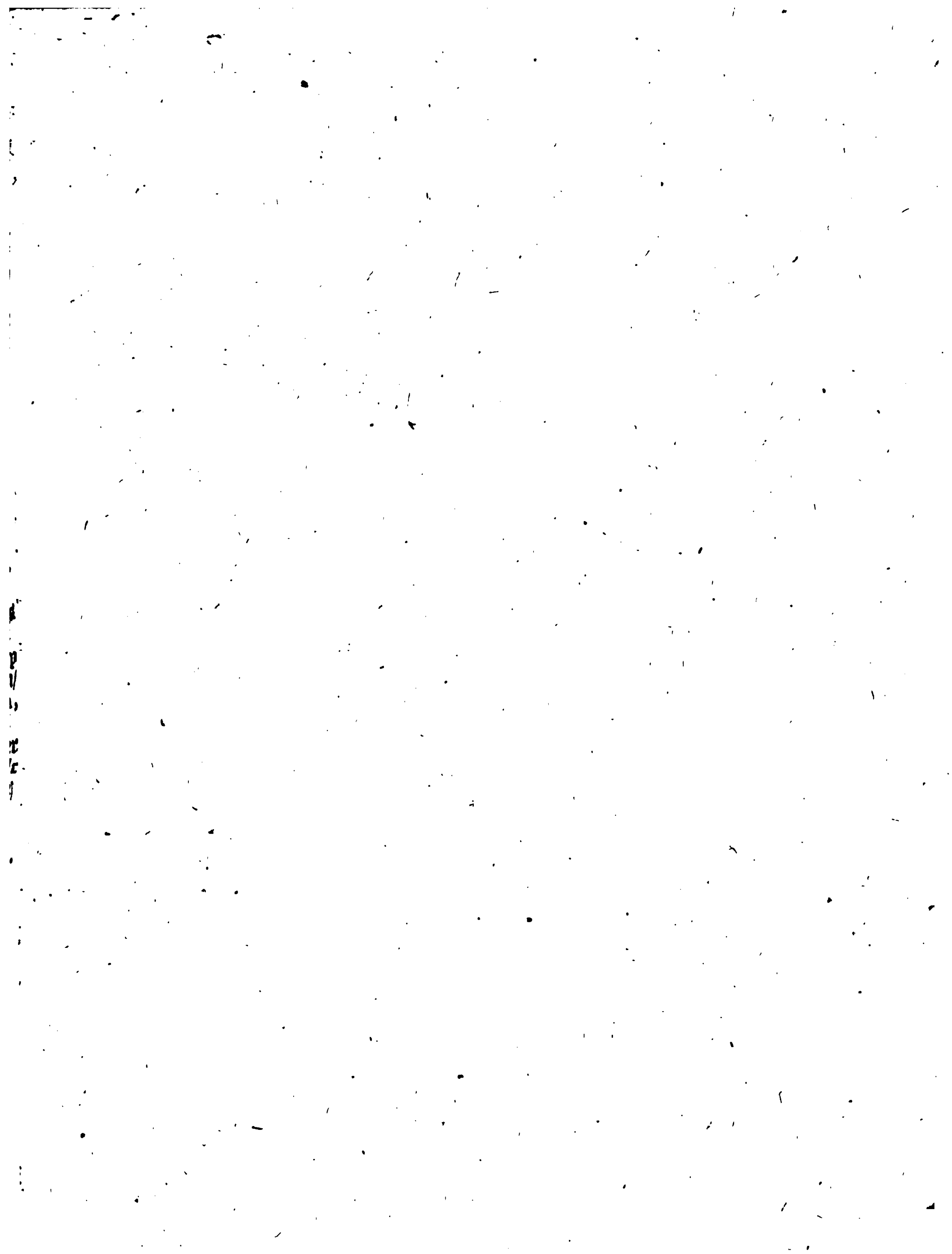
Op den 18 October 1592, deur de genade des Almachtigen Godts, quam ick alhier binnen dese Stadt Middelburgh in Zeelant ontrent 12 uren. Waer van onsen Godt moet eeuwighlijck geprezen zijn / dat hy my naer sulcken langen verdrietigen Reyse / en naer vele perijkelen / weder in mijn Vaderlandt gebracht heeft.

JOANNES SOMER.

EYNDE.

---

t'Amsterdam, Ter Druckery van Gabriël à Roy gedruckt / in de Dijckstraet / aen de Nieuwe Marckt / Anno 1661.

N. 176 bis

